

БОЖАНСТВЕНА БУДВА

Чињенице, занимљивости,
приче и легенде

„Ми што живимо при мору ланац смо те веже исток и запад.”

Стефан Миширов Љубиша

Марко Кентера
Маринко Лугоња
Зоран Мујбеговић

БОЖАНСТВЕНА

БУДВА

Чињенице, занимљивости,
приче и легенде

БУДВАНСКИ КАЛЕИДОСКОП

Покровитељ Туристичка организација Будве,
директор Немања Куљача

Издавач SpiderMax доо, Будва
За издавача Драган Максимовић

Уредник Марко Кентера

Аутори: Марко Кентера, Маринко Лугоња
и Зоран Мујбеговић

Сарадници на пројекту: Ивана Домазетовић
и Стана Кентера

Лектор Тања Станојевић

Дизајн и прелом Стваралиште Ваљево

Продукција 2025/7533

Штампа: Birograf Comp Zetum

Тираж: 300 примерака

Садржај

БУДВАНСКИ КАЛЕИДОСКОП

8 Чудесни дан у Музеју града Будве

РАЂАЊЕ ЦАРСТВА

- 12 Пророчанство Диониса
- 15 Кадмосеја
- 16 Долазак богова
- 18 Хармонија
- 19 Кадмо

ДОБРО ВАМ УЧИЊЕЛО

- 22 Наша села
- 23 Раскршће култура
- 24 Породица
- 25 Пољопривреда
- 26 Храна
- 28 Митско вино Будве

ЉУДИ И ПЛЕМЕНА

- 32 Ношња Паштровића
- 35 Племена Будванске ривијере
- 36 Племо Побори
- 37 Племо Маини
- 39 Племо Брајићи
- 40 Паштровићи

СВЕТА ГОРА, НЕБО И МОРЕ

- 42 Манастири и светиње
- 57 Будвански духовници
- 62 Цркве и заштитници Будванске ривијере
- 63 Прича за растанак

ЉЕПОТЕ БУДВАНСКЕ РИВИЈЕРЕ

- 66 Планински висови
- 70 Дивљи свјет
- 72 Плаже Будванске ривијере
- 75 Острва

ТВРЂАВЕ И БУНКЕРИ

- 80 Средњовјековна утврђења
- 84 Утврђења Млетачке републике
- 86 Утврђења Хабзбуршке монархије

СТАРИ УТВРЂЕНИ ГРАД

- 92 Трагови илирске Будве
- 94 Трагови Будве античког Рима
- 98 Трагови Будве хришћанског Рима
- 102 Трагови српске средњовјековне Будве
- 104 Трагови млетачке Будве
- 108 Трагови аустријске Будве

МОРСКИ ХОРИЗОНТИ И ПУНА ЈЕДРА

- 112 Будвански рибари
- 116 Будвански поморци
- 118 Поморство под Аустријом
- 119 Парк помораца
- 122 Бродоломи

ДА СЕ НЕ ЗАБОРАВИ

Уводна ријеч Будвански калеидоскоп

БЕЗВРЕМЕНО БЛАГО МУЗЕЈА

Фигурина римске богиње Викторије пронађене под рушевинама Старог града 1981. године

ЗАБОРАВЉЕНО ПРОРОЧАНСТВО ДИОНИСА

„И доћи ће Кадмо, цар царева, побиједиће непријатеље ваше и учиниће Бутаму својим пријестолом. Пратиће га змије на путу волова, а Бутама пропасти неће до краја свјетова.”

- Добродошли у вријеме древних цивилизација, у свијет
- наших предака чијим се дјелима инспиришу генерације
- све до данашњих дана. То је свијет првих ловаца,
- пољопривредника, неустрашивих ратника, занатлија
- и трговаца, али и свијет високих цивилизацијских
- достигнућа, пјесника и добротвора.

Чудесни дан у Музеју града Будве

Уџбеником, који је пред вама, помоћи ћемо вам да се упознате са историјом Будванске ривијере, судбином народа који га насељавају и њиховим цивилизацијским достигнућима. Они су закорачили храбро у живот и својим су умом и рукама изградили величанствена дјела и грађевине које данас свједоче о епохама и империјама, али и обичајима, радостима и свакодневници наизгледа малог човјека, који је својим осмијехом понекад мијењао судбину свјета. Ријетки су народи који имају срећу својим рукама додирнути иконостас пред којим су се молили његови преци више вјекова уназад. Овим пјешчанним плажама су ходали антички богови, сурови пирати, витезови, цареви, свјетитељи и наши побједоносни ратници нам доносили слободу. Трагови њихових времена неизбрисиви су, и ходање по њима не оставља равнодушним ни данашњег човјека, као што неће ни оне послје нас.

Сазнања о свим овим цивилизацијским вриједностима подстаћи ће вас да више истражујете; да упоређујете материјалне, културне и духовне вриједности из далеке прошлости са онима из нашег времена, у коме људи на Земљи комуницирају уз помоћ Интернета, а космички бродови путују до далеких звијезда. Трудити смо се да прикажемо Будванску ривијеру интересантно и разумљиво, знајући да сви ви немате подједнако исти интерес и жељу за сазнавање прошлости. Надамо се да вам оно о чему говоримо у уџбенику неће бити претешко запамтити и да вас неће умарати, већ да ће вас подстаћи да сами истражујете и сазнате како о себи, тако и о ривијери Будве.

Капија времена

Не зна се шта је било на почетку, да ли смо одувјек били ту или смо долазили однекуд, и поново се рађали уз сунце из мора. У самом срцу Старог града постоји Музеј града Будве, јединствена капија времена гдје се састају вјекови

и причају кроз експонате о вјештим рукама које су их направиле да пркосе вјековима. Док у лапидаријуму Музеја застајете на улици древног града, поглед вам досеже преко филигранских украса Венеције, стаклених урни Рима и тебанских новчића до одраза сопственог лица у витринама. И онда схватите да је Будва вјечна, и да вријеме, у ствари, не постоји. Зато ћемо се и ми отиснути са безбједне обале у море успомена гдје нема граница и уживати у овом чудесном дану. Ако само зажмурите и стрпљиво сачекате тренутак, бићете заједно са нашим водичима кроз прошлост. Дозволите да вам представим шта нас све чека на овом узбудљивом путовању:

Тајни записи о настанку града

Прво ћемо се упознати са оснивачима Будве и народом који је насељавао Ривијеру кроз неколико тајних списа пронађених у земљотресу у каменим урнама. Древни краљ Илирије ће нам испричати о пророку Дионису, доласку својих родитеља Кадма и Хармоније и настанку царству Илира.

Анђини Макарули

Анђе није само добра унука, већ и вриједни студент етнологије. Нашу шетњу Ривијером почећемо из њене миришљаве кухиње старе куће у Тудуровићима, сазнаћемо занимљивости о људима ових крајева и њиховим навикама, па ћемо лагано наставити назад ка Музеју и капији времена.

Добри људи

Анђин ђед Видо је права ризница старих прича о добрим људима Будванске ривијере, њиховој племенитој борби за одржање на вјетрометини историје и границама свјетских империја.

Сазнаћемо од њега како се правило вино, и ко су незаборавни знаменити Будвани.

Небеска сидришта

Чувари наше душе и нада будућих срећа и побједа, усидрени су за небо молитвама предака и ревносних монаха. Сакривени од очију пролазности овога свјета, тек понегдје се виде розете и звоници будванских манастира. О њима ће нам причати увијек насмијани монах Рафаило.

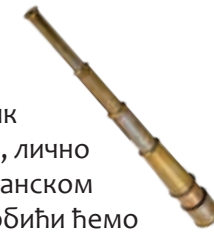
Хоризонти Ривијере

У узбудљивој шетњи по планинама и обалама Ривијере наша Даница, искусни водич Туристичке организације Будве, показаће нам све љепоте крајолика, упознати нас са вјетровима, острвима, цвијећем, планинама и птицама.

Камени стражари

Искусни војни инжењер, потпуковник Црногорске краљевске војске Стево, лично је задужен за смјену страже по будванском залеђу и обалама. Уз тајну лозинку обићи ћемо положаје утврђења, неуморних камених стражара од средњовјековних до аустроугарских времена и уживати у погледу са зидина на бескрајну пучину.

Шетња кроз Стари град

Отићи ћемо до Старог града гдје ћу вам показати нашу утврђену љепотицу, мјесто гдје се састају вијекови и успомене, и заједно уживају са радозналим посјетиоцима који неуморно шетају старим трговима. Наравно, свратићемо у Музеј!

Приче старог капетана

Одмах поред Старог града са својом барком је сјетни капетан Медин, и чека нас са својим причама о поморцима, рибарима и непронађеним благом под таласима топлог мора Ривјере.

Биљешке учитеља Вука

На крају ћемо заједно свратити до мог драгог пријатеља и колеге учитеља Вука, да видимо колико сте запамтили из ових поучних прича да би сте пренијели својем потомству... Ко зна, можда ћете баш ви у неком будућем уџбенику дописати изгубљене детаље овог чаробног калейдоскопа.

Краљ Илирије Рађање царства

КРАЉ ИЛИРИЈЕ

Насљедник царства, син богова Кадма и Хармоније, рођен је у Бутами. Владао је пространством од Венеције до Африке, од Рима до Мале Азије. Пред крај владавине претворио се у крилатог змаја и владао небом са брда Спас изнад Бутаме (данас Будве). По њему су поданици царства названи Илири - народ змија, а његово царство Илирија.

ПАС ЛАЈ

Лај је пас принца Енхелеја, расе Далматинац. Некада су били омиљени ловачки пси племића Хелма (данас простор назван Балкан). У Хеленској митологији Лај је било име каснијег тебанског краља и оца принца Едипа.

ПРИНЦ ЕНХЕЛЕЈ

Син цара Илирија, унук богова Кадма и Хармоније. По чувењу владавине и по јунаштву помораца његов народ од Котора до Улциња добија име Енхелеји, народ морских змија (јегуља). Пред крај владавине, Енхелеј се претвара у морског змаја и влада Илирским морем (данас Јадраном).

А са друге стране капије времена, негдје 3000 година прије нове ере на мјесту гдје је данас Музеј Будве, краљ Илирије користи предах између ратова да насљеднику Енхелеју исприча ко су му преци и како је настао Кадмов град Бутаме.

- Причао му је о пророку и винопији
- Дионису из древне Тебе (сину његове много
- старије сестре Семеле), који је давно прије
- његовог рођења дошао на ове обале, и о Бати,
- свештенику култа змије који је записао тренутак
- пророчког доласка Кадма и Хармоније...

ПРОРОЧАНСТВО ДИОНИСА

Први запис Енхелејаца

Обала Бутаме је била лака за насељавање. Испод богатих крошњи маслина, ријеке су освјежавале малобројне њиве све до љета, кад би се сакриле дубоко негдје под земљу. Још прије Тројанског рата ницала су насеља по приобалним висоравнима. Разнобојни кровови кућа као цвјетне ливаде покривале су падине брда Спас и стидљиво се шириле ка мору. На ривијери је било неколико бродских пристаништа у завјетрини малог шкоља, а пешкарије расуте по њима вриле су од људи и робе. Луке су подигли досељеници из јужних крајева, док су пламтјели ратови и горјели градови пред моћном Персијом. Старосједиоци са ових подручја ријетко су силазили на обалу, пажљиво посматрајући живот који се одвијао на трговима. Најпредузимљивији од њих су долазили само до најближих улица града и давали своју робу - млијеко, месо кожу и љековите биљке бутамским трговцима у замјену за со, платно и оружје. Новац који се сливао у Бутаму донио је временом проклетство морских гусара и пљачкашких хорди из унутрашњости, уносећи неподношљив страх и неизвјесност у живот становника.

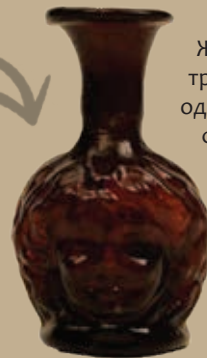
СТАКЛЕНИ БАЛЗАМАРИЈУМ

Антички експонати могу се видјети у Музеју града Будве

Једног јутра је у претовареном једрењаку из беотијске Тебе, дошао са трговцима чудан посјетилац. Био је средњовјечан, несвакидашње љепоте, огрнут лисичијим крзном и окружен амфорама ароматизованог вина. Сишавши на мол, причао је дуго затеченом народу, а ријечи које је изговарао су биле слатке као грожђе а прича опијала душу лако као вино. Остао је у Бутами неколико дана, довољно да се прочује његова рјечитост. Кружиле су по луци гласине да је шпијун, заводник, па да је племенитог поријекла, чак да је пророк! Свештеника имена Бато испребијали су локални рибари јер их је убјеђивао да је овај необични придошлица - један од Богова далеког Олимпа и да је за све боље да га се клоне!

Пијана ноћ на малом шкољу

Пред повратку у Тебу окупио је око себе на рту малог шкоља мјештани и народне старјешине. Многи су баркама из оближњих села дошли да виде то чудо од човјека.

Жене Бутаме стајале су на обали и по брдима само да би на тренутак испред велике ватре која их је окупљала видјеле одсјај његовог лица у мраку. Они осјетљивијег срца још раније су примијетили устрепталост женских душа док причају о дошљаку. Необјашњива љубомора је испунила домове Бутаме изненада као и долазак необиног једрењака из Тебе.

Његове приче су те ноћи биле испуњене радошћу, пуне наде и хвалоспјева животу. Дуго је објашњавао како се прави вино које лијечи душу и тијело, о зачинама и биљкама, шишаркама, бршљану, меду и пчелињем воску који су му још наши преци додавали. Причао је и да се зове Дионис. Да је гледао богове својим очима и причао са њима. Да је син Семеле и Зевса, ћерке хероја и да је његов ђед Кадмо сам краљ Тебе коју је подигао са моћним ратницима Спартима посијаним од зуба змајева...

ПРЕДСТАВА ЗЕВСА

Златни брош са представом Зевса преобличеног у орла, погледајте у Музеју града Будве

Све што је испричао било би одавно презрено да тај одрпани дошљак није све причао кроз шалу и доскочице, више се ругајући себи него омаловажавајући публику која је расположена сједјела око њега. Одговорима на провокативна питања Дионис је претварао тишину у громогласни смијех, који је толико недостајао становницима Бутаме. Вино из Тебанских амфора се точило, а како је пролазило вријеме и сам Дионис је почео да вјерује у оно што прича.

Прије него што су најмлађи поспали а жене отишле кућама чуло се први пут у Бутами о судбини Кадма и Хармоније и „... како се прелијепа Кадмова сестра и принцеза Европа са другарицама купала на обалама Либије, а да на њену љепоту није остао равнодушан ни сам Зевс. Видјевши је обнажену слетио је са Олимпа и завео је својом снагом и шармом. Принцезиној затченој пратњи указао се као огромни бик, који је сишао са небеса. Узео ју је у наручје и заљубљену одвео са собом, док их је краљевска гарда посматрала нијемо и у страху. Вративши се у египатску Тебу без принцезе испричали су невјероватну причу краљу, који је одмах дао побити гарду. Скрхан болом због губитка своје мезимице, не знајући да је отмицар био сам Зевс, нареди синовима да одмах крену у потјеру и да се не враћају без сестре. Тако је и Кадмо кренуо на свој пут судбине...”

Прича о Кадму љепљива је за срце. Одсјај преостале мјесечине на бонаци откривао је силуете малобројних људи који су поред жара ватре слушали Диониса. Остали поред њих су поспали, а други већ давно отишли спремајући се за сјутрашњу свакодневицу и послове.

Пророчанство

Завршивши причу о Кадму, Хармонији, њиховој дјеци и Спартима са којима владају Тебом, наста неуобичајена тишина. Први пут се чуо југо који звижди кроз ожилке Могренске стијене. Атмосфера постаде некако свечана, а Дионис устаде, полако придржавајући своје хаљине. Са лица му је нестала радост и добило је црту божанске кротости.

„И доћи ће Кадмо, цар царева, побиједиће непријатеље ваше и учиниће Бутаму својим пријестолом. Пратиће га змије на путу волова, а Бутама пропасти неће до краја свјетова.”

Послије пророчких ријечи Дионис се нијемо упути кроз преостале људе који га у чуду посматраше, затечени изненадним наступом. Дубоко у срцу су знали да је његова мисија завршена. Људи су се замишљени разишли оставивши острво да самује у топлој мору. Никада га више нису видјели. Пред зору неколико рибара који су одлазили кућама последије напорног лова угледаше несвакидашњу ватру у храму на малом шкољу. Изударани и унижени свештеник Бато запалио је нови огањ на жртвенику, пјевајући тихо пјесме захвалнице боговима.

ЕВРОПА

АЛФАБЕТ

ЗМАЈ

ВЈЕНЧАЊЕ

ТЕБА

БУТАМА

ИЛИРИЈЕ

ОСВАЈАЊА

СЕРПЕНТУМ

КАДМОСЕЈА

Кадмова сестра Европа била је толико лијепа да се Зевс, бог свих богова старе Хеладе, заљубио у њу и преобративши се у бика отео је и одвео на Крит. Њен отац Аганор, владар Феникије поријеклом из Тебе у Египту, послао је синове да је пронађу.

Браћа послје неколико година трагања одусташе од претраге и разиђоше се. Кадмо крену сам са својим људима и одлучи да посјети пророчиште у Делфима. Ту му је пророчица Пителија казала да одустане од претраге: „... Кад наиђеш на прво говече, а ти га слиједи и на мјесту на коме оно застане оснуј град.” Кадмо наиђе на краву са биљегом у облику полумјесеца и испрати је до мјеста гдје се зауставила. Посла своје људе да донесу воде са извора, али се они дуго не вратише. Кадмо пође по њих и убрзо наиђе на извор кога је чувао страшни змај, а око ког су лежали побијени сви његови људи. Не слутећи да је то Аресова божанска животиња, Кадмо проби змајево срце, и зачу глас богиње Атине: „Повади све змајеве зубе и посиј их!” Он то и учини, а из њих изниклоше ратници Спарти (посијани). Кадмо уз њихову помоћ оснује град Тебу у Беотији, као спомен на град свог поријекла у Теби у Египту. Зевс осуди Кадма због убиства божанског змаја: да осам година мора служити бога Ареса, а затим послје осам година награди га руком своје унуке Хармоније, ћерке бога рата Ареса и богиње љубави Афродите. Сви богови су присуствовали вјенчању и дали бројне дарове.

Кадмо и Хармонија су дуго живјели заједно срећни у Кадмеји, цитадели града Тебе. Имали су сина и четири ћерке, и сви су трагично завршили. Ћерка Семела је родила са Зевсом сина Диониса који је касније прорекао Кадмов долазак у Будву. Након трагичних догађаја, Кадмо и Хармонија силазе с трона и напуштају Тебу, а краљ постаје њихов син Полидор. На воловској запрези стигли су до источне обале Јадранског мора, и ту основали нови град Бутуа (по Хеленској ријечи боус, која значи во) и велико краљевство ратним походима.

МИНЂУША

Златна античка минђуша са воловском главом од драгог камена, драгоцен је накит будванског музеја

Мапа пута Кадма и Хармоније од Тебе до Будве

- У Будви Кадмо и Хармонија добише сина, кога назваше Илирије по ком народ доби име. У старости својој Кадмо би претворен у змију, а Хармонија умоли богове да му се придружи у рајским вртovima нара Будванске ривијере. Сјетио се Кадмо Атининих ријечи које је изговорила послје убиства Аресовог змаја: „Зашто, Кадмо, гледаш у змију коју си убио? И ти ћеш бити змија за људе, да је гледају!”

ДОЛАЗАК БОГОВА

Други запис Енхелејаца

Наш градић Бутаме поред мора није био велик. Бука са пристаништа допирала је до најудаљенијег дворишта и преплитала се са плачем новорођенчади у колијевкама.

Уске камене улице без вјетрова, састајале су се и растајале на малим трговима и увјек водиле ка луци, гдје су трговци амфорама доносили укусна вина Сицилије, Африке и Солуна, fine тканине, алате и зачине са истока. Јутра су овдје окупана јарким бојама, а вечери су се прикрадале кроз наша дворишта са дугом сјенком Спаса, доста прије заласка сунца. Наша обала је мирна и заштићена острвом Шкољ које се као насукани кит запријечио између нас и далеких етрурских обала. До светилишта на малом шкољу, које се још у настанку свијета планина, долазило се преко гробља и ртом отвореној пучини, а расуте слане свјетлוצале наоколу чинећи силуету Бутаме је био добар и благ, као таласа и камених обала.

сручило некако са ових паштровских дрвеног моста. Пркосило је својим капљице разбијених таласа су храма величанственом. Народ пијесак. Самљевиен између

НАКИТ СТАРИХ ХЕЛЕНА

Бронзану дршку у облику лавље главе погледајте у Музеју града Будве

Хоризонт је једне јесени донио и мени малу шкрињу са неколико бисера и бакарних тебанских новчића, у којој је тек остало мјеста да се сакрију сјећања на оца и његове загрљаје. Однио сам је кући мајци и никада је више нисам отворио.

Долазак Кадма и Хармоније

До мог одрастања о нашој породици се бринуо ујак, а ја и сестра смо му помагали око послова на њиви. Море га никада није привлачило. Погледи су му били окренути ка врховима планина и његова замишљена једра су га носила у неке далеке крајеве, чак до Олимпа или Дунава. Док смо се враћали са Паштровских пашњака воловском запрегом, уживао сам у топлини сутона и ујаквим причама о настанку Бутаме. Причао ми је како је „... не зна се тачно одакле, међу наше рибаре дошао сам бог Бахус. Можда се источио из вина неке крчме на обали, или су га донјели вјетрови у једрима.

Можда се само створио око пророчких ријечи које је донио. Од његове бесједе наше племе је чекало долазак великог ратника и краља Кадма који ће у својој слави и сили доћи из светог града на далеком југу, пратиће га силна војска и са мора и са земље и донијеће славу нашем имену и роду да га памте сви вјекови, а он ће пратити своју страшну судбину. И заиста, он је дошао.

Долазак краља и његове жене богиње Хармоније најавиле су снажне олује које су Бутаму приковале за небо. Из куће није могло да се изађе од риба које су се претвориле у змије и својим црним тијелима преплавиле тргове. Громови су тукли у врхове планина а таласи ломили бродове у пристаништу. Крај загашених огњишта, народ је уплашено гледао кроз дрвене засторе у свештеника који се као приказа, мокар од слане кише и пјене огромних таласа, без престанка моли пред жртвеником храма.

А онда је у тренутку све стало. Змије су се вратиле у подземни свијет остављајући тешки мирис сумпора за собом. Пјена са хриди се истопила у море, које је постало мирно као камена плоча, а облаци су се склонили откривајући плаветнило неба. Крилати ратници у пурпурној одежди појавили су се ниоткуда и зауставили крај обале. Испред њихових медних штитова појавила се богиња Хармонија сјајна као љетње сунце. Ишла је по води, док су око ње летјели мали анђели. Дошавши до нашег храма на шкољу, помиловала је свештеника палог пред њом на кољена.

Звук фанфара из колона силне војске и са приспјелих галија преплитао се у ваздуху, најављујући долазак Кадма. Народ је опрезно изашао из кућа, носећи краљу дарове припремљене још давно, по упутствима Банкаде. Из правца Завале се приближавала краљевска свита, са коњаницима и запрегом од 50 волова. Испред свих је ишао велики црни во са бијелим биљегом. Око рогова су му исплетени вијенци и из ноздрва му избијају пламени језици до златних копита. Прате га најснажнији ратници од славних Спарта, са сваке стране по њих тројица са штитовима на којима се увијају змије. Прошли су кроз гомилу мјештана који су измицали пред њима све до саме обале и светилишта. Људи су са невјерицом посматрали како во и

ратници без икаквог грча на лицу даље газе у мирно море без стајања, и нестају нијемо у плавим дубинама. Док се задњи вир смиривао на површини воде, Хармонија је дигла руке ка небу и на њему се појавило ново сазвјежђе, као божански помен на тренутак успостављања новог краљевства које ће промијенити свијет и наш град учинити вјечним! ... Касније су свештеници причали да је црни во са биљегом био сам Зевс, у облику вола, исти онај који је украо краљеву сестру Европу и повео га у судбинску потрагу за њом, и који га је на том путу навео да описмени народ и одвео га до извора гдје ће убити змијоликог змаја, сина бога рата Ареса, и гдје је од његових зуба створио Спарте и подигао први Кадмополис и свету Тебу. Исти који га је довео и овдје на наше обале, да име наше прослави...”

И што су ми се очи више склапале тако сам све више и ја постајао снажни херој и краљ Кадмо, који је убио змијоликог змаја и долази са својом свитом и коњаницима на обалу из далеке Тебе са воловима пред собом, и некако се увијек тај долазак завршавао у наручју мајке и ушушканим креветом умјесто пријестола.

СЕРПЕНТУМ

Представа серпентума - претварања у змије Кадма и Хармоније, на мозаику старог Рима

КЕРАМИКА ХЕЛЕНА

Керамику зоморфног облика погледајте у Музеју града Будве

Будване су касније историчари назвали народом **МОРСКИХ ЗМИЈА**

ХАРМОНИЈА

Будванска краљица и богиња

Рођена је у недозвољеној љубави бога рата Ареса и богиње љепоте Афродите, жене Хефеста, бога заната. Хармонија је била богиња склада (хармоније) која је донијела мир у животе смртника, посебно када су у питању бракови. У римској митологији, Хармонија се обожава као Конкордија, богиња „споразума” или „склада”, која има много храмова у Риму. Хармонија се често приказује на новчићима са маслиновом гранчицом у десној руци и рогом изобиља у лијевој. Она смирује раздор и свађе и предсједава брачном хармонијом и складним поступцима војника у рату.

ЛИБУРНЕ

Морепловци и ратници Енхелеји су имали посебно израђене десантне бродове Либурне, дракофоре са змајском главом на прамцу, којима су господарили морима и обалама са обе стране ондашњег Илирског мора, све до потпуног слома од стране Рима.

Вјенчање богиње и хероја

На вјенчању Кадма и Хармоније присуствовали су богови и смртници, праћени пјесмама муза. Младенци су добили бројне поклоне као што су копље од бога рата Ареса, скиптар од бога прорицања и трговине Хермеса, трон од заштитнице бракова богиње Хере...

ОГРЛИЦА ХАРМОНИЈЕ

Кадмо је Хармонији поклатио огрлицу коју је израдио Хефест. Била је са много драгуља и двије преплетене златне змије. Није слутио да је Хефест, љут на Афродиту због њеног невјерства, проклео огрлицу, да би донијела несрећу свакоме ко је посједује. И донијела је страшну несрећу Кадмовим потомцима, и свим људима који су је касније посједовали. Не зна се гдје је огрлица данас.

ИЛИРИ

Стари Римљани, а касније и други императори све до Хабзбурговаца, користили су име „Илири” за различита племена сродне културе, насељена на простору Хелма од Истре до Солуна. Илири су живјели на источној и западној обали Јадранског мора све до римских освајања. Хармонија у Будви рађа насљедника Кадмовог пријестола Илирија (Змију). Легенда каже да је и рођен као змија, а други тврде да му је у колијевци била змија око врата као симбол божанске моћи. Илирије послје претварања Кадма и Хармоније у божанске змије преузима пријесто, а по њему народ којим је владао назвахе Илири. Његови синови Антариеј, Енхелеј, Перхаиб, Тауло, Дарто, Дисаро и Парто постали су епоними и хероји илирских племена.

ИЛИРСКИ ШЛЕМ

Шлем без носне преграде, користили су га и Дарданци.

КУЛТ ЗМИЈЕ

Настали као поданици и потомци змијоликих богова, Илири су у својој религији његовали култ змије.

ИЛИРСКО КОПЉЕ

Дар бога рата Ареса

СИКА

Илирски криви мач, „сикира”, омиљен код гладијатора могао је убости испод штита.

КАДМО

Будвански краљ и херој

Отац му је краљ Агенор кога називају и Мојсије, син Посејдона и Либије. Рођен је у египатској Теби. У Малој Азији је успоставио краљевство. Имао је брата близанца, Бела. Увео је вјештину писања, коју је Хеленима пренио његов син Кадмо. Мајка Кадма је Елефаса, негдје звана и Тира. Кадмова браћа су - Килик по коме је Мала Азија названа Киликија, Феникс по коме Феникија носи име, Тасо по коме је назван Тасос и Европа по којој се зове континент. Кадмо је убица змаја, родоначелник Спарта, митски херој и утемељивач хеленске Тебе у Беотији, Охрида и Будве.

ЕНХЕЛЕЈИ

Потомак змијоликог бога Илирија и насљедник пријестола Енхелеј традиционално је управљао дијелом краљевства у којем се налазила Будва, пријестоница породице. Каснији историчари племе састављено од хеленских досељеника и домаћих становника, називају по чувењу Енхелејци или Енхелеји. Обухватили су данашњу Боку и источно од овог залива све до града Драча. Име Енхелеј у свом називу садржи хеленски назив за јегуље и морске змије. Легенда каже да се са рођењем Енхелеја сва риба у Будви претворила у змије (морске јегуље), а да је Енхелеј као краљ заронио у море и постао вјечни господар морских пространа.

ИЛИРСКИ ШТИТ

Имао је своју кружну декорацију којом симболише сунце

Унука Анђе Добро вам учињело

.....

Увијек је лијепо почети путовање са добром закуском! Захваљујући нашој Анђи која често посјећује свога ђеда Вида, и у слободно вријеме воли да припрема паштровске специјалитете, и ми ћемо имати срећу да се послужимо! Сазнаћемо неке датаље о људима који нас окружују, јер кроз ситнице и свакодневицу ћемо најбоље разумјети и свијет који су створили око себе. А Анђе као завршни студент етнологије и неко ко воли свој крај, то нам свакако може врло лијепо објаснити. Заузмите своје мјесто за столом и пажљиво слушајте.

СЛАВСКА ИКОНА

Икона осим што нас чува и спаја са небом, спаја нас и са нашим прецима који су се као и ми пред њом молили.

ЖЕНСКА ПАШТРОВСКА НОШЊА

Ношња наших Паштровки је сачувала своју специфичност и формирала се кроз вријеме као јединствена на простору Далмације.

НАША СЕЛА

Села Будванске ривијере мијењала су се током времена под утицајима различитих култура. На основу археолошких налаза и топонима примјетни су утицаји хеленске, илирске и римске културе. У средњем вијеку види се утицај великих империја Срба, Венеције и Турака а касније и Аустроугарске, са којима су села била економски и културно повезана, а мјештани се сусретали кроз своје миграције и путовања.

Мајстора
није било добро
НАЉУТИТИ
да не би кућа била
несрећна!

Сеоска домаћинства

Изградња кућа у селима Будванске ривјере се не разликује много од осталих широм јадранског простора, у ком доминира камен као основни материјал у комбинацији са материјалом из окружења. Специфичност историјских околности утицао је да се нарочито у Паштровићима задржало грађење крова на једну воду, којим се најбоље одолијевало јаким ударима сјеверног вјетра, високо поткровље и грађење при стијени. Под Млечанима од XVI вијека проширују се грађевине. Куће имају конобу - простор за стоку или оставу, спрат за спавање и спрат са огњиштем и посуђем, или један спрат подјељен на кухину са огњиштем и камару као дио за спавање.

МАРЕШКУЛ

Куће су имале отвор изнад улазних врата слично утврђењима, кроз који се сипала врела вода на непријатеља.

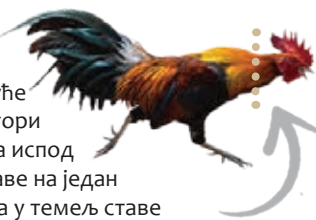

ОГЊИШТЕ

Удубљење укопано у средини кућног пода у ком се ложила ватра било је централно мјесто животног простора и имало култни значај. Уз огњиште се туговало и славило, обављала договарања, исповиједања, препричавла предања и вјеровања, на огњишту се давао, узимао и враћао зајам јер се огњиште више признавало него живи свједоци. У давна времена су се испод њега полагали покојници. Код Црногораца се ријечју огњиште и заклиње и проклиње.

МАЈСТОРСКА

На почетку градње куће био је обичај да мајстори закопају главу пијетла испод првог камена који ставе на један од кућних углова, а да у темељ ставе неку сребрну пару. Чим се зидови доврше домаћин је клао брава на врху кућног угла на десној страни од улаза и поливао га вином, а врхови зидова су се китили зеленим гранчицама, заставом или фацулетом, уз богат слављенички ручак.

РАСКРШЋЕ КУЛТУРА

Медитеранска култура која доминира на просторима Ривијере, прожима се од XV вијека са традицијом Старе Црне Горе, Венеције и Аустрије. Временом су се јасно дефинисале разлике у животу и архитектури градова и села. Вишеспратнице у Будви изграђене су после земљотреса 1667. године, под утицајем архитектуре Венеције.

Послови на селу

Сваки владар и досељеник је са собом доносио дио своје културе и обичаја. Већина људи у селима Будванске ривијере бави се пољопривредом и сточарством те изузетно развијеним маслинарством. Дио мјештана био је оријентисан према мору и поморству. Било је међу њима бродовласника, капетана и вјештих помораца, који су се у прошлости знали бавити гусарењем и пиратеријом.

БИСЕРИ ОБАЛЕ

Здрав природни амбијент, традиционална кухиња, свјеже домаће воће и поврће, изворска вода, могућност уживања у шетњама брдским и планинским крајем обале и упознавања са историјом и културом овог краја, близина најљепших плажа на Будванској ривијери - само су неки од разлога због чега будванска села називају бисерима Јадранске обале који се морају обићи.

ГУСАРИ ИЛИ ПИРАТИ?

Гусарење није пиратерија! Пирати су били самостални и од свих прогоњени пљачкаши, који никоме нису полагали рачуне. Једно од највећих свјетских упоришта пирата је било у Улцињу! Гусари (хусари, делије) су сурови ратници који су као најамници ратовали у интересу неке државе, са њом дијелили плијен а за то чак и одликовани.

Будванска села представљају аутентичну туристичку понуду, прије свега због своје специфичне архитектуре, природног окружења и близине значајних културно-историјских, претежно вјерских објеката. Тешко је пронаћи мању област са већим бројем културних споменика, углавном манастира и цркава, који датирају уназад до XI вијека.

Можемо направити јасну разлику између карактеристика приобалних села уз море (ПРИБАЉА), која су на ниској надморској висини и скоро без обрадивог земљишта гдје потоци увиру у море и - села испод планине (ЗАЛЕЉА) која су на високој надморској висини са земљиштем које се може обрађивати и са изворима потока.

ПОРОДИЦА

Породица код становника Будванске ривијере све до XX вијека је била бројна. Жена у кући је била носилац интегритета и васпитавања породице, а мушкарац заштите и угледа.

Рађање

Истог дана по рођењу дјетета, у кућу долази свештеник и окади кућу, а дјете се окупа у вину и миропомаже уљем из манастира гдје почива неки светац. Мушкарци из братства долазили су пред кућу домаћина, показивали поштовање и доносили дјетету поклон који се стављао на колијевку. Пуцало се из пушака, домаћин је госте почастиио вином и ракијом, након чега би се разишли кућама. Углавном се прижељкивало мушко дијете, које је у то вријеме значило физичку снагу породице, радника и ратника који може да издржава преостали пород и настави родично име. Уколико би се родило женско дијете, жена из села која већ има мушку дјецу подојила би то дијете, са вјером да ће (када постане зрела жена) и она добити мушко дијете. Трагови традиционалног схватања породице и даље су јако присутни.

ГУМНО/ГУВНО

Свако село је имало гумно кружног облика ограђено и поплочано каменом - увијек на отвореном мјесту гдје је јаче струјање вјетра како би се ваљала пшеница. На средини гумна налазио се гвоздени или дрвени колац (стожер) за који се везао коњ током вршидбе. Када се није радило, на гумну су се састајали сељани, играло се коло, упознавали се млади и рјешавала су се животна питања. Осим прављених гувна, постоји Вјетрено, Мједено, и друга гувна које је подигла природа. Постоје и Вилинска гувна. То су мјеста на којима коло играју виле и тако направе гувно, као на брду Спас некада.

ПОТКОВИЦА

До краја XIX вијека наилазимо на многа стара вјеровања у враџбине везане за заштиту дјетета од болести и других зала, као нпр. стављање потковице у ватру да дјете не би болио трбух.

40 ДАНА

Породиља се сматрала „нечистом“ наредних 40 дана, и није смјела у том периоду одлазити у цркву, млин и на гумно, како не би „онечистила“ та света мјеста.

ПОЉОПРИВРЕДА

Свака кућа имала је „поткутњицу“ обрадиво и сувомеђом обрађено земљиште на ком су узгајали смокве, маслине, винову лозу и друго воће. Засади маслина су углавном из XVI и XVII вијека. Трговало се највише са Млечанима. Жито из Албаније Будвани су морали само Млечанима продавати по законској уредби. Сваки дио земље је обрађиван, углавном ралицом, а плуг се употребљавао само у Будванском пољу и Буљарици гдје су једине простране обрадиве њиве. Уз сав труд, ни једна се породица није могла прехранити од прихода дуже од 6 мјесеци и многи су зато одлазили у морнаре.

Сточарство

Будванско залеђе је богато пашњацима и са неколико извора воде. У средњем вијеку становници Ривијере су признати сточари, са хиљадама оваца и коза на испаши и признатим производима који су бродовима и караванима стизали до далеких крајева. Крупна стока је била ријеткост.

СВИЛАРСТВО

Жене су гајиле свилене бубе од којих се правило предиво за тканину и рибарске мреже.

КОШАРА

Корпа од прућа се користила за транспорт производа на пешкарију (пијацу). Ко није имао магарца морао је носити терет на раменима. Жене су мање терете преносиле у САПЕТИМА, корпама од прућа на главама.

СТЕЋАН МИТРОВ ЛИШЕ

„Морнари иду сами на морнарицу, јер им је милије лијенити по бродовима него дома земљу копати.”

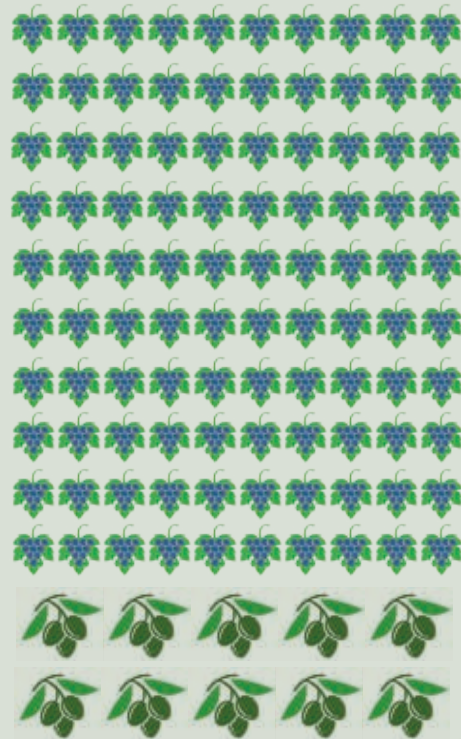
КОЗЕ

Козарство на Будванској ривијери је готово нестало законском забраном посједовања и уништавањем коза после Другог свјетског рата.

ЗАСАД МЛАДЕНЦА

У доба Млечана ни један се момак Будванин није могао женити док претходно не засади стотину садница винове лозе и десет садница маслина!

ХРАНА

Саставни дио традиције јесте и кухиња која је прије свега одређена оскудним условима живота и утицајима Венеције која је управљала овим просторима три и по вијека. Исхрана житеља Будванске ривијере се разликовала у зависности од поднебља у ком су живјели. Становници приобалног подручја су највише јели рибу, док су становници паштровске области осим риболоваца били и сточари, што им је омогућавало да своју исхрану лакше допуне и другим производима. Доласком морепловаца долазили су и различити укуси, али сви се слажу да је печени ширун (риба) савршен медитерански залагај за уживање!

ПРИМОРСКИ РЈЕЧНИК ХРАНЕ

Будвани су за храну и предмете покућства повезаног са храном имали посебан рјечник који се углавном ослањао на италијански језик а локално обликован. Многи Црногорци и Приморци тј. Бокељи, које су ови први често звали Лацмани, нису се могли разумјети у том дијелу разговора.

ГИРИЦЕ

Ове масне и врло укусне рибице су се јеле цијеле, са главом, уваљане у брашно и потом пржене у дубоком уљу.

БРАЊЕ

Брање је старинско јело из будванског краја, прави се од различитих намирница, у зависности од тога које је доба године.

МАСЛИНЕ

Посебна амбијентална вриједност вегетационог декора Будванске ривијере су атрактивни и пространи засади маслина, које су од искона аутохтона култура. Данас на територији Будванске ривијере има преко 40.000 маслинових стабала! „Веља маслина” у селу Ивановићи је свјетски раритет јер постоји више од 2000 година. Пјесник Чедо Вуковић пјева маслини у част:

„Маслино древна, вило приморкињо,
У грању ти дишу груди покољења,
У њедру ти бдију мир и хармонија,
У ранама снију вихорна стољећа”.

РОДУЛИЦА

Дрвена родла или родулица користила се за украшавање тијеста у XIX вијеку.

МАКАРУЛИ НА ПАШТРОВСКИ НАЧИН

Макарули су традиционално и омиљено јело паштровског краја. У част овог укусног јела се сваке године одржавала манифестација „Фешта од макарула”. Обавезно пробајте ово укусно традиционално јело. О састојцима макарула стари Паштровићи су пјевали пјесмицу: „Макарули бона пашта, али треба сир и масла”.

РУКОЛА ИЛИ РОКУЛА?

Ово врло скупо и цијењено биље које се користи за салате свуда у окружењу знају као руколу. Бокељи тврде да је исправан назив искључиво рокула!

Све се
продавало на
ПЕШКАРИЈИ
пијаци препуној
трговаца

Гајене биљне културе

Од гајених јужних култура може добро да успијева винова лоза, смоква, агруми (поморанџа, мандарина и лимун), киви, бадем, нар, зинзула и др. Од средњоевропског воћа узгаја се бресква, трешња, јабука, крушка, кајсија, дуња...

МУРВА

Некад је Будва била позната по мноштву овог слатког плода, нарочито бијеле мурве или дуда. Главни градски трг испред Старог града био је украшен дрворедом мурви у XX вијеку.

ВОЛАК

У старим временима пурпурна царска боја се добијала од ових морских пужева са Медитерана. Било је потребно преко 10.000 пужева за само један грам боје. Пуж се зове ВОЛАК и добио је име по „роговима”, налик на рогове Кадмових волова.

ЗМАЈ ТОРТА

Торта са бадемом која симболише Змаја са Спаса и стару будванску легенду.

ПЕТРОВАЦ

Ово врло укусно биље сланих листова расте искључиво тамо „гдје може да добаца морски талас”. Користи се „на салату”, укисељена у бијелом винском сирћету, или као база за сос за пашту. Док је у Паштровићима знају као Петровац или Петрова брада у Будви и Грбљу је зову мотар.

Пешкарије су једно од најважнијих мјеста у животу Будвана. Ту се продавала со која је својевремено имала вриједност злата и због које су се водили ратови, рибари су доносили свој улов и нудили купцима, сељаци су продавали своје производе, а некада су се продавали и ријетки пужеви - волаци.

МИТСКО ВИНО БУДВЕ

Једна од Зевсових љубавница била је Кадмова ћерка Семела. Према хеленској митологији, из те везе је рођен бог Дионис, заштитник вина, па се можда и у томе крије одговор када је и како винова лоза доспјела на будванско приморје. Знајући за вриједности ове воћке, из које се добија божанско пиће - вино, а како је његов унук био Дионис, бог вина, моћни и богати краљ Кадмо је, када је напуштао Тебу, понио са собом сноп резница винове лозе. Пошто се стално настанио на обали под брдом Спас, и основао древну Бутаму (из које је настала Будва), дао је да се ове резнице засаде у Будванском пољу, на локалитету који се данас назива Велики или Вељи виногради.

ДИОНИС

Дионис је прорекао долазак Кадма и Хармоније Будванима.

ПРАВЉЕЊЕ ВИНА

Грожђе се мечило (гњечило) ногама у дрвеним бадњевима. Након обављеног врења, вино се преливало у дрвене бачве, а потом из бачви у стаклене демижане. Вино се транспортовало у мјешинама од овчје коже, са четири ноге које су служиле као хватаљке.

Дионис је научио Будване
ТАЈНИ
сађења грожђа
и прављења
вина

СВЕТИ ТРИФУН

Бокељи су славили Светог Трифуна, умољавајући га да им чува заседе винове лозе. Осим у приморју, виногради су се за вријеме Немањина ширили и по континенталном дијелу земље, а вино се користило у редовној исхрани становништва.

ДОМАЋЕ ПРВОКЛАСНО ВИНО

Поред увезених вина из Средоземља, које су трговци разносили по унутрашњости, Будвани имају дугу традицију прављења квалитетних вина. Породица Арменко из Буљарице је и у XX вијеку дуго снабдијевала српску краљевску породицу својим вином а касније и маршала Југославије Броза.

ВИНО РЕЖЕВИЋА

По предању, на мјесту гдје је касније саграђен манастир Режевићи у средњем вијеку постојала је гостионица, а испред ње камени стуб са удубљењем - „пањегом”, у коме су становници из околних села увијек остављали пун бокал вина, као знак добродошлице и гостопримства за сваког путника, намјерника или госта „који зло не мисли и зло не чини”. Из тог бокала пили су краљеви и војсковође. Почасти се и гроф Рајмонд од Тулуза, када је, у зиму 1096/97. године, пролазио преко Паштровића са својим Крсташима.

За оснивање манастира Режевићи везано је предање из XIII вијека. Пролазећи овим крајевима српски краљ Стефан Првовјенчани опео се паштровским вином. Након што се отријезнио одлучио је да на том мјесту, 1226. године у Режевићима сагради цркву, посвећену Успењу Богородице.

ВОДА НИКАКО!

У Повељи Стефана Првовјенчаног (1198-1228), забрањује се додавање воде произведеном вину.

Сорте грожђа

Виногради су страдали од муслиманских освајача који су забрањивали вино, али и од болести које су уништиле винову лозу широм Европе. Углавном се узгајало око манастира, при чему је Прасквица имала највећи засад. Од свих сорти винове лозе, у будванском крају најраспрострањенија је била аутохтона кратошија, лисица розе боје и жижак, а од других сорти вранац (касније замијењен отпорнијом сортом тзв. „американком”). Од бијелих сорти винове лозе посебно је била заступљена мекуша, а потом јапуцак, бијела розаклија и др.

КРАТОШИЈА

Да је вино кратошија било заступљено и омиљено у будванском крају, види се у пјесмама о крсним славама:

„Пијте вино, гости моји, није вода то,
Него вино кратошија, које премече;
Преметнуће домаћина, све је мене стра’!
Нека меће и премече, њега није стра’;
Напиј ми се домаћине, нека ти је част;
Међу браћом и дружином, вазда поштен глас!”

ЦАРСКИ СТАТУС ВИНА

У 261. поглављу средњовјековног Статута Будве издатог од цара Душана Силног, пише: „Наређујемо да је сваки онај ко од нашега грађанина узме да обрађује кратошијски виноград на наполицу дужан да га током цијелог марта оре и копа, а током маја окопава између трсова, чисти од лишћа, оре и везује. Осим тога, хоћемо да га је дужан трећи пут орати до Св. Вида и односити земљу најкасније до Св. Петра. Даље хоћемо да је онај ко узме млади виноград на наполицу дужан да га први пут копа током читавог марта, други пут током читавог маја и да је од јабука, смокава и крушака дужан половину дати власнику винограда. Ако је винограду потребан какав други виноградарски рад, дужан је да га обави у сезони, а што се тиче колаца, дужан је да их ставља према договору. Ко учини противно плаћа казну од 4 перпера и губи вино, а сваки рад дужан је добро обавити у одговарајуће вријеме као што је то напријед написано, изузев јарака за воду и чишћење грмова, што је дужан учинити како се договоре.”

ПЛОВИТИ СЕ МОРА

Житељи Будванске ривијере суочени са сиромаштвом, прогонима ратних и разбојничких хорди, отискивали су се на море и препуштали судбини у потрази за бољим животом. Многи се никада нису вратили у родни крај. Стара поморска изрека каже: „Пловити се мора - живјети се не мора!”

Мој ђед Видо ће вам испричати о нашем народу, одакле смо дошли, гдје су данас неше међе и судбине. Много је знаменитих људи чији трагови и сјећања воде до ових обала и планина. А пут нас увијек мијења и често је важнији и од самог циља. Такве су све наше сеобе.

НОШЋЕ ПАСТИРА И МОРНАРА

Сусрети са разним народима и обичајима, искуства стечена у дугим пловидбама са вјештим млетачким трговцима, доносила су међу наш народ нове навике, алате и одијела. Тако су се и наше ношће мијањале са новим материјалима, везовима, понекад се ослањајући на шпанске трагове которских одијела, час на брдске практичне одјевне детаље.

Ђед Видо
Људи и
племена

НОШЊА ПАШТРОВИЋА

Ношње Будванске ривијере варирају од которских до црногорских, одајући све карактеристике живота на граници. До XV вијека су се израђивале у домаћинствима од жуке, вуне, лана и конопље. Развојем поморства, почиње израда од скупочијених материјала, раде се по кројачким салонима Будве, Венеције, Дубровника, Котора.

Промјена ношњи највише се види по „нотама” - списковима о невјестиним прђијама. Данас паштровска женска ношња чини засебан тип у односу на све остале приморске ношње.

ИГЛА ЗА КОСУ

Позлаћена украсна игла за косу, филигрански рад са гранулацијом.

ЋАЦУЛЕТ

На глави бијели ланени за покривање главе, а у бојама као шал са ресама око врата. Затиче се у коретац да се кошуља не види.

КОМЕШ

Бијела кошуља са дугим рукавима, дужине до испод струка, дуж прсију украшена уским мерлама (чипком).

КОРЕТАЦ (КОРЕТ)

Облачио се преко кошуље, израђен од различитих материјала у црвеној боји углавном, са рукавима до лаката или шаке, дужином до струка, украшен златним ширитима и гајтанима око рукава и по шавовима. Копчао се на прсима украсним сребрним дугмадима (на жглоб).

ТРАВИЈЕША

Преко котуле се носила дуга свилена кецеља, бојама у складу са котулом, обрубљена чипком.

КОТУЛА

Сукња која се израђивала у истој боји као коретац, од свиле. Набрана у струку и пада до пета широко, при дну обрубљена корделом од црвене свите.

КАЦАЛЕТЕ

Памучне чарапе.

МУЛИЦЕ (ГОНДОЛЕТЕ)

Ниске црне куповне ципеле, зову се и гондолете.

КАПА

Округла, нешто дубља од црногорске, по ободу црном свилом пресвучена, с телпаком црвеног велура са златовезом.

КОШУЉА

Од бијелог платна са колијером (оковратником) дугих рукава.

КРУЖАТ/ЋАМАДАН

Од црвене чохе, предње поле преклопљене, са и без рукава. Богато украшен.

ДОЛАМА/ДУШАНКА

Најбогатије украшен дио ношње, од fine зелене чохе, дјелимично пришивених рукава, који слободно падају низ леђа или се навлаче.

СИЛАВ

Кожни појас са више преграда, качи се тоболац и ћеса (кеса).

ТРОМБОЛОС

Преко силава се окомотава разнобојни свилени појас дужине 3-6 метара, са ресама на ужим крајевима.

ОРУЖЈЕ

Затакнути у силав, кубура, леденица и нож.

ГАЋЕ

Широке, од fine чохе, најчешће тамноплаве или црне. Сужавају се до ипод кољена правећи кесу позади.

ПОДВЕЗЕ

Широке 3 цм од црвене свите и златног концја.

ДОКОЉЕНИЦЕ

Од бијеле свите, закопчавају се металним копчама.

КАЛЦЕТЕ

Бијеле вунене чарапе.

ЦИПЕЛЕ ИЛИ ЧИЗМЕ

Паштровићи су нерадо носили опанке. „Већ, ако нема праве ципеле, радије иде бос.”

Мушка ношња Паштровића

Као и женска, прво је прављена од лана и жуквиног сукна. Од XIV вијека свакодневне сукнене ношње мијењају скупљи материјали: свила, чоха, велур... До прве половине XIX вијека као свечану одјећу носили су старобокељско одијело, а замијенила га је одјећа која је истовјетна са свитном црногорском, само што Паштровићи немају душанку и токе, и вез им је другачији. Прво су га примили погранични становници а онда постаје народна ношња.

БРЊИЦА

Минђуша, до XIX вијека носили су је у десном уху јединци као амајлију која чува од зла.

РАСПАРЕНЕ ДОКОЉЕНИЦЕ

Занимљиво правило је било да су Паштровићи носили распарене чарапе уколико би промјенили вјеру или били у мјешовитом вјерском браку.

ЈАГЊЕЋА ШУБАРА

По предању најстарија капа у овој области. По потреби се нисила вунена струка која се окомота око шубаре и лица ради хладноће и заштите од вјетра...

ПЛЕМЕНА БУДВАНСКЕ РИВИЈЕРЕ

Маини, Побори и Брајићи су током цијелог средњег вијека сматрани дијелом Црне Горе. Након 1422. године и приспајања Котора Млетачкој републици, ове три кнежевине су фактички биле под контролом Млетака, да би 1442. године ушле у састав будванске општине, а самим тим и у бокељско подручје које се ставило под заштиту Млетачке републике.

А ево какав је наш народ. Имамо и рт који се зове по дјевојци, која нас својим карактером можда најбоље описује:

Никоме нијесмо дужни сем љубави

Западно од Петровца налази се каменити рт који се стрмо и високо уздиже над морем под именом Скочићевојка. Назив рта је проистекао из једне потресне љубавне приче о Ружи из Шестана и Стевану из Паштровића. Трагичну судбину у XV вијеку о нераскидивој љубави двоје младих, Руже Мркоњић и Стевана Калођурђевића, Стефан М. Љубиша је преточио у приповијест „Скочићевојка”. Дјевојка Ружа је пред пријетњом да је на силу отму и привјенчају за недрага, док јој вољени Стеван чами у млетачком сужањству, схватила да је живот без праве љубави потпуно бесмислен и изабрала је смрт као своју „слободу”. Бјежећи к мору испред ненадних отмицара, дошла је на врх рта и видјевши да даље нема пута, прекрстила се и бацила низ литицу у море.

Тако су таласи покрили судбину несрећне дјевојке. А један другачији, велики талас досељеника из унутрашњости у будванско залеђе, догодио се крајем средњег вијека. Данас широм Ривијере, у Маинима, Паштровићима, Поборима и Брајићима налазимо братства са предањем да су поријеклом из Пипера. Са собом су доносили своје обичаје, навике и вјеровања.

Васпитавање дјеце у храбре ратнике и вриједне домаћице, у доба сеоба и ратова је био веома тежак задатак мајкама. А дјеца ко дјеца... Ама, ни нас нико није могао нахватати. Ето још ми одзвањају у сјећању старе клетве, које су увијек биле некако супротно од изговореног, ваљда „да не чује зло”: „Стрелица те фиштила! Гром те стрефио/убио! Вода ти стала! Црко да Бог да! Мајка те немала! Море ти кућа било! Дабогда те змија крилатица у море утопила! Змија те у чело пољубила! Дабогда те стријела погодила гдје никога не било! Дабогда се твоја дјеца с тобом ругала...” И хвала Богу, ето одрасло се. А чиме су се за то вријеме одрастања наши стари забавили?

ПЛЕМЕ ПОБОРИ

Подручје Побора је било под влашћу различитих сила кроз историју. Били су под влашћу српских држава до 1422. године, а онда су били под млетачком, турском, поново млетачком, француском и аустријском влашћу, све до ослобођења 1918. године. Побори су били средњовјековно братство из брдовите регије између Ловћена и Будванског залива, по којем је названо главно насеље у њиховом подручју, а касније и цијело племе које се развило од досељеника из различитих историјских раздобља. Први пут се помињу у которским документима 1333. године и тада су били дио племена Његуша. Од изворног братства Побора до данас није остао ни један род у Поборима. Заштитник Побора је Свети Јован Крститељ, којег скоро сва братства славе. Побори се дијеле на Горње и Доње, а раздваја их брдо Ђурђевац. Села су углавном братствена. Могло би се закључити или да су Побори у ствари од лужанских Црнаца, или да су досељени Црнци потпуно истиснули старији слој становништва, праве Поборе. У Поборима се налази манастир Стањевићи посвећен Св. Тројици, као и остаци тврђаве Ђурђевац на истоименом брду изнад манастира. На врху Ђурђевца су остаци цркве из XV вијека посвећене Св. Георгију која је била у саставу тврђаве и најстарија је поборска црква.

ВЛАСТЕЛА СТАЊЕВИЋИ

Стањевићи су старо братство, по њима се још од XVI вијека зове заселак у Поборима, а уобичајно се и назив за манастир Свете Тројице. Повезују их са Немањинима, вјерује се да потичу од властелинске куће Стањевића с краја XIII вијека, од којих су били двојица кефалија (главешина) истог имена. Први Никола је кефалија Цара Душана, а други је Никола Павлов Стањевић, зет Стефана Црнојевића. Према предању Стањевићи су у Поборе дошли „из Скадра” у XV вијеку.

ПРЕКО НИКШИЋА ДО УЛЦИЊА

Након ослобођења Никшића од Турака, 1878. године, књаз Никола је у град и околину населио два стара рода из Побора (у то вријеме под аустријском влашћу) а исељеника је било и из свих других поборских братстава. Међутим, већ након прве зиме, ненавикнути на оштру херцеговачку климу, Побори су се спаковали да се враћају кући. Делегација Побора је 1887. године, отишла код кнеза да га умоле да их настани негдје друго, или да се врате у завичај под окриље Аустрије. Књаз им је понудио да се населе у новоослобођени Улцињ, што су прихватили, тако да у Улцињу (Метеризи) постоји већа колонија Побора. Дио се населио на Цетињу, у Будви...

УСТАНИЦИ

Побори су често били устаници због свог географског положаја и блиских веза са Црном Гором. Учествовали су у бокељским устанцима, против француске окупације 1813. године и 1869. године, када су поборски устаници заузели Стањевиће, који су у вријеме аустроугарске власти били претворени у тврђаву.

ЛУЖАНИ

Лужани (Лугоње, Шумари) су се масовно исељавали из Доње Зете због угрожености од Османских освајања и њиховог снажног продирања ка Европи, али и под притиском дошљака Бјелопавлића и Брђана. Неки од њих су се иселили у друге крајеве Црне Горе и Брда, највише на Жабљак, касније у (П) Лужине и даље ка Далмацији и Србији. У XVI вијеку у Поборе је дошао велики талас избјеглих Лужана из области Пипера.

ПЛЕМЕ МАИНИ

Маини (или Маине) су бокешко племе у брдима више Будве. Маини (Маине, Махине, Махинићи) су били средњовјековно братство по којем је названо главно насеље, а касније и кнежевина и племе које се развило од досељеника из различитих раздобља. Маини се дијеле на Подострог као главно насеље, Маине Средње (или Горње) и Маине Кратње (или Доње) као предione цјелине састављене од више мањих села. На подручју Побора налази се манастир Подмаине (манастир Маине). Друго име за манастир је Подострог. У њему се налазе мањи храм Успенија Пресвете Богородице из XV вијека, задужбина Црнојевића и црква Св. Петке из 1747. године, задужбина митрополита Саве Петровића. У прошлости манастир је био зборно мјесто племена Маине, а једно вријеме резиденција цетињског митрополита.

РАТНИЦИ КРАПОВИЋИ

Од Краповића знаменит је изданак ратник, црквени ктитор и добротвор капетан Лука Краповић Маина, као и млетачки генерал Раде Краповић (XVIII вијек).

ПЛЕМЕНИТИ ВИТОМИРИ

Витомири су у Будви добили племство од Млетака, уз услов да пређу у католичку вјеру. У XVII вијеку су се одселили у Дубровник.

ТЕОДОСИЈЕ МАРКОВИЋ

Архимандрит Теодосије је био игуман манастира Подострог.

НИКОЛА МАХИЊАНИН

Од овог братства потиче средњовјековни писац, научник и дипломата, католички бискуп Никола Махињанин (Nicolaus Machinenis, 1425 – 1480), познат и као Никола Которанин, велики поборник глаголице.

ТУДОР ВУКОВИЋ

Иконописац из XVI вијека, насликао чувену икону Пресвете Богородице Сарајевске, по наруџбини босанског властелина Ивана Вуковића Десисалића.

ЛАЖНИ РУСКИ ЦАР

Управо у Маинама се појавио пустилов и скитница познат под називом Шћепан Мали. Представљајући се као руски цар Петар III (тада већ покојан), успио се наметнути за господара Црне Горе до 1773. године. Појава овог тобожњег московског цара усталасала је православно становништво Маина, Побора и Брајића, које је одувјек било везано за Црну Гору и мајку Русију. У ове три општине убрзо је престала да функционише млетачка власт. Када је Марко Антун Бубић дошао по овлашћењу генералног провидура Млечана из Задра, и у оштром и повишеном тону приговорио Шћепану Малом да престане задирати у млетачка интересна подручја, самозванац се само насмијао и казао да ће, усталом, свим својим противницима одрубити главу, „а ви Бубићу бићете први.”

Племенити Бубићи

Бубићи су једна од најугледнијих будванских племићких породица поријеклом од Лучића из маинског села Мажићи. Они су у историји Будве оставили веома дубок и неизбрисиви траг. Кроз вијекове, вршили су бројне одговорне функције и дужности.

Били су начелници града Будве, судије, учитељи, гувернадуре Маина, Побора и Брајића,

посебни млетачки опуномоћеници, а у млетачкој војсци, као истакнути официри и генерали, заповједали су бројним војним јединицама на разним нивоима. У црквеној хијерархији били су мисионари, каноници, генерални викари, администратори Будванске бискупије и скадарски бискупи. Грб породице се налази у Старом граду. Овај род изумире 1813. године.

МЛЕТАЧКИ ГЕНЕРАЛ МАРКО

Марко Антон Бубић рођен је у Будви. Заступао је интересе Млетачке републике на граничном појасу према Улцињу и Скадру, и настојао је да нормализује међуграничне односе становништва ради боље трговинске размјене. Именован је пуковником и млетачким надзорником за подручје Побора, Маина и Брајића, када је у више наврата слао извјештаје о поступцима и плановима Шћепана Малог генералном провидуру Млетачке Далмације. Као заповједник војног пука ратовао је дуж цијелог млетачког подручја од Јадрана до Леванта. Посебно се истакао 1783. године у војном походу на сјеверноафричке гусаре. Именован је за заповједника војне посаде у Задру а после 4 године унапријеђен је у чин генерала. И током аустријске управе Далмацијом имао је важна задужења у организацији војске у Задру и Шибенику. Озбиљно се разболио и умире у Задру. Сахрањен је у цркви Госпе од Каштела (Госпа од Здравља) у Задру.

СРПСКО ПЛЕМСТВО

1412. године српски деспот Ђурађ Бранковић у цркви Св. Марије од Каштела, у старој Будви, издао је повељу „којом се је зачело племство махинске породице Бубића”. 1441. године у оквиру дате повеље граду Будви, деспот Ђурађ им је потврдио племићке привилегије. Годину дана касније, Будва је дошла под млетачку управу, а Бубићи прелазе у католичанство и ступају у млетачку војну и цивилну службу.

БИСКУП ДОМИНИК

Доминик Бубић је у Лорету стекао докторат из теологије и права. Био је католички мисионар. О свом трошку је будванску дјецу учио писмености. Изабран је за скадарског бискупа и администратора Будванске бискупије 1677. године.

НАЧЕЛНИК ПЕТАР

Петар Бубић био је начелник Будве почетком XVIII вијека. „Кад је од суше род био изгинуо”, Петар је подмитио Маине, Поборе, Брајиће, Угњане и Бјелоше. Угњани и Бјелоши су вратили дуг, а Маини, Побори и Брајићи су припојени Млетачкој Републици, што је потврђено Пожаревачким миром 1718. године. Његов син Доминик као гувернадур будванског залеђа унаприједио је односе Млетачке републике са црногорским владикама.

КЛЕТВА

У будванском крају остала је, у виду клетве, једна изрека: „Дабогда црка' ка' Бубића магарац.” Наиме, Бубића магарац је био везан ужетом на кратко поред ријеке, тако да није могао да пије воду. Због немара свог газде, липсао је у великим мукама од жеђи. Другим ријечима, ова клетва указује на бесмислено страдање, које изазива људска неодговорност, равнодушност и небрига.

ПЛЕМЕ БРАЈИЋИ

Брајићи су једно од три племена, заједно са Маинима и Поборима, на граници Бококоторске области и Старе Црне Горе, у брдима између Будве и Ловћена. Брајићи су кроз историју имали јасно одређене границе према другим племенима, али је било честих сукоба са Паштровићима и Црмничанима око планине. Током XVI вијека братство Брајићи се посљедњи пут помињу у разним средњовјековним которским документима као угледни и значајни трговци тог времена.

Касније се више никада не помињу, па би се могло закључити да се старо братство Брајићи или разродило на различита презимена, или иселило или изумрло. Сва данашња братства у Брајићима славе Митровдан. Села су им на великом платоу испод брда Космач, а главно село су Мартиновићи, често само називано Брајићи. Велика већина данашњих братстава је досељена из Старе Црне Горе од „турског доба”, највише у XVI вијеку из Бањана и Његуша. Мартиновићи, најстарије братство у Брајићима, су се по предању доселили крајем XVI вијека „из Скадра” и имају везе са племићком породицом Орловић. Као и друга два племена у будванском залеђу, Брајићи су до XVI вијека били у саставу средњовјековних српских држава (Србије, Босне, Зете), а од тада под влашћу Млетака, Турака, па поново Млетака, затим на кратко Наполеонове Француске и Аустрије / Аустроугарске, све до ослобођења 1918. године.

УСТАНИЦИ

Брајићи су природно најближи Црној Гори, а и становништво је највећим дијелом настало од дошљака из Црне Горе, те су они сматрани продужетком Црне Горе према Приморју, без обзира на формалну страну власт. Често су се одметали од власти и учествовали у заједничким акцијама са Црногорцима и бокељским устаницима. Због устанка у Другом свјетском рату све брајићке куће су запаљене од стране фашистичке Италије.

ВЛАСТЕЛИН ЗЕТЕ

Племенско име је настало у XV вијеку од некадашњег презимена братственог главара Радића Брајића, властелин из времена Ивана Црнојевића, владара српске средњовјековне државе Зете.

БРАЈИЋ КНЕЗ МАИНА

Радисав Грубачев из Доњих Брајића је уписан у XVI вијеку као кнез Маина, док се кнез Брајића не наводи изричито.

КОСМАЧ

Тврђава Космач коју су подигли Аустријанци на граници са Црном Гором крајем XIX вијека на истоименом брду, доминира над Брајићима и широм околином. Током Бокељског устанка 1869. године, Вукале Перов Стојановић из Брајића убио је команданта тврђаве Фридриха Мерца, и ту је сада спомен плоча.

ПАШТРОВИЋИ

Народ или племе?

Паштровићи су јединствена заједница 12 племена, до XV вијека окупљених око свог кнеза и „Банкаде” као највишег органа самоуправе. Сматра се да су Паштровићи народ у настајању, обзиром да имају особености језика, историје, изграђену специфичну културу, кухињу, свијест заједничке припадности као етнолошке цјелине и, што је веома битно у том процесу, вишевијековне различите нивое власти унутар своје заједнице. Први пут се помињу у XIV вијеку као властела у служби цара Стефана Душана, а по њима је и цијела област добила име. У току XIV и XV вијека њихово средиште је била Стара Ластва - данашњи Петровац. Због турских упада током XV вијека и сталних сукоба са Млечима, велики дио становништва се иселио на сјевер, у Далмацију и Италију. Стара племства по којима су топоними добили име - Буљаревићи, Режевићи, Куљаче су изумрла. Данашња племена и братства су се доселила у Паштровиће у XIV вијеку из Зете, Пипера, Херцеговине, Скадарског краја, Старе Србије, Старе Црне Горе, Климената, Спича, Катунске нахије, из Дукађина... Славе различите славе, највише Св. Николу. Заједнички заштитник им је Св. Стефан Првомученик, а манастири су им политички и културни центри. Каснији досељеници, названи Фурешти (на исквареном италијанском – шумари, лугоње, горштаци), по поријеклу су из Старе Србије, Црне Горе и Херцеговине, досељени углавном у XVIII и XIX вијеку.

ВЛАСТ

По посебним привилегијама Паштровићи су имали:
4 СУДИЈЕ
2 ВОЈВОДЕ
12 ВЛАСТЕЛИНА
6 СТАРЈЕШИНА

ИМЕ

Највјероватније име Паштровића потиче од ријечи „ПАСТРО (пастир)”, што им је дуго било основно занимање. То потврђују одјевни елементи њихове првобитне ношње.

ПРИВИЛЕГИЈЕ РИМСКЕ

Паштровићи приповиједају да су још од римских царева имали привилегије (које су после потврђивали сви српски цареви и краљеви и млетачки дужди):
Да из њихових 12 племена може бити цар, ако га изабереу.

Острво Свети Стефан у XVI вијеку постаје центар Паштовића и мјесто одржавања банкаде. Грб Паштровића је кроз вјекове идентичан и појављује се у разним графичким варијацијама али увијек са Св. Стефаном окруженим маслиновим гранчицама.

БАНКАДА: СТО ОД ПРАВДЕ

Овај суд води поријекло још од првих Немањића, који су га одобрили. Своју правду, помирења, звања и договоре Паштровићи су доносили на Банкади, збору паштровском кога су сачињавали сви Паштровићи способни за оружје и старци. Засиједао је прво на Дробном пијеску, а касније на Светом Стефану на Видовдан сваке године. Све племенске старјешине су сједјеле у граду Светом Стефану, судили и управљали земљом и народом. У вријеме Млетака изабирани племенске главешине су имали од Млетака и годишњу плату. Посљедње засиједање племенског суда је одржано 1929. године. Тешки мермерни сто око кога су засиједали данас је у манастиру Прасквица.

КНЕЖЕВИ ШТИЉАНОВИЋИ

Штиљановићи су се доселили из Црмнице у XV вијеку у Бечићима гдје су због Немањићког племенитог поријекла, прихваћени у Паштровићима као главари. Посљедњи кнез Паштровића био је Стефан Штиљановић, који се крајем XV вијека иселио у Срем и тамо постао деспот српски.

ЗНАМЕНИТЕ ЉУБИШЕ

Љубише су се у XIV вијеку доселили из Херцеговине. Најзнаменитији су Митрополит црногорски Висарион и Стефан Митров Љубиша из XIX вијека. Стефан је чувен као дипломата и писац приповјетки која су ремек-дјела српске књижевности тог времена. После деценијске борбе Стефанове, српски језик дозвољен је у употреби Будве поред званичног италијанског и њемачког. Љубиша је као самоук заступао права сељака из читаве околине пред судом, а касније га је аустријска влада именовала јавним биљежником без обавезе да полаже државно-правне испите. Био је бокељски представник у Далматинском сабору и посланик у Царском вијећу у Бечу, а касније и предсједник Далматинског сабора. Залагао се за праведнији у богатији живот Срба у Боки, очување српског језика и разумјевање о широј националној заједници.

СТЕФАН ЗАНОВИЋ

Стара паштровска пјесма говори: „Поље поља мора Зановића, друго поља свију Паштровића”. Стефан Зановић рођен је 1751. године у имућној трговачкој породици из Будве. Док је био дијете одлазе у Венецију гдје отац отвара кафану. Остаје без оца, завршава школу и наставља студије у Падови. Бави се компоновањем, писањем значајне литературе на њемачком, италијанском, француском и латинском језику. Често помиње Будву у својим пјесмама. Дружи са Волтером и Русоом, композитором Глуком, руском царицом Катарином Великом... Један је од највећих пустолова из наших крајева. Представљао се разним именима и често је оптуживан за преваре и коцкарске дугове. Протјеран из Венеције, извршио је самоубиство са 35 година у амстердамском затвору.

Племство Медини

Медини не припадају братству Паштровића иако су живјели у Петровцу. Тадашња Ластва (Ласта), имала је посебан статус због тога што су једно вријеме сви становници били католичке вјероисповјести. У XVII вијеку цијело братство Медина прешло је у католичку вјеру и подигло цркву западног обреда у Кастил Ластви. Тада је Паштровски збор донио одлуку да се са њима ни један паштровски род не жени, па се већи дио братства Медина вратио у православну вјеру, а они који су хтјели да остану католици, иселили су се за Будву.

ВОЈВОДЕ КАЊОШИ

Кањоши су познати војводски род у Буљарици. Средином XVII вијека, Јунковићи су им преотели војводство, и Кањоши су се тада иселили. Од њих је Кањош Мацедоновић из XV вијека, јунак најпознатије приповјетке Стефана Митрова Љубише. Његова племенитост, вјера у себе и своје идеале, оштроумност и снажљивост помогли су му да изађе као побједник из крајње непоштене борбе са страшним Фурланом, тлачитељем Млетака и омогући привилегије Паштровићима.

МАЧЕВАЊЕ СА КАЗАНОВОМ

Зановић стиче познанства са утицајним италијанским умјетницима, политичарима и авантуристима, од којих је најпознатије са Казановом, са којим је имао и двобој!

КАПЕТАН СТЈЕПАН МЕДИН

Харабри капетан и власник трговачких и ратних бродова Стјепан Медин се ородио женидбом са племенитим Бубићима.

ШПАНСКИ РАТНИЦИ

По предању, Медини су потомци шпанског витеза поморца, презименом Медина, који је почетком XIV вијека био плаћеник у војсци краља Милутина. Његов унук, који је био православне вјере, добио је од цара Душана посједе у Бару, Ластви (данашњем Петровцу) и Црмници.

МОНАСТИРСКИ ВИНОГРАДИ

Некада су, у вријеме похара од Османлијских освајача, највећи засади винове лозе били управо манастира Прасквице.

РИЗНИЦА СЈЕЋАЊА

У оквиру манастира се налази музеј Паштровића, који свједочи о части и неизмјерној љубави житеља према свом крају.

Вјековна успјешна борба са природом, освајачима и судбином учинила је наш народ јачим и одлучнијим да опстане на овим просторима. Некада су нам сурове планине и тежак живот помораца доносиле патњу, некада мириси цвијета рузмарина и разиграни смјех унучади подсјећали на сву љепоту постојања. Ми смо и послије толико вјекова ту, и намјеравамо да будемо ту заувјек. Наша сјећања и молитве, са пуно љубави и наде у бољи живот, преточени су у манастире и цркве Будванске ривијере. Пођите у манастир Прасквицу, да вам наш увијек насмијани монах Рафаило исприча приче о том комаду светог неба на земљи.

СВЕТИ СТЕФАН

Цркве на утврђеном острву Светом Стефану су парохија манастира Прасквица.

Монах Рафаило
Света гора,
небо и море

МОНАСТИРСКИ КОМПЛЕКС ПРАСКВИЦА

Налази се недалеко од Св. Стефана, изнад милочерске плаже у рибарском селу Челобрду. По предању манастир потиче из XI вијека, када га је зетски краљ Војислав основао, на мјесту данашње цркве Св. Тројице. Наполеонова војска уништава манастир крајем XIX вијека, а монаси Прасквице и Паштровићи уз помоћ руске царевине подижу нову цркву Св. Николе. Данас комплекс чине двије цркве, стари и нови конак, и „кулица” која је у старо вријеме била школа.

ДАРОВИ ЈЕЛЕНЕ АНЖУЈСКЕ

Почетком XIV вијека краљ Милутин Немањић повратком из Котора потврђује повељом посједе које је манастиру Прасквици раније поклонила његова мајка српска краљица Јелена Анжујска.

Прасквица је политички, вјерски и културни **ЦЕНТАР** свих паштровских племена

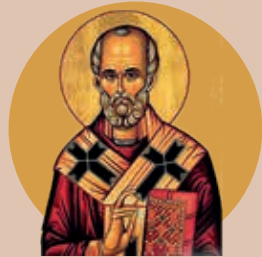
БРЕСКВИЦА

Стефан Митров Љубиша манастир овако описује: „Прасквица, манастир близу мора, има своје име по извору Прасквице, који покрај манастира извире, и прекрасну воду за пиће даје, коју кад окусиш, остају ти уста исто као да си прасака, или као што у Срему веле бресака јео...”

ЗОГРАФ РАДУЛ

Живопис у цркви Св. Тројице је дјело знаменитог зографа (иконописца) Радула из позног XVII вијека који је осликао и фреске цркве Св. Николе у Пењкој патријаршији. Иконостас Св. Тројице је касније осликао Радулов ученик Димитрије.

> **ОСНОВАН**
XI вијек, краљ Војислав
.....
> **ГЛАВНА ЦРКВА**
Св. Никола XIX вијек
.....
> **ЗАНИМЉИВОСТИ**
Сто Банкаде, музеј
Паштровића, икона
Богородице

Црква Св. Тројице подигнута је на благом узвишењу манастирског комплекса, а касније јој је придодана припрата и звоник „на преслицу”. Не зна се тачно када је саграђена. Унук Св. кнеза Лазара Грбљановића, зетски владар Балша III Стратимировић Балшић, издао је почетком XV вијека у Будви оснивачку повељу манастира Прасквице, у којој се помиње изградња цркве Св. Николе испод цркве Св. Тројице.

Конак, музеј и ризница манастира

У конаку манастира се налази музеј са ризницом која садржи богату и драгоцјену збирку умјетничких дјела, икона, старог оружја, црквених предмета, књига и исправа из прошлости Паштровића.

Благо манастира

Поред библиотеке са 5000 вриједних књига, рукописног јеванђеља Гаврила Цетињца из XVI вијека и црквене књиге из XVIII вијека, у ризници се по вриједности истиче златни крст цара Душана, неколико писама владика Данила, Саве и Василија Петровића и повеље и дарови са руског царског двора, стари манастирски печат... Ризница посједује изванредно значајну збирку икона.

МАЈКА

Икона „Богородице са Христом” из XVII вијека која зрачи озарујућом, нестварном љепотом.

КРСТ ЦАРА ДУШАНА СИЛНОГ

Крст цара Душана је из манастира Високи Дечани у Прасквицу пренио архимандрит Данило Кажанегра.

СТО ОД ПРАВДЕ

На другом спрату овог конака налази се велики округли „Сто од правде” из времена Балше III, за којим је вијећала чувена „Банкада (италијански назив за клупу)” паштровских главара.

ПРАСКВИЧКА ШКОЛА

Непосредно уз цркву Св. Тројице, налази се омања грађевина, звана „кулица”, подигнута на мјесту гдје је по предању још у XV вијеку радила надалеко чувена прасквичка школа, једна од првих школа на Приморју.

ЦАРСКИ ДАРОВИ

У ризници су повеље и дарови са руског царског двора и руске царице Катарине Велике.

ОТАЋБИНА

Овдје су писма, опрема и списак добровољаца који су заједно са војском Краљевине Србије пробијали Солунски фронт у Великом рату 1918. године и ослободили се ропства.

РАЗАРАЊЕ ПРАСКВИЦЕ

Наполеонова француска освајачка војска је почетком XIX вијека уништила комплетно манастирско здање и побила свештенике. Неповратно су нестали вриједни архивски документи који су могли да пруже низ значајних података о Будви у периоду прије XV вијека. Од првобитне Балшине цркве данас су остали само сјеверни зидови са остацима фресака из XV вијека, и уклопљени су у новоподигнути храм Св. Николе на темељима Балшине цркве.

ПАЉЕЊЕ ИСТОРИЈЕ

Уништена је цјелокупна архива и стари записи манастира о историји и Паштровићима. Кажу да се дим видео до Бара а море бјелило од бачених докумената.

МУШКЕТАРЕЊЕ

Овај стари израз за стријељање је уписан у документацији Будве као чин којим су Французи побили свештенство и многе Паштровиће.

- > **ОСНОВАН**
XIII вијек, Свети краљ
Стефан Првовјенчани
- > **ГЛАВНА ЦРКВА**
Света Тројица
- > **ЗАНИМЉИВОСТИ**
Звоник, иконостас, икона
Пресвете Богородице

Манастир
је уврштен у
ЗАШТИЋЕНЕ
културно-историјске
споменике

ДУШАНОВ ЗАКОНИК ПАШТРОВИЋИМА

У манастиру је 1860. године пронађен Паштровски статут, правилник грађанског и кривичног права којима су се Паштровићи служили као аутономна жупа од времена Немањића, вјероватно посљедња прерада Душановог законика. Налази се у библиотеци Југословенске академије знаности и умјетности у Загребу.

ВИНО РЕЖЕВИЋА

По једном предању: „Пролазећи овим крајевима краљ Стефан Првовјенчани се јако опио паштровачким вином. Након силног мамурлука и тријежњења, наредио је да се баш на том мјесту подигне црква!”

ДУШАНОВА ЦРКВА

Највјероватније 1351. године, на путовању из Дубровника за Скадар, цар Душан нареди да се подигне друга црква, посвећена Св. Стефану. Исте године цар Душан је потврдио Паштровићима одређена права, признавши им племство.

Манастир РЕЖЕВИЋИ

У подножју планине Воштанице, Свети краљ Стефан Првовјенчани основао је манастир. Данас има конак, двије цркве и остатке треће. Прву манастирску цркву посвећену Успењу Богородице саградио је Свети краљ Стефан Првовјенчани у XIII вијеку. Срушену цркву са траговима фреско-сликарства посвећену Св. Стефану саградио је цар Душан у XIV вијеку а срушена је у XIX вијеку. Црква Св. Тројице уз коју се налази карактеристични звоник саграђена је у XIX вијеку.

БОКАЛ ЗА КРСТАШЕ

На мјесту гдје је касније саграђен манастир у средњем вјеку постојала је гостионица, а испред ње камени стуб са удубљењем („пањегом”) у коме су становници из околних села увијек стављали пун бокал вина, као знак добродошлице. У сјећању Паштровића остало је упамћено да је из тог бокала пио вино и гроф Рајмонд од Тулуза, када је пролазио са својим Крсташима у походу на Јерусалим.

Манастир ДУЉЕВО

На око 500 метара надморске висине, надвисујући залеђа Паштровића, у XIV вијеку у доба цара Душана, подигнут је манастир као метох манастира Високи Дечани. Манастирска црква је посвећена Св. Стефану Првомученику, и у њој су вриједни примјери фреско-сликарства из прве половине XIV вијека.

КТИТОРИ НЕМАЊИЋИ

На знаменитој фресци ктитора манастира, поред Светог Стефана Дечанског и цар Душан Силни има ореол свеца, иако никада није канонизован.

Манастир
је разорен на
ВИДОВДАН
од Махмуд-паше
Бушатлије
1785.

ХРАСТ

Изнад манастира се налазе двије испоснице и храст из времена Светог Саве под којим се светитељ молио и одмарао пред своје посљедње путовање на Свету Гору.

ПАТРИЈАРХ СРПСКИ

По предању, у овом манастиру се закалуђерио будићи патријарх српски Арсеније III Чарнојевић, вођа сеобе Срба који су временом населили Војне крајине у Аустријској и Руској царевини.

ИСЦЈЕЛИТЕЉСКА ВОДА СВЕТОГ САВЕ

Манастир је по предању подигнут као знак захвалности Цара Душана за опоравак његових болесних војника који су пили “Савину воду” са извора Светог Саве у близини манастира. Извор и даље помаже болеснима, посебно код стомачних тегоба.

- > **ОСНОВАН**
XIV вијек, цар Душан
Силни
- > **ГЛАВНА ЦРКВА**
Св. Стефан Првомученик
- > **ЗАНИМЉИВОСТИ**
Савина вода и храст,
несвакидашње фреске

Манастир Рустово

Подигнут је у XIV вијеку у истоименом селу, на заравни изнад Светог Стефана три километара узбрдо од манастира Прасквица. Манастирска црква у Рустову посвећена је Успењу Пресвете Богородице. Подигнута је на мјесту страдања 1400 Паштровића које је угарски краљ Лудвиг на превару побио. Половина страдалника сахрањена је око цркве. Манастиру припада и скит Свете Матроне који је поклонили руска црква.

Мађарски
краљ Људевит
побио је на превару
1400
Паштровића

Црква је страдала у земљотресу 1667. и обновљена крајем вијека прилозима Паштровића који су радили у Цариграду. Страдала је и у земљотресу 1979. године.

Пут Апостола

Према предању, у I вијеку на путу ка Риму овуда су пролазили апостоли Павле, Петар и Тит. Монашке гробнице из тог периода, пронађене у порти цркве, указују овдје на постојање ранохришћанског манастира.

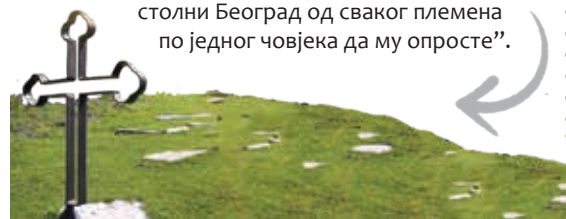
Чудотворне иконе

Манастир има двије чудотворне иконе: „Благоухани (Миомирисни) Цвијет” гдје Пречиста у једној руци држи Христа, Сина свог а у другој велики цвијет. Икона „Иверска” по којој је војник, послан од цара да уништава свете иконе, ударио коплем у лице на икони и потекла је крв. Војник је пао пред иконом кајући се и живот окончао као подвижник.

Превара краља Лудвига

Паштровићи су на подмукли позив угарског краља у групама долазили на Голи Врх, гдје их је убијала угарска војска као одмазду што су помогли Млечанима да им преузму Котор 1378. године. Митров Љубиша пише: „И данас прича народ да се љуто обољели Лудвиг није могао с душом раставити, док му нијесу Паштровићи послали у столни Београд од сваког племена по једног човјека да му опросте”.

> **ОСНОВАН**
XIV вијек
.....
> **ГЛАВНА ЦРКВА**
Успење Пресвете
Богородице
.....
> **ЗАНИМЉИВОСТИ**
Гробље страдалника

Манастир Градиште

Манастир Градиште је подигнут, по предању, у XII вијеку на остацима античке грађевине изнад Буљарице. У документима га помиње српски краљ Милутин Немањић. Поред конака, у свом саставу има три цркве. Главна манастирска црква је посвећена Св. Николи, друга је посвећена Св. Сави а трећа Успењу Богородице.

Први српски буквар

У овом манастиру је 1597. године написан први српски буквар. Написали су га Паштровићи, монаси Стефан и Инок Сава. Штампан у Венецији, када слична издања нису имали ни

многи европски народи. Његова посебна вриједност је у гласовном методу који је примијењен у европском школству тек два вијека касније.

Манастир је вијековима, до Првог свјетског рата, био важан метох (посјед) манастира Дечани.

Носилац ИСУСА ХРИСТА

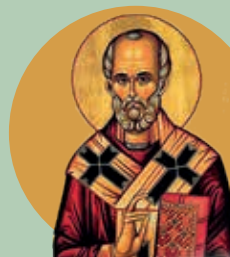
Снажни Св. Христофор (носилац Христа) је на његовом путу ка Васкрсењу пренио Господа преко ријеке на својим леђима, као што га је магарац увео у Јерусалим. Символику тог чина одражава ова необична икона.

Манастир
је уврштен у
ЗАШТИЋЕНЕ
културно-историјске
споменике

Иконопис

Цркву Св. Николе је у XVII вијеку осликао поп Страхиња из Будимља, а иконостас на коме је несвакидашња икона Светог Христифора са магарећом главом је осликао Василије Рафаиловић, из чувене сликарске школе из Рисна.

> **ОСНОВАН**
XIV вијек, српски краљ
Милутин Немањић
.....
> **ГЛАВНА ЦРКВА**
Св. Никола
.....
> **ЗАНИМЉИВОСТИ**
Икона Св. Христофера,
остаци античког храма

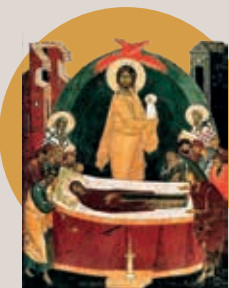
ЊЕГОШ

Владика Петар II Петровић Његош је у манастиру половином XIX вијека написао „Свободијаду” и дјелове „Горског вијенца”. Обновио је и украсио пространу терасу.

РАЗГРАНИЧЕЊЕ

У процесу разграничавања Црне Горе и Аустрије, Његош је био приморан да прода Подострог Аустрији 1838. године. Једанаест година касније, маински поп Филип Тановић га је откупио од Аустрије.

- > **ОСНОВАН**
XV вијек, Црнојевићи
- > **ГЛАВНА ЦРКВА**
Успења Пресвете Богородице
- > **ЗАНИМЉИВОСТИ**
Иконопис, тераса, боравиште црногорских владара

ФРЕСКОПИС

Мала црква чува знамените остатке фреско-сликарства сличног Пећкој Патријаршији.

Манстир је био вјерски и културни **ЦЕНТАР** племена Маина и Црне Горе

Манастир ПОДОСТРОГ

Манастир Подострог се налази изнад Будванског поља, око два километра сјеверно од Старог града, у непосредној близини манастира Подмаине. Име је добио по брду Острог испод којег је саграђен. У XVIII вијеку манастир израста у једно од најзначајнијих средишта црногорске историје. Састоји се од двије цркве посвећене Успењу Богородице, једне мале цркве-капеле подигнуте на остацима старијег храма у XV вијеку, и друге, велике цркве.

ВЛАДИКЕ САВА И ВАСИЛИЈЕ ПЕТРОВИЋ ЊЕГОШ

Манастир Подострог су често походили и помагали владике Сава и Василије Петровић. Њиховом заслугом је подигнута велика црква 1756. године и пространа тераса.

УТВРЂЕЊЕ

У Бокељском устанку, 1869. године, Подострог је страдао. Тада су запаљене обје цркве. У Првом свјетском рату у манастиру је био стациониран аустријски војни гарнизон и затвор.

- > **ОСНОВАН**
XVIII вијек, митрополит Сава
- > **ГЛАВНА ЦРКВА**
Св. Тројица
- > **ЗАНИМЉИВОСТИ**
Зборно мјесто племена Маине

СВЕТИ ПЕТАР ЦЕТИЊСКИ

Оснивач династије Петровић, Данило, често је боравио у манастиру Подмаине. Владика је овдје током боравка и преминуо а неко вријеме његов гроб се налазио у манстиру све док кнез Данило није његове кости пренио на Цетиње.

ПРАХ И ОЛОВО

Петар II Петровић Његош је био принуђен да прода Аустријанцима манастир за седамнаест хиљада форинти како би купио оружје - „праха и олова”. Подмаине су запустили и користили као војно утврђење.

Манастир ПОДМАИНЕ

На сјевероисточном дијелу Будванског поља, на путу који води у Подострог, налазе се остаци манастира Подмаине са, и данас активном, манастирском црквом. Црква је посвећена Св. Петки, а представља грађевину једноставне архитектуре, са звоником на преслици са три окна. Према писаним изворима унутрашњост је својевремено украшавала иконостасна преграда коју је 1747. године урадио припадник чувене бококоторске сликарске школе Рафаило

Димитријевић из Рисна. Данашњи иконостас потиче из средине XIX вијека, а осликао га је Никола Аспиоти, иконописац са Крфа. Манастир је представљао зборно мјесто Маина, нарочито за Бурђевдан, када су се одржавале народне свечаности.

СТАРИ ХРАМ

Изнад улазних врата стоји натпис који говори о томе како је манастир подигнут на рушевинама неког старог храма 1630. године у вријеме владике Рувима. Неколико пута је страдао од пожара и земљотреса.

ОТКУП Манастира

Поп Филип Тановић је манастир уз дозволу аустријских власти поклонио племену Маине.

ЛАЖНИ СВЕШТЕНИЦИ

- Од свих фресака најупечатљивија је „Лажни епископи и цареви”. Међу групом људи, углавном свештених лица, тј. лажних епископа и царева, налази се човјек у униформи маршала Југославије Броза.

МОНАСТИР ПОДЛАСТВА

Око 3,5 км удаљен од Старог града, иза превоја Топлиш у правцу Котора, Манастир је изградио цар Душан Силни половином XIV вијека. Име је добио по селу Ластва (Ласта) у Горњем Грбљу. Манастирска црква је посвећена Рођењу Богородице и краси је живопис из XV вијека. Вјековима је представљао зборно мјесто грбљских племена и устаника овог краја, због чега је често пљачкан и спаљиван.

> **ОСНОВАО**
Цар Душан, XV вијек
.....
> **ГЛАВНА ЦРКВА**
Рођење Пресвете
Богородице
.....
> **ЗАНИМЉИВОСТИ**
Грбљски законик,
центар Грбљана

ЦАР ДУШАН СИЛНИ

Цар Душан је одвео са собом из Подластве свог сестрића на двор, каснијег кнеза Лазара Грбљановића, мученика и побједника битке на Косову 1389. године.

У овом
манастиру је
усвојен Грбљски
ЗАКОНИК
у XV вијеку

ЗАКОН

109. члан кажњава онога ко би опсовао коме вјеру, образ, закон, пост и сл. Грбљани би му све појели, попили и било би му забрањено да сједи у братској скупштини.

СВЕТИ КНЕЗ ЛАЗАР

„Ово сунце изнад Грбља што чаробну свјетлост ствара, објасњава славно мјесто, постојбину цар Лазара!”

СВЕТИ САВА

По легенди, прије него што је манастир подигао цар Душан, на мјесту данашњег храма је постојала црквица око које су, у доба Немањића, саграђени конаци за монахе и духовнике који су одавде полазили на света мјеста. Легенда још каже да је први архиепископ српски Сава Немањић одавде, па преко плаже Јаз гдје га је чекала галија, кренуо на једно од својих путовања за Свету Гору.

МОНАСТИР СТАЊЕВИЋИ

Налази се надомак Будве, на јужним обронцима ловћенског вијенца који се спуштају према мору, изнад села Побори. Име је добио по оближњем поборском братству Стањевићи. Саграђен је у првој половини XVIII вијека залагањем митрополита Саве Петровића, када се помиње и као утврђење у које се склонио владика Данило. Манастир је разорен у сукобима са Аустријом 1868. године. Манастир је мушки, и чини га црква посвећена Св. Тројици и конак.

Манастир
је 100 година
сматран као друга
ПРИЈЕСТОНИЦА
и културни центар
Црне Горе

ДОСИТЕЈ

Овдје је за свештеника рукоположен Доситеј Обрадовић.

РУШЕВИНЕ ДВОРА ЦРНОЈЕВИЋА

Одмах после уништења Цетињског манастира од стране млетачке па турске војске, владика Данило Петровић се 1714. године сели у Стањевиће, када на рушевинама некадашњег двора Црнојевића почиње обнова запустеног манастира и цркве посвећене Св. Тројици. Отвара се школа за описмењавање калуђера и свештеника, коју је похађао и Петар I Петровић Његош. Обнову довршава владика Сава који је освештао манастирску цркву 1736. године.

ПРВИ ЦРНОГОРСКИ ЗАКОНИК

У манастиру је на народној скупштини одржаној 18. октобра 1798. године, изгласан први Црногорски законик Петра I, са 16 чланова, касније допуњених на скупштини одржаној на Цетињу.

> **ОСНОВАО**
Митрополит Сава
Петровић, XVIII вијек
.....
> **ГЛАВНА ЦРКВА**
Света Тројица
.....
> **ЗАНИМЉИВОСТИ**
Друга пријестоница Црне
Горе, први Законик

> ОСНОВАН

Највјероватније X вијек

> ГЛАВНА ЦРКВА

Св. Димитрије

> ЗАНИМЉИВОСТИ

Манастирске рукотворине, необична архитектура и фреске

Манастир Светог Димитрија - Војнићи

Манастир се налази изнад манастира Прасквица у Војнићима, код села Куљаче. Познат је у народу као манастир Светог Митра. У историјским изворима нема прецизних података о оснивању манастира, вјерује се да потиче са краја X вијека. Манастир је готово у потпуности порушен током земљотреса 1667. године, а монашки живот је престао. Послије веома сложене обнове манастирских цркава почетком XXI вијека, граде се и конаци. У манастиру постоје два храма. Један је посвећен Светом Димитрију и подигнут је кад манастир, а други, посвећен Светом Николи, подигнут је у XIII вијеку и још није обновљен.

СВЕТЕ МОШТИ

У манастиру су похрањене честице моштију: Светог Серафима Саровског, превлачких мученика и руских светитеља – Светог Петра и Свете Февроније из Мурама.

ФРЕСКОПИС

Остаци бојеног слоја су у топлим тоновима црвене, љубичасте и мрке боје.

НЕ ЗНА СЕ
поуздано када је настао манастир, ни ко је ктитор.

НАСТАНАК СЕЛА

Народно предање помиње два момка која су у XV вијеку чувала стоку манастира Светог Димитрија од којих потиче братство Војнића. Они су оснивачи истоименог засеока, који припада селу Дабковићи и братству Митровића.

БЕЗ ПРОЗОРА

Олтарски дио Св. Димитрија је укопан у терен, тако да апсида нема спољњег зида. Видљив је само њен кров и храм нема прозора. Свјетлост се пробија кроз врата и отворе изнад њих.

ЦРКВА Св. НИКОЛЕ

Као мања, црква посвећена Светом Николи, налази се паралелно са главном, већом црквом Светог Димитрија и пострадала је у већем обиму. Грађена је нешто крупнијим притесаним каменом. Поред рушевина црквике налазили су се трагови остатака зграда манастирских конака.

Будвански духовници

Будвани су својим духовним прегнућима и божјим промислом досегли до мјеста митрополита црногорских и српских патријарха, а двојица су се уздигли до светитељских трона. Велики је понос и срећа нашег народа, што имамо такве молитвенике испред нас пред Господом.

СВЕТИ КНЕЗ ЛАЗАР ГРБЉАНОВИЋ

По предању рођен је у Грбљу и био је српски кнез средњовјековног Душановог царства. Послије Маричке битке створио је највећу и најмоћнију државу „Моравску Србију” на територији некадашњег Српског царства са пријестоницом у Крушевцу. Господарио је Приштином и Новим Брдом, Рудником, Ужицем и крајевима око Западне Мораве до Дунава. Познат је у народној традицији као обновеитељ империје и цар Лазар. Лазар је младост провео на двору цара Стефана Душана, гдје је његов отац Прибац био логотет. Био је ожењен Милицом, која је потицала од Вукана, најстаријег сина Стефана Немање. Подигао је задужбине Раваницу, Лазарицу и јужну припрату Хиландара. На Косову 1389. године Османлијама су се супротставили одреди кнеза Лазара, његовог зета Вука Бранковића и краља Срба и Босне Стефана Твртка I Котроманића под командом војводе Влатка Вуковића. У бици су и Лазар и његов противник Мурат I изгубили животе и обје стране су претрпјеле велике губитке. Лазарево мошти пренесене су у његову задужбину Раваницу гдје се, послје неколико преноса, чувају и данас.

Животне чињенице

> РОЂЕН

1329. године у Грбљу

> КНЕЗ СРПСКОГ ЦАРСТВА

1364-1389

> ЗАНИМЉИВОСТИ

Побједник битке на Косову 1389. године, у којој је изгубио живот заједно са султаном Муратом!

АЛКАРИ ДАЛМАЦИЈЕ

Позната алкарска породица Грабовац су по старим далматинским породичним предањима, потомци српског кнеза Лазара Грбљановића.

СКИДАЊЕ АНАТЕМЕ

На његову иницијативу, а по благослову патријарха Саве IV, дошло је 1375. до измирења Српске патријаршије са цариградском Васељенском патријаршијом.

- Добио титулу кнеза од цара Уроша Нејаког
- Послије Маричке битке од дијела српског царства створио највећу, Моравску Србију
- Побјеђује у Косовској бици и губи живот
- Проглашен светим
- Избјегли Срби му преносе мошти до Сентаднреје, па у Врдник, Београд и Раваницу

СВЕТИ КНЕЗ СТЕФАН ШТИЉАНОВИЋ

Стефан се родио 1475. године у Бечићима. Живио је на самој обали наспрам острва Светог Николе. Био је кнез и најбогатији међу Паштровићима. Помогао је манастире Прасквицу и цркву Светог Николе код Бечића. Рано је остао удовац. На крају XV вијека, због сукоба са Млечанима, одлучио је да се одсели. Отишао је у Херцеговину, Хрватску, па потом у Срем. У Срему је племенито столовао у граду Моровићу и јуначки се борио против Турака. Био је каштелан Врховачког града код Пожеге, и владао градом Валповом. Његове мошти налазиле су се у манастиру Шишатовцу у Срему и имале су посебну исцјелитељску снагу. Од Српске православне цркве уврштен је у ред светитеља. Мошти му од априла 1942. године почивају у ризници Саборне цркве у Београду, када су пренесене из манастира Шишатовац.

ПОСЛЕДЊИ КНЕЗ ПАШТРОВИЋА

Одлучивши да се одсели опростио се од ратачког игумана Серафима, повјеривши му своју опоруку и жељу да сво имање подјели манастиру Прасквици и Св. Николи у Паштровићима. Затим се на скупштини опростио од народа и отишао у Херцеговину, Хрватску, па у Срем. Послије њега Паштровићи више нису бирали кнеза, чувајући успомену на Стефана Штиљановића.

ПЛЕМЕНИТИ ВЛАДАР

„За вријеме велике глади у своме крају - који је богат и плодан, али народ, због напада безбожних, није могао сијати и жњети - Стефан је отворио своје пуне житнице и, не узимајући новце, раздјелио жито народу.”

Животне чињенице

- > **РОЂЕН**
1475. године у Бечићима
- > **КНЕЗ СРПСКИ**
1885-1920
- > **ЗАНИМЉИВОСТИ**
Последњи кнез Паштровића, владар Моровића и Валпова.

- Одлази у Срем из Паштровића
- Столује у граду Моровићу
- Учествовао у угарском гарђанском рату
- Владао из Валпова
- Одлази у Шиклош и умире
- Сахрањен у манастиру Шишатовцу
- Показао исцјелитељску снагу и уврштен у светитеља

СВЕТИЊЕ СВЕТИМА

Шишатовачки монаси однијели су руку Светог Стефана васељенском патријарху у Цариград. Патријарх је цјеливао руку и потврдио светост Стефанових моштију.

РАТНИК СЛОБОДЕ

Пред најездом Османлија, пуна два мјесеца је 1543. бранио Валпово, али поражен је и заробљен. Мурат-бег му је, међутим, због исказаног јунаштва поштедио живот и пустио га на слободу.

ТРОПАР

На Земљи си премудрошћу стекао славу, богатство твоје Господу предавши, и Он те је међу небеске житеље населио. Тијело твоје, свети, на земљи је сачувао нетрулежно, јер си у цјеломудрености и чистоти праведно поживио: Зато са слободом моли Бога да нас спасе, Свети Стефано.

Животне чињенице

- > **РОЂЕН**
1633. године у Бајицама (?)
- > **ПАТРИЈАРХ СРПСКИ**
1672-1706
- > **ЗАНИМЉИВОСТИ**
Млад постаје патријарх, предводио Србе у великој сеоби из старе Србије у тадашњу Аустрију.

СРПСКИ ПАТРИЈАРХ АРСЕНИЈЕ III ЧАРНОЈЕВИЋ

Арсеније III Чарнојевић/Чрнојевић/Црнојевић је светац Морачки и чудотворац српски. О патријарховом роду нема докумената у Бајицама, али постоји запис да је патријарх поправљао своју кућу у мјесту Дуљеву, у Паштровићима. Вјероватно је рођен у Паштровићима или се његова породица у његовом раном дјетињству вратила из Бајица у Паштровиће, ближе мору и можда ближе бољем животу. Патријарх се потписивао као Чрнојевић. Такође је забиљежено да се у Паштровиће доселио један род из Брда под именом Черни, Црни или Црнчевићи. Та фамилија, иако под јаким утицајем Млечана, успјела је да сачува православну вјеру, али зато њихово презиме постаје Кажанегра. Био је архиепископ пећки и патријарх српски од 1674. до 1690. године (под турском влашћу) и потом црквени поглавар православних Срба у Хабзбуршкој монархији. Имао је буран и тежак живот, препун искушења и истрајности. Умро је 1706. године у Бечу, са жељом да се врати у Србију. Пренијет је у манастир Крушедол и сахрањен у гробници светога Максима, деспота српског.

ВЕЛИКА СЕОБА СРБА
Кад је схватио да ће доћи до биолошког истребљења Срба, покренуо је свој народ с вијековних огњишта преко Саве и Дунава. Срби су кренули са Косова и Метохије, и из Старе Србије за њим носећи дјецу у наручју и своје светиње. Уз њих кренули су и монаси, носећи мошти Светог кнеза Лазара.

ПРИВИЛЕГИЈЕ КРАЈИШНИКА
На основу привилегија које је добио за српски народ од Леополда I (1690, 1691. и 1695) извршио је прву организацију Српске цркве на подручју Аустријског царства.

ПРОТИВ УНИЈАЂЕЊА
У туђем свјету, без обзира на све привилегије које је изборио за свој народ и вјеру у Угарској, намученог патријарха је чекала нова борба – против унијађења. Арсеније није дозволио католичкој Европи да промијени вјеру његовом народу. Српска душа се није дала, изнад ње је увијек лебдио небески вијенац Косова и дуг пут до Будима натопљен је сузама.

- Замонашио се у манастиру Дуљево
- Постао игуман Пећког манастира
- Постао епископ хвостански
- Постао патријарх српски

САБОР СРПСКИХ ЕПИСКОПА
26. јуна 1690. године послије пораза Аустријанаца у рату са Турцима, у којем је као савезник Беча предводио Србе, патријарх Српски Арсеније III Чарнојевић је на Калемегдану у Београду одржао сабор српских епископа и свештенства с обје стране Саве и Дунава, на коме се доносила одлука о даљој судбини Срба.

ВОЉЕНИ ПАТРИЈАРХ
Колико је патријарх Арсеније поштован од српскога народа види се и по томе, што је за живота називан „велики отац и богомолац”, „општи отац и учитељ”, „свети стари”, „добри пастир”, „богодаровани”, „милостиви господин”, „свети”, а послије смрти као „блажени и богоугодни муж и учитељ наш, слатки патријарх кир Арсеније”.

Животне чињенице

- > **РОЂЕН**
1823. године на Светом Стефану
- > **МИТРОПОЛИТ**
1882-1884
- > **ЗАНИМЉИВОСТИ**
Први је предсједник Црвеног крста Црне Горе и први министар просвјете

МИТРОПОЛИТ ЦРНОГОРСКИ ВИСАРИОН ЉУБИША

Изгубио је оца, морнара, када је имао само три године. Учио је школу од ђеда, игумана манастира Прасквице Саве, затим основну школу у Рисну и и православну свештеничку школу у Шибенику. Послије студија враћа се у манастир Прасквицу, гдје се замонашио. Радио је као учитељ у манастирским школама док није изабран за игумана манастира Морача, а двије године касније постављен је за игумана Цетињског манастира. У црногорско-турском рату 1876-1878, именован је за свештеника генералштаба. Послије рата посвећен је за епископа обновљене Захумско-рашке епископије, основане на ослобођеним територијама Црне Горе. Сједиште епархије је било у манастиру Острог. Љубиша постаје митрополит црногорско-приморски 1882. када се формира и Министарство просвјете Црне Горе. Послије двије године умире од туберкулозе. Сахрањен је у дворишту Влашке цркве у Цетињу.

ЦРВЕНИ КРСТ

Давне 1875. године Висарион је основао Друштво Црвеног крста Цне Горе, прво на Балкану, а двадесет и друго у свјету.

МИНИСТАР ПРОСВЈЕТЕ

Године 1882. се формира и Министарство просвјете Црне Горе, и Љубиша постаје његов први министар.

ТЕСТАМЕНТ

Једину и највећу материјалну вриједност коју је имао, кућу на спрат у главној цетињској улици (Његошевој) завјештао је сиротињи речима: „Моју кућу у варош Цетињу остављам убогим сиромасима који живе у варош Цетињску, којом ће обштина исте вароши управљати, а под кирију давати, и кирију од ове сиромасима дијелити.”

- Замонашио се у манастиру Прасквица
- Постао јеромонах у Прасквици
- Постао игуман манастира Морача
- Постављен за игумана Цетињског манастира и професора и ректора на новоотвореној Цетињској богословији
- Постао епископ обновљене Захумско-рашке епископије
- Постаје митрополит црногорско-приморски

ЦЕТИЊСКИ МАНАСТИР

Средиште Митрополије црногорско-приморске Српске православне цркве

Животне чињенице

- > **РОЂЕН**
1841. године у Грбљу
- > **МИТРОПОЛИТ**
1885-1920
- > **ЗАНИМЉИВОСТИ**
У току рата се истакао као ратник и одликован медаљом за храброст!

РАТНИК

За учешће у црногорско-турском рату 1876–1878, добио је медаљу за храброст „Обилић”.

ОБНОВИТЕЉ

За вријеме двадесетпетогодишње службе митрополита Митрофана обновљено је и подигнуто 11 манастира и 162 храма.

УЈЕДИНИТЕЉ

Српска православна црква је обновљена 1920. године, а на челу Сабора био је управо митрополит Митрофан.

МИТРОПОЛИТ ЦРНОГОРСКИ МИТРОФАН БАН

Рођен је као Марко у селу Главати. По завршеном школовању у Котору, три године ради као писар у Цариграду и Мисиру и доноси одлуку да се замонаши и враћа се у родно село. Ступио је у манастир Прасквицу за искушеника, а затим одлази на дошколовавање у манастир Савину. Замонашен је 1865. године са именом Митрофан, а послје двије године у Саборној цркви у Задру, рукоположен у чин јеромонаха и одређен за игумана манастира Подластва. Након пропасти Бокешког устанка спаљен је манастир Подластва, а Митрофан избјегао у Црну Гору, гдје је именован за игумана манастира Морача. Ратује уз књаза Николу против Турске, и активно учествује у успостављању мира. Као цетињски архимандрит послје предаја области које су припале Црној Гори, 1885. године књаз Никола именује Митрофана за Митрополита црногорског и брдског, и одликује га највишим црногорским одликовањем, Орденом кнеза Данила првог реда. Митрополит Митрофан се истакао и као богословски писац. Био је предсједник Средишњег архијерејског сабора приликом обнављања Српске православне цркве 1920. године: „Нама је у дио пала велика срећа, што смо доживјели ове епохалне дане, у које смо позвани да заједнички у братској слози изведемо наше црквено јединство.” Умро је и сахрањен је у Цетињском манастиру 1920. године.

- Замонашио се у манастиру Прасквица
- Постао јеромонах у Саборној цркви у Задру
- Постао игуман манастира Подластва
- Постављен за игумана манастира Морача
- Постављен за архимандрита Цетињског
- Постаје митрополит црногорско-приморски

ЦРКВЕ И ЗАШТИТНИЦИ БУДВАНСКЕ РИВИЈЕРЕ

Владари су градили манастире а народ задужбинама и црквама окитио Ривијеру. Црква Св. Томе из XIV вијека у Бечићима, Св. Илије из XV вијека у Петровцу, Св. Крста у Новосељу... Готово сваки засеок има својих неколико цркава, а народ планине изнад Ривијере назива „паштровска Света гора”. Украшене фрескама високо су својим знамењима окренуте небу и подсјећају нас на присуство Божије милости међу нама. А његову снагу и љубав нам вијековима свједоче чудотворне иконе, мошти светитеља и извори.

ВЕЛИКИ КТИТОР

Краљ Милутин је много учинио у обнављању, подизању и помоћи будванским црквама и манастирима, настављајући добротворство своје мајке Јелене Анжујске, која је помагала Бенедиктинце и католички ред све до смрти.

Острвске цркве

Ове прелијепе цркве су видљиве са обале, и то су цркве Св. Неђеља на малом острву Катич испред Петровца, Св. Никола на истоименом острву, и четири цркве на острву Св. Стефан посвећене Св. Стефану, преносу моштију Св. Стефана, Св. Преображењу и црква посвећена Св. Александру Невском.

ОБНОВА ЗА ПРИМЈЕР

Послије разорног земљотреса 1979. године сви манастири су обновљени што је велики и успешни државни подухват.

Цркве брда Светог Спаса

На основу прикупљених података, утврђено је да је на брду Спас и његовим падинама некад постојало чак шест цркава: црква Св. Спаса на самом врху, црква Св. Госпе у Госпоштини, црква Св. Михаила испод Могрена, црква Св. Луке, црква Св. Антуна на плажи Могрен и црква Св. Петра сјеверније од највишег врха.

СВЕТИ АНТУН

Захвални бродоломник Могрини подигао је цркву Св. Антуна Падованског, поред које се на плажи сваке године на празник Св. Антуна (13. јуна) одржавала миса. Црква је била мала да прими све вјернике. На жалост, половином XX вијека је срушена, а икона Св. Антуна, заштитника Будве, налази се у цркви Рођења Св. Ивана, до које је некада ишла црквена процесија. Будвани се и данас по старом обичају не купају у мору прије 13. јуна.

БУДВАНСКА ГОСПА

Од када се појавила на обалама Старог града, небројена су чуда којом га је ова икона спашавала. Хроничари Будве пишу о великој захвалности становника због спасења од гусара, бродолома, болести и других недаћа, али и о процесијама (лителијама) које су окупљале Будване свих вјероисповјести на празник Богородице, и којима се изражавала љубав и захвалност овој нашој највећој светињи. Икона се чува у цркви Рођења Св. Ивана Крститеља.

СВ. СТЕФАН ПРВОМУЧЕНИК

Заштитник је Паштровића, највеће заједнице племена Будванске ривијере.

СВ. ИВАН КРСТИТЕЉ

Св. Јован се помиње као заштитник града још у Будванском статуту издатом од стране цара Душана Силног у XIV вијеку. Данас најдоминантнија црква је посвећена Рођењу Светог Ивана (Јована) Крститеља, и била је центар Будванске бискупије све до њеног укидања 1830. године.

Прича за расанак: ЈЕГОРОВ ПУТ

Јегор је био високи официр Царске Русије, који је изабрао манастир Прасквицу за уточиште и мјесто опроста својих гријехова. Завјетујући се на ћутање, седам година је једном руком градио камени пут који повезује манастир са селом Челобрдо. Руку је изгубио у двобоју у ком је убио удварача своје кћери Лекатарине, због чега је горко зажалио. Након смрти мајке, Лекатарина је пронашла оца у манастиру, да би била у његовој близини прерушила се у младог монаха и приступила монашком реду. Тек када се тешко разбољела исповиједила се оцу Сави Љубиши, који је одлучио Јегору открити њезин идентитет. Умрла је на очевим рукама. Јегор је покопан поред кћери на манастирском гробљу. На њих двоје подсјећа и мермерна плоча с њиховим именима.

БРДО СПАС (КОШЛУН)

Некада је на овом брду које доминира изнад Будве било чак 9 цркава...

ПЛАЖА МОГРЕН

Ова лијепа плажа је добила име по бродоломнику Могринију, који је својим спасењем донио у Будву благослов Св. Антуна Падованског

СТАРИ ГРАД

Данас је тешко и претпоставити да је некада ту било само острво...

СВЕТИ НИКОЛА

Свети Никола је највеће острво Будванске ривијере и станиште многих животиња. Како ли су само доспјеле ту?

.....

Наши путеви можда никада немају краја, као да вјечито ходамо истим стазама којима су други пролазили, трагајући за срећом и смислом. Само Јегор зна зашто је баш изабрао Будву да направи траг свог живота и страдања, а оставио је свједочанство људске снаге и љубави. Сви путеви на које наилазимо у прелијепим пејзажима Ривијере показују величину Господа и његове љубави према нама. Али то су путеви које ће вам љепше од било кога описати Даница, која је живот посветила путовањима и свједочењима о љепоти.

Туристички водич Даница Љепоте Будванске ривијере

Ривијера од Будве

Драги моји, прошетаћемо се мало нашим планинама и обалом. Наилазићемо на манастире о којима вам је отац Рафаило већ причао, а видећете и остатке старих утврђења која доминирају планинским хоризонтом. О њима ће вам детаљније испричати потпуковник Стево кога ћете упознати, то је његова „струка“. Ја ћу се потрудити да вам укратко кажем најзанимљивије ствари о богатству и разноликости простора које нас окружује. Будванска ривијера окићена је мноштвом увала, плажа, острва, а приобално море наше Будванске ривијере спада у најтоплије воде на цијелом Јадрану!

ПЛАНИНСКИ ВИСОВИ

Планински масив који се простира изнад мора даје Будванској ривијери посебну привлачност.

Ловћенски масив

Ловћенски висови Будванске ривијере, испресјечани ријекама, пећинама и вртачама, настављају се од планине Ловћен, гдје је и највиши вис (Маински врх 1.326 м) и затим прелази у Паштровску гору, која се простира до масива Румије и Врсуте.

Паштровска гора

Паштровска гора добила је име по племену Паштровића који га настањују - како овдашњи становници воле да кажу - од „Куфина до Бабина вира“. Врхови и гребени Паштровске горе нижу се паралелно с обалом Јадранског мора а највиши вис је Голи врх (1.087 м). Са планинских висова и превоја отварају се прелијепи видовици и поглед на острво Свети Стефан.

Брдо Спас

Ово брдо се зове и Топлиш. Заштићено је као резерват природног предјела, и представља најмаркантнији дио будванског пејзажа. Будва, некадашња Бутама, првобитно настаје у подножју овог брда - од воде имена Топлиш до мјеста које се данас зове Госпоштина. На ово светом брду су се одржавале спасовданске и литије Св. Антуна, а по записима будванских хроничара на брду је поред цркве Св. Спаса са „вилиним“ гумном на врху постојало још десетак цркава. Данас су на његовом обронку ка мору остаци аустроугарске утврђене касарне и војног упоришта „Јаз“.

ЗМАЈ СА СПАСА

За брдо Спас је везана стара легенда о „Змају са Спаса“ илити краљу Илирију који је чувао Бутаму и био заљубљен у лијепу Будванку Зору.

Плаже
Ривијере су под
посебном заштитом
**СПОМЕНИЦИ
ПРИРОДЕ**

Клима

Будванска ривијера има типичну медитеранску климу, са око 300 сунчаних дана и 130 дана са кишом, од чега 40 дана са грмљавином. Назива се и климом маслине. Високи масивни планински вијенци штите је од удара сјеверног вјетра и наглих климатских промјена. Карактеришу је сува лjeta, благе и кишовите зиме, а такав је и добар дио прољећа и јесени. Просјечна лjetња температура је 27°C, а зимска око 9°C.

КОЛОВИРСКИ ПОГЛЕДИ

У саставу дјела Ловћенског масива постоји вис Коловир (1.300 м) на који се стиже пјешице, и са којег се пружа предивни панорамски поглед на готово пола Црне Горе. На једној страни је сликовити Бококоторски залив и Будванска ривијера са острвима Светим Стефаном и Светим Николом. На другој страни види се голи крш непрегледног „каменог мора“ Катунске нахије са Језерским врхом, Његошевим маузолејом и Штировником, као и на добар дио тајанственог Скадарског језера.

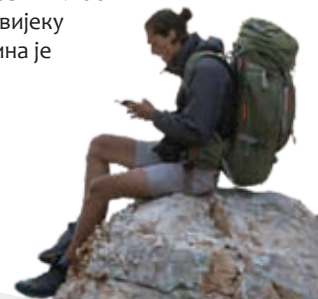
Ријечице и потоци

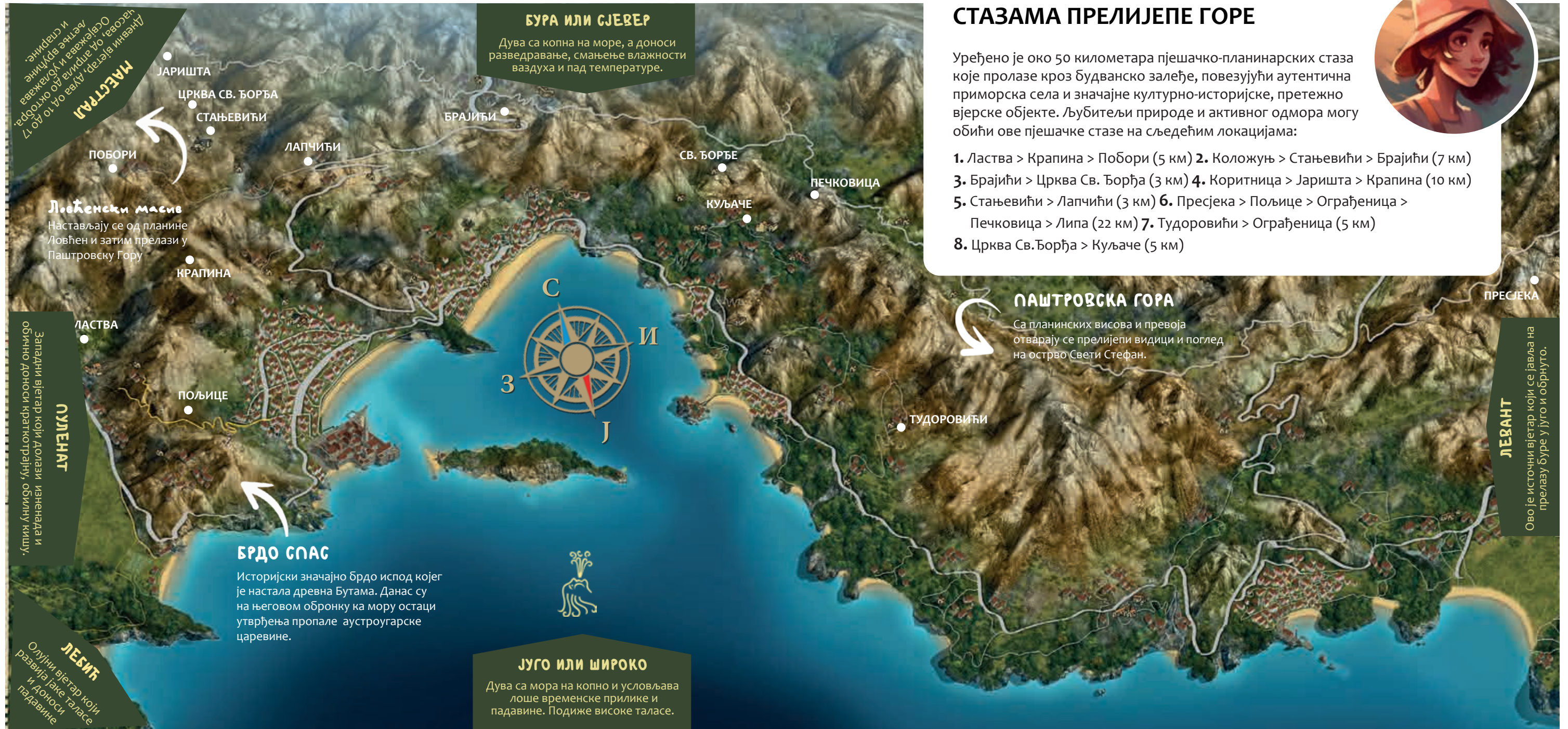
РЕЖЕВИЋА РИЈЕКА је најзначајнија, извире између Светог Стефана и Петровца и након кратког тока улива се у море. БЕЧИЋКА РИЈЕКА избија испод брда Космач и улива се у море у Бечићима. ГРЂЕВИЦА скупља воде са падина Ловћена и улива се у море на Словенској плажи у Будви. ЈАШКА РИЈЕКА тече кроз Мрчево поље и улива се у море код Јаза.

У вријеме кишне сезоне све ове рјеке обилују водом, док лети пресушују (изузев Јашке ријеке), јер се њихови извори користе за водоснабдијевање Ривијере.

ВЕЉА МАСЛИНА

Веља маслина у Ивановићима, стара је више од 2000 година. Висока је 11 метара, а пречник њеног дебла изнад саме земље износи четири метра. Према предању, стабло потиче још из доба Илира. Данас је само пет маслина на свјету старијих од два миленијума. Поред ње то су Света маслина у Јерусалиму на Маслинској гори, маслина у Тунису, онда у Палерму у Италији, Стара маслина у Бару, и најстарија маслина у Атини под којом је сједио и размишљао Платон (живио у V и IV вијеку старе ере). Веља маслина је заштићена законом.

БУРА ИЛИ СЈЕВЕР

Дува са копна на море, а доноси разведравање, смањење влажности ваздуха и пад температуре.

СТАЗАМА ПРЕЛИЈЕПЕ ГОРЕ

Уређено је око 50 километара пјешачко-планинарских стаза које пролазе кроз будванско залеђе, повезујући аутентична приморска села и значајне културно-историјске, претежно вјерске објекте. Љубитељи природе и активног одмора могу обићи ове пјешачке стазе на сљедећим локацијама:

1. Ластва > Крапина > Побори (5 км)
2. Коложуњ > Стањевићи > Брајићи (7 км)
3. Брајићи > Црква Св. Ђорђа (3 км)
4. Коритница > Јаришта > Крапина (10 км)
5. Стањевићи > Лапчићи (3 км)
6. Пресјека > Пољице > Ограђеница > Печковица > Липа (22 км)
7. Тудоровићи > Ограђеница (5 км)
8. Црква Св. Ђорђа > Куљаче (5 км)

ПАШТРОВСКА ГОРА

Са планинских висова и превоја отварају се прелијепи видици и поглед на острво Свети Стефан.

БРДО СПАС

Историјски значајно брдо испод којег је настала древна Бутама. Данас су на његовом обронку ка мору остаци утврђења пропале аустроугарске царевине.

ЈУГО ИЛИ ШИРОКО

Дува са мора на копно и условљава лоше временске прилике и падавине. Подиже високе таласе.

ЛЕВАНТ

Ово је источни вјетар који се јавља на прелазу буре у југо и обрнуто.

ПУЛЕНАТ

Западни вјетар који долази изненада и обично доноси краткотрајну, обилну кишу.

ЛЕБИЋ

Олујни вјетар који развија јаке таласе и доноси падавине.

МАЕСТРАЛ

Дневни вјетар, дува од 10 до 17 часова, од априла до октобра. Освјежава и ублажава летње врућине.

БИЉНИ И ЖИВОТИЊСКИ ДИВЉИ СВИЈЕТ КОПНА

Захваљујући благој клими овог подручја, биљни и животињски свијет је веома богат и разноврстан. Приморска вегетација је богата разним врстама средоземних зимзелених биљака као што су еукалиптус, кипарис, олеандер, палма и бор. На побрђу се разлиставају листопадне шуме од храста, обичног граба и јасена. Приморско необрадиво земљиште насељава шикара и макија, а планинске падине и врхови су веома оскудни у вегетацији и ту можемо наћи зеленику, планику, жукву, смреку, велики вријес, медунац, дивљи шипак...

ЖУКВА

Жуква или жука је биљка коју су због њене доступности и издржљивости њених влакана још стари Илири, Римљани и Картагињани користили за израду ужади, мрежа, торби, једара и одјеће, плаhti - али и за прекривање кровова. Цвјета у прољеће и уноси боју у наш камењар, а ваздуху поклања ноту свог угодног и ненаметљивог мириса.

Парк-шуме

На Будванској ривијери постоји неколико лијепих парк-шума. Најчувенија је парк-шума Милочера, састављена претежно од цвјетних површина и шумских врста егзотичне флоре - либански кедар, тропске мимозе, јапанске мушмуле, кактуси, агаве, питоспоре итд, и захвата око 18 хектара. Поред милочерске, значајна је будванска, а мање петровачка парк-шума.

ЧЕМПРЕС КИПАРИС

Ово дрво се сматра „неуништивим”, од њега је према легенди била направљена Нојева барка и Крст распећа Христова, а врата базилике Св. Петра у Риму направљена од овог чемпреса трајала су око 800 година. Уље чемпреса се примјењује у фармацеутској индустрији. Латински назив добио је по младићу Кипарисосу из хеленске митологије, којег је бог Аполон претворио у дрво. За многе народе био је знак туге, смрти и жалости. Од мирисне смоле чемпреса прави се мирис тамјана.

У старом Риму био је чин **ВЕЛЕИЗДАЈЕ** ако обичан човјек обуче пурпурну одјећу

ВОЛКЕ

Ови морски пужеви у Будви су коришћени за добијање пурпурне боје намјењене царским одежама још од древних времена. Пурпурна боја је била заштитни знак града Тира, главне феничанске луке (данас Либан). Као посебан знак своје власти цареви су носили пурпурне папуче, а сва дјеца владара носила су титулу „рођена у пурпуру”. Отуда је дошло и име једне од царских династија – Порфирогенит.

Националним законом заштићене су птице легањ, орао змијар, сеоски детлић, сиви соко - најбржа птица на свијету, кос по којој је Косово добило име, шумска шева, чворак, царић, пупавац живописних боја и паперјасте кресте и многе друге... Од гмизаваца, заштићени су пругасти и шарени смук. У биљне врсте које су заштићене националним законима спадају дрвенаста мљечика, бусина и моргруша.

Заштићене врсте

БИЉНИ И ЖИВОТИЊСКИ СВЈЕТ ПРИОБАЛНОГ МОРА

Будва је према пучини мора отворена у његовом најјужнијем, најтоплијем и најдубљем дијелу. Живи свијет „приобалног мора” будванског приморја је разноврстан. Сјеновито дно обрасло је зеленим, мрким и црвеним алгама, у чијем сплету живи доста врста риба које ту трагају за храном - ципол, ушата, пирка, шпар, сапа и друге. Уз каменито дно се држе зубатац, бранцин, шкарпина, орада, итд. По површини, у јатима пливају иглице, локарде и гоф. Честе су и хоботнице, сипе, лигње и јастози. Од школки су најчешће дагње, каменице и прстац.

ПУПАВАЦ

У Древном Египту и Феникији сматране су светим птицама и насликане су на зидовима гробница и храмова.

ЛЕГАН

Легенда каже да ова ноћна птица сиса козе и изазива престанак стварања млијека.

ЗВУК РАЈА

Очитај код и појачај. Чујте прелијепу пјесму будванских славуја.

ПЛАЖЕ БУДВАНСКЕ РИВИЈЕРЕ

Ми смо Јадран одувијек звали „СИЊЕ МОРЕ”. Најдубље је око 80 km југозападно од Херцег Новог - око 1330 метара. Ту је и најпровидније, види се и до 60 метара у дубину. Постепено се из те морске котлине издиже све до 740 метра код Отрантских врата, гдје Јадран прелази у Јонско море. Будванска ривијера заузима средишњи дио Црногорског приморја са мноштвом увала, плажа, острва. Приобално море будванског приморја спада у најтоплије воде на цијелом Јадрану. Најмања температура је у фебруару (13°C) а у љетњим мјесецима морска вода се често загрије и до 27°C са веома честом појавом „мирног мора” - бонаце. Плаже Будванске ривијере убрајају се у најљепше плаже Црногорског приморја. По квалитету пијеска спадају у највише категорије, и са будванских плажа пребациван је на Хрватско приморје у циљу развоја туризма Хрватске. Дуго шеталиште уз саму плажу води од плаже Каменова до Старог града у Будви. Па кренимо полако уз прелијепу обалу...

Плаже
Ривијере су
под заштитом као
**СПОМЕНИЦИ
ПРИРОДЕ**

БАНКАДА НА ДРОБНОМ ПИЈЕСКУ

Плажа је позната по томе што се на њој некада одвијао скуп племенских поглавара Паштровића звани Банкада.

КРАЉИЧИНА ПЛАЖА

Важи за једну од најљепших на цијелом Медитерану. У залеђу мале плаже посвећене краљици Марији је љетња резиденција југословенског краља Александра I Карађорђевића.

КРАЉЕВСКЕ ПЛАЖЕ

Испод некадашњег љетњиковца краљевске породице Карађорђевић, изграђеног 1934. године, у залеђу је милочерски парк, са егзотичним врстама дрвећа као што су либански кедр, тропске мимозе, јапанске мушмуле, кактуси, агаве и друге врсте. Између два свјетска рата у Милочеру је била љетња резиденција Карађорђевића, а ова плажа је била омиљена српској краљици Марији Карађорђевић. Тада је и стјеновита литица недалеко од плаже, окружена шумом чемпреса, добила име „Краљичина столица”, јер је на њеном врху била постављена столица за уживање и одмор краљице. Ово је један од најљепших видиковаца на Будванској ривијери.

1 **ЈАЗ**: Водећи свјетски туристички водич (Lonely Planet) прогласио је 2015. године **НАЈБОЉОМ ЕВРОПСКОМ ПЛАЖОМ**.

2 **МОГРЕН 1 И 2**: Избор захвалног бродоломца Могринија.

3 **БРИЈЕГ ОД БУДВЕ**: Једна од најљепших градских плажа. Зову је и „Ричардова глава” по глумцу Ричарду Вудмарку.

4 **СЛОВЕНСКА**: Главна будванска плажа. Име је добила од чешких туриста који су међу првима љетовали у Будви 1935. године.

5 **ЗАВАЛА**: Модерна плажа омиљена код младих.

6 **СВЕТИ НИКОЛА**: Острво и плажа чувају легенду о Крсташима.

7 **ГУВАНЦЕ**: Интимна плажа ситног пијеска и дугог сунчања.

8 **БЕЧИЋИ**: Дугачка плажа, проглашена најљепшом у Европи 1935.

ЛЕГЕНДЕ О ИМЕНУ МОГРЕНА

Послије гусарског потапања шпанске галије таласи су на плажу поред Будве избацили јединог преживјелог морнара. Захвалан Богу на спасењу, овај морнар презимена Могрини, на плажи која данас носи његово име **МОГРЕН** подиже цркву посвећену фрањевцу и католичком свецу Св. Антуну Падованском, рођеном у Лисабону и упокојеном у Падови.

Друга легенда о имену плаже Могрен говори да су се у стара времена на обронцима брда Спаса у дијелу изнад ове плаже налазила многа стабла приморског воћа - нара који се на овим просторима зове и шипак, гранат али и мограњ. Плажа је, тврде они, добила име управо по овом медитеранском воћу.

ЗЛАТНИ БЕЧИЋИ

Године 1935. ова плажа је од стране међународних експерата у Паризу добила „Гранд при” као најљепша европска природна плажа, а тридесет година касније добила је и Златну палму за најљепшу плажу Медитерана.

20 ПЕТРОВАЧКА ПЛАЖА: Има прелијеп поглед, шеталиште до пристаништа са венецијанском тврђавом.

21 ПЛАЖА ЛУЧИЦЕ: Има облик скривеног пјешчаног залива са шумом мирисних борова и чемпреса у залеђу.

22 ПЛАЖА БУЉАРИЦА: Природни парк и највећа плажа Будванске ривијере. Омиљено је љетовалиште кампера и ријетких птица.

ПЕТРОВАЧКИ РАЈ

Поглед са петровачких плажа оставља без даха и најискреније авантуристе и враћа их у вријеме поморских открића...

9 РАФАИЛОВИЋИ: Идеална за породицу.

10 КАМЕНОВО: Створена за уживање и јахте.

11 ПРЖНО: Једна је од најомиљенијих на црногорској обали.

12 КРАЉИЧИНА: Међу најљепшим на цијелом Медитерану.

13 МИЛОЧЕРСКА ПЛАЖА: Спада у пјешчане плаже високе категорије, избор краљевске породице Карађорђевић.

14 ПЛАЖЕ СВЕТОГ СТЕФАНА: Са обије стране томбола пјешчане плаже ружичасте боје пружају прелијеп амбијент.

15 ЦРВЕНА ГЛАВИЦА: Одлично за рођење, обожавају је нудисти.

16 ГАЛИЈА: Једна од најљепших, идеална за фотографисање.

17 РЕЖЕВИЋИ: Мала дивља плажа окружена маслинама.

18 ДРОБНИ ПИЈЕСАК: Има изглед тропске плаже, са залеђем маслина и извором свјеже воде.

19 ПЕРАЗИЋА ДО: Скривена плажа са најчистијим морем.

182 дана
траје сезона
купања!!

БОЈЕ ОСУНЧАНОГ НЕБА

Са плаже Пржно можете доживјети један од најљепших залазака сунца на Медитерану.

Острва

Црногорска обала није много разуђена, има петнаестак мањих острва. Дуж Будванске ривијере налази се неколико острваца – шкољева, и остаци старе обале. За скоро сва се везују занимљиве приче...

СВЕТИОНИК

ЦРКВА

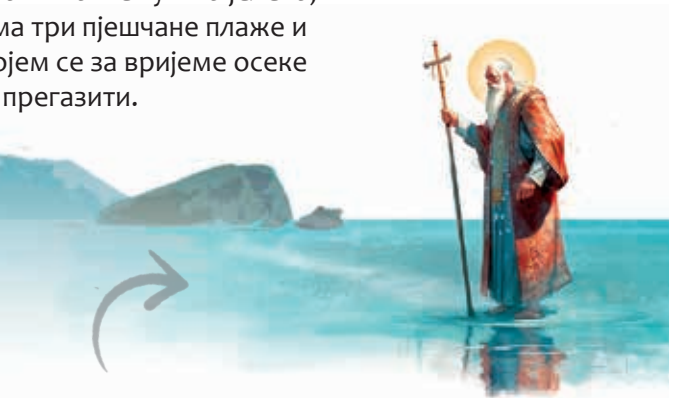
Острво
Свети Никола је
НАЈВЕЋЕ
на јужном
Јадрану

Острво Свети Никола

Острво Свети Никола (Шкољ) представља највеће острво на јужном дијелу Јадрана и налази се на мање од једног километра удаљености од Старог града. Име је добило по истоименој крсташкој црквици која се налази на њему. Некада је острво било природни резерват и на њему има јелена, муфлона, шумских зечева и више врста птица. Острво има три пјешчане плаже и повезано је са Будвом подморским спрудом ТУЊА, на којем се за вријеме осеке водостај спушта на свега пола метра, па се готово може прегазити.

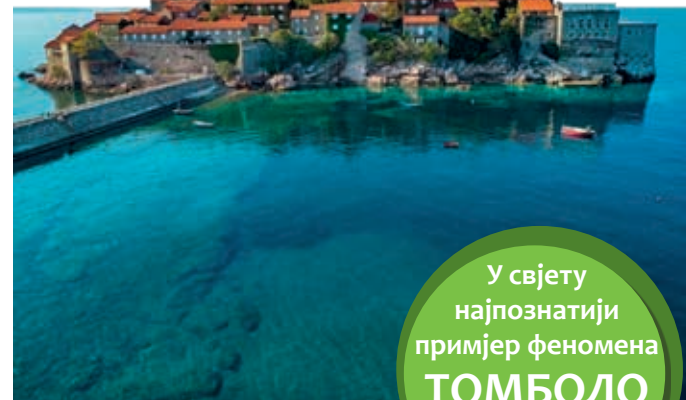
СТАРО ГРОБЉЕ ФРАНЦУСКИХ КРСТАША

На острву се налазе остаци старог гробља Крсташа, учесника Првог Крсташког похода на Јерусалим и „ослобађање Христовог гроба”. На челу Крсташа из јужне Француске налазио се гроф Рајмонд од Тулуза. На путу за Цариград и даље за Јерусалим, са војском у зиму 1096/1097. године, гроф је дошао до Будванског поља гдје су Крсташа подигли логор. Захватила их је епидемија куге. Своје умрле су сахрањивали на острву Свети Никола.

ТУЊА СВЕТОГ САВЕ

Када је 1229. и 1234. године одлазио у Свету земљу да посети Христов гроб и друга света мјеста у Палестини, Свети Сава је у узбурканом мору створио пут - плићак, којим је са својим ученицима и пратњом пјешке прешао на острво Светог Николе и тамо се безбједно укрцао на лађу.

У свјету
најпознатији
примјер феномена
ТОМБОЛО
је Гибралтарска
стијена

Острво Свети Стефан

Саграђен је на хриди која је са обалом спојена природном пјешчаном превлаком - Томболом. Са лијеве и десне стране томбола простиру се двије плаже црвенкасте боје пјеска. На острву Свети Стефан 1442. године саграђена је тврђава. Паштровићи су насеобини дали име свог заштитника Светог Стефана.

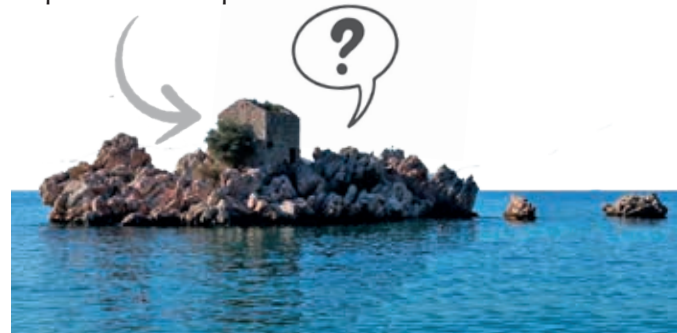
Неколико стотина година острво је било средиште паштровских племена. Ту је засиједао, вијећао и доносио одлуке паштровски народни суд - Збор или „Банкада”, како се звао на италијанском језику. Банкада је раније одржавана на плажи Дробни пијесак, још од свог успостављања у вријеме српског краља Стефана Првовјенчаног Немањића.

ТВРЂАВА ПАШТРОВИЋА

Насеље је настало после побједе Паштровића и Которана над Турцима. Од заробљеног плијена подигнута је тврђава и куће, као склониште за жене, дјецу и старе људе током опасности.

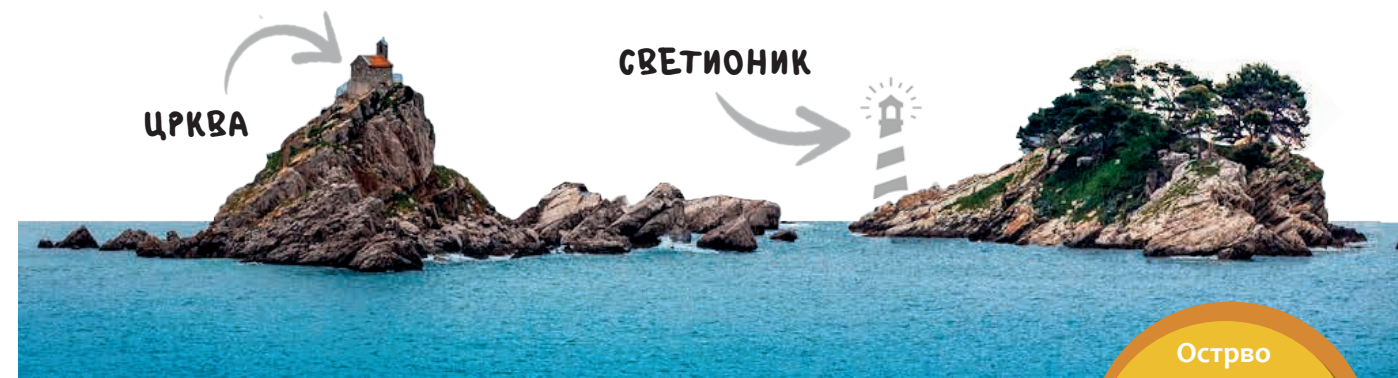
Острвце Кршић

Острвце Кршић са двије веће стијене поред њега (мјештани их називају шкљоцима) налази се поред мјеста Пржно и припада паштровској породици Кажанегра. На острвцу се од памтивијека гнијезде морске ласте – српићи.

МИСТЕРИОЗНА КУЋА

На острвцу се налази рушевина старе куће старе више од 300 година, о чијем се поријеклу и намјени и данас нагађа. Једно од предања је да је служила као склониште за храну и остава до које нежељени гости нису могли лако стићи, друго да је била карантин, трећа затвор...

ЦРКВА

СВЕТИОНИК

Мали Катич / Света Неђеља

Острвце Света Неђеља поред Петровца, добило је име по истоименој црквици која је на њему саграђена. Вјерује се да црква штити поморце, од којих многи прије одласка на дуге пловидбе дођу да се у њој помоле. Издигнута је неких 50 метара изнад површине мора.

ЦРКВА МОРЕПЛОВАЦА

Цркву на острву је према једном предању подигао морепловац хеленског поријекла који се насукao на подводно острво, звано Донкова сека. Друга прича казује да је малу камену капелу посвећену Св. Доменику, у XVII вијеку као породичну задужбину изградио капетан Лука Медин из Кастел Ластве. Цркву су 1923. године обновили преживјели морнари из Боке који су служили на аустроугарском броду „Зента”, потопљеном од стране савезника у Првом свјетском рату. Потопљена је на неколико километара од обале, оставивши морнаре у мору. Паштровићи као добри људи сажалише се и кренуше својим баркама да спасавају посаду „Зенте”. Преживјели морнари у знак захвалности и сјећања на страдалнике, обновили су цркву.

ПЛИЋИНА ДОНКОВА СЕКА

Пјешчани спруд, који често буде невидљив због нивоа мора, представља опасност за пловидбу, а налази се у непосредној близини Св. Неђеље.

Велики Катич

Ово ненасељено острвце поред Петровца има светионик који поморцима показује пут. Из хриди су изникли борови и друга вегетација у којој су станиште нашле ласте и друге птице које ту воле да се гнијезде.

Острво
Велики Катич
је заштићени
**ПАРК
ПРИРОДЕ**

РАДОСЛАВЉЕВ КАМЕН

У „Љетопису попа Дукљанина” легенда говори о сукобу краља Радослава из династије Свевладовића и његовог сина Часлава (VIII вијек) због односа према побјеђеним побуњеницима. Часлав збаци са пријестола оца који је побуњенике претворио у робове војника, и пусти их на слободу, а оца Радослава поче да прогони. Бјежећи од сина до мјеста звано Ласта (Ластва, стари назив за Петровац), краљ преплива до гребена Катич и тако се спаси од прогонитеља. Ускоро је наишла лађа из Пуле и одведе га са острва у Рим гдје је у дубокој старости преминуо и сахрањен с великим почастима у цркви светог Јована Латеранског. Од тада се онај гребен зове Радослављев камен или стијена.

Армијски инжењер Стево Тврђаве и бункери

Завршило се и наше кратко путовање Будванском ривијером. Надам се да сте уживали колико и ја и да ћемо се поново срести! Обећала сам вам да ћу вас упознати са потпуковником старе Црногорске Краљевске војске и инжењером Стевом, који ће вас ближе упознати са утврђењима на које смо наилазили. Захваљујући будванској капији времена сада је пред вама! Пажљиво слушајте, много има занимљивих деатаља који се крију испод наизглед безличних рушевина! Довиђења и срећан пут!

ТВРЂАВА КОСМАЧ

Остаци некада моћне тврђаве доминирају узвишењем Паштровске планине. Остављена на некадашњој граници са краљевином Црном Гором, свједок је неустрашивости наших војника и њихове чежње за слободом, и камени стражар над оствареним сном Будванске ривијере.

СРЕДЊОВЈЕКОВНА УТВРЂЕЊА

Средњи вијек је истовремено био и суров и величанствен. Пружио је човјечанству невјероватна открића и упечатљиву умјетност, изњедрио имена која ће памтити вјекови. Ту епоху су нажалост обиљежили и ратови у којима су нестајали народи, градови и тврђаве. Ми смо једну несталу тврђаву пронашли у списима о Црнојевићима. Друга још блиста на прелијепом острву, на срећу Паштровића.

Утврђење Ђурђевац

Сјеверозападно од Старог града према Грбљу, уздиже се утврђење Ђурђевац. Тврђаву је подигао Стефаница, син Ђурђа Ђураша а ђед Ивана Црнојевића. Приступ утврђењу био је са сјеверне стране од Стањевића, уз врло стрму литицу. У Стањевићима на мјесту данашњег манастира подигнут је двор Стефаница, а утврђење је подигнуто на стратешком мјесту према тадашњој територији Млечана. Данас је утврђење урушено и само на неким мјестима се могу идентификовати остаци цркве и одбрамбених зидова, као и једне куле на највишој тачки.

УГОВОР О РУШЕЊУ

У Вучитрну је 1426. године потписан уговор између Ђурђа Бранковића и Млечана, у коме се каже да тврђава треба да се сруши јер је на терену Млечана. Срушена је десет година касније.

ЗАДУЖБИНА ЦРНОЈЕВИЋА

Унутар утврђења налазио се замак и мања црква посвећене Светом Ђорђу, подигнута 1424. године, по којој је утврђење добило име. Данас је у рушевинама.

ПОЗИЦИЈА ТВРЂАВЕ

Свети Стефан утврђени град

Подигнут је на каменитом острвцу које са копном везује узани пјешчани спруд. Саздан је и утврђен у XV вијеку. Током историје био је пуно пута нападан од стране Турака. На острву су Паштровићи обично склањали дјecu, жене и старије изнемогле особе да би их сигурније заштитили од ратничких сукоба. Четири мање цркве на острву су метох манастира Прасквица.

Вјековима је био значајно сједиште свих Паштровића, у којем је једно вријеме засиједао и доносио одлуке чувени паштровски суд „Сто од правде” или „Банкада”, а налазио се на тераси изнад самог улаза у градић, на такозваном „Ролину”. Због свог погодног положаја Свети Стефан је био трговински и саобраћајни центар Паштровића. Посједовао је велики стратегијско-трговачки значај у вријеме Млетачке републике и живе трговине са Венецијом. Мјесто је почело лагано да губи значај крајем 19. вијека, када се становништво, махом рибарско, почело исељавати.

ПЕТ ЦРКАВА ПАШТРОВИЋА

На острву су подигнуте цркве Св. Стефана, преносом моштију Св. Стефана и Св. Преображења. До 1959. је постојала и црква Свете Госпе, тј. Рожества Пресвете Богородице, коју је краљица Марија Карађорђевић реновирала 1938. као цркву Св. Александра Невског а затим је била полу-срушена испод бетонских плоча хотелског ресторана и казина. Откривена је током радова крајем 2008. и обновљена испод нивоа терасе хотела. Све цркве су више пута рушене али увијек обнављане од Паштровића.

Острво је својом љепотом постало СВЈЕТСКИ познато.

Одлуком комунистичке власти 1955. године острво је насилно расељено и претворено у луксузни хотел. Многи мјештани су остали без надокнаде за почињену узурпацију имовине.

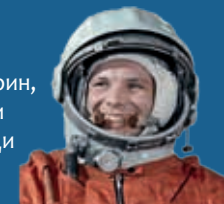
ИСТОРИЈСКИ ШАХОВСКИ МЕЧ

Овдје је одржан чувени реванш, шаховски меч Спаски-Фишер, и тим мечом прекршене санкције Југославији уз пристанак такмичара.

ГРАД-ХОТЕЛ

На острву је љетовао први човјек у космосу Јуриј Гагарин, бројни совјетски маршали и многи познати писци, глумци и пословни људи...

ЗАВЈЕТ ЛУБАВИ

У цркви у присуству митрополита црногорско-приморског и игумана манастира Прасквица вјенчали су се најбољи спортиста свјета Новак Ђоковић и Јелена Ристић.

ОСТРВО СВЕТИ СТЕФАН ТВРЂАВА ПАШТРОВИЋА

Предање говори да је утврђено насеље Свети Стефан настало на острву око цркве саграђене у доба Немањића, посвећене архиђакону Стефану Првомученику, заштитнику ове свете српске породице. Приликом једне од опсада града Котора од стране Турака, око хиљаду Паштровића одлучи да се одазову позиву Которана за помоћ, те заједно победише Турке и разбише опсаду. На повратку у Паштровиће, у близини плаже Јаз, опази турске галије и одлуче да их још једном нападну.

СВЕТИ СТЕФАН

Вратише се кућама са богатим плијеном и одлучише да свако од дванаест племена сагради кућу на острвцу које прозваше Св. Стефан по свом заштитнику.

УТВРЂЕЊА МЛЕТАЧКЕ РЕПУБЛИКЕ

У вријеме доминације Млетачке републике на подручју Ривијере, осим Старог града као централне тврђаве, у XVI вијеку Млечани су уз дозволу Банкаде - паштровског самоуправног система власти - подигли утврђење Кастело и карантин Лазарет.

Кастело

Кастело, или како га мјештани зову Кастио, подигли су Млечани на једној стијени у старој Ластви оградивши утврђење. У њој је боравао стални гарнизон војске, а цијело насеље је тада добило свој назив Кастеластва, односно скраћено Кастио. Од тврђаве су видљиви само остаци. У Кастелу се, до 1657. године налазило пет војника са једним капетаном, а од тада је број повећан на двадесет са једним капетаном - КАШЋЕЛАНОМ. На сјеверном зиду доњег објекта Кастела „постојао је млетачкога типа висећи гвоздени мост (леваица), који се у ноћи дизао у вис, а на зидинама утврђења био је топ усмјерен на прилазни пут.

КАСТЕЛ ЛАСТВА

Умјетничка представа високе озидане куле на данашњој тераси Кастела Лазарет у Петровцу из 1897. године, прије рушења.

КАПЕТАНИ КАШЋЕЛАНИ

На почетку XVIII вијека послије сукоба породице Кашћелан (потомци Медина који су наслиједили Кастело) и осталих Медина, одлукама генералних провидура из 1724. и 1736. године, Кастело је остао у власништву државе и у њему је бораваила војска којом је управљао капетан – по један члан породице Кашћелан. Ова породица је, све до пада Млетачке републике 1797. године, могла живјети у Кастелу.

Лазарет

Смјештен је на стјеновитом рту на сјеверу петровачког залива, са једном платформом за неколико топова. Са бродова који би долазили од Леванта, ако је то било потребно, путници би издржали овдје карантин, а бродови би чекали „под оток” Св. Николе код Будве. Млечани су крајем XVIII вијека дефинисали изглед Лазарета, који је у XIX вијеку, за вријеме аустроугарске управе, униформисан у складу са њиховим војним стандардима.

РУШЕЊЕ КУЛЕ

Ову кулу срушили су као непотребну Аустријанци и направили терасу, а топ који су некад Млечићи поставили окренули су према истоку.

ПРВО ПЕТРОВАЧКО ПРИСТАНИШТЕ

Наслоњено је на стијене са којих се дижу Кастело и Лазарет, а саграђено је заслугом Стефана М. Љубише 1880. године.

ВОЈНА КУЖИНА

Аустријанцима је ово утврђење служило као канцеларија, магацини и кухиња, за једну чету стојеће војске коју су држали у Кастеластви. Мјештани и даље памте да је аустроугарска војска имала овдје „кужину”, у засебном објекту у западном дијелу Лазарета, посматрано с копна.

ЗАШТИТА ОД ЗАРАЗЕ

Путници су овдје ако треба издржавали карантин, док би их бродови чекали.

УТВРЂЕЊА ХАБЗБУРШКЕ МОНАРХИЈЕ

Приморска тврђава Бока

Након признања Црне Горе 1841. године, Аустријско царство је започело осигурање границе са Црном Гором, и отпочело са градњом великог система утврђења „ПРИМОРСКА ТВРЂАВА БОКА”, са комплетном инфраструктуром. На подручју Будве данас имамо два очувана утврђења - Космач и Могрен док некадашња утврђења Спиридон, Завала, Копач и Пресјека су системски срушена и данас више не постоје.

СЛОЖЕНА ИНФРАСТРУКТУРА

- Инфраструктура утврђења је подразумевала аеродром за копнене снаге у Игалу и хидроавиацију у Кумбору, арсенал у Тивту, болнице, гробља, складишта, радионице, магацине, сигналне и голубарске станице, школе и жичару Котор-Цетиње.
- Снабдијевање водом је ријешено великим бројем цистјерни на предвиђеним положајима.

Утврђење Јаз

Западно од Старог Града, само километар од Будве изнад друге могренске плаже, на обронку брда Спас подигнуто је утврђење Јаз (познато и као Могрен) 1860. године као војно упориште аустроугарских војника. Утврђење је била моћна одбрамбена структура готово правоугаоног облика са високим зидовима и кулама у угловима.

ПОТПУНА КОНТРОЛА

Са утврђења се отвара поглед према пучини и на читаву западну обалу Будванске ривијере, захваљујући коме су Хабзбуршке трупе имале контролу над свим приступима граду, укључујући и са мора. Неки објекти утврђења су дограђени током Другог свјетског рата када је утврђење било складиште оружја и муниције.

Тврђава Космач

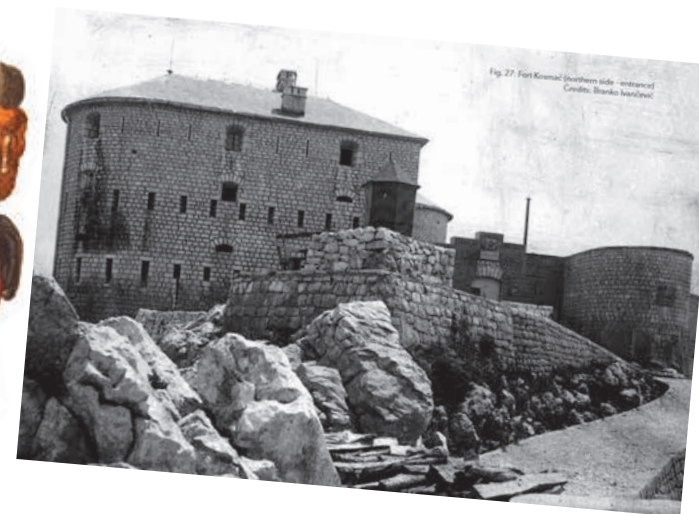
Тврђава Космач се налази на истоименом брежуљку изнад села Брајићи недалеко од Будве, на 800 метара надморске висине. Тврђава је веома упечатљива и доминира над Будванском ривијером. Подигнута је 1858. године. Љета 1914. године након избијања Првог свјетског рата, аустроугарске трупе су се повукле из подручја око Боке Которске и по наредби детонирале утврђење послје чега је постало неупотребљиво за било какву намјену.

У устанку 1869. године око тврђаве Космач вођене су борбе између устаника и аустроугарске војске. У тим борбама погинуо је и сам командант тврђаве Фридрих Мерц, кога је убио устаник из Брајића Вукале Перов Стојановић. На то подсјећа и спомен плоча подигнута у непосредној близини тврђаве.

ОПТИЧКИ ПОВЕЗАН СИСТЕМ УЗБУЏИВАЊА

Тврђаве су рађене у вријеме када није било радио - комуникација. Посебно пољско сигнално одјељење које је било у саставу аустроугарских трупа у Боки, у сваком тренутку могло је да успостави оптичку сигналну везу.

Космач је
грађен у облику
ЗВИЈЕЗДЕ
и потпуно се уклапа
у легенду о
Кадму!

ВИШЕСПРАТНИЦЕ

Послије разорног земљотреса у Будви први пут су подизане вишеспратнице, а које су и данас препознатљива архитектура Старог града.

Засигурно највећа и најупечатљивија тврђава Будванске ривијере је Стари град, подигнут на малом острву испод брда Спас. Први досељеници и мјештани обале подизали су на њему прво светилишта, а потом су се под притиском освајача и разбојника пресељавали на њега. Насељавање острва је пратило и подизање бедема око кућа и дворова, а најстарије пронађене ПИЛОНЕ можете видејети у граду, који је данас подигнут неколико метара изнад првобитне површине. Тврђава је богата архитектуром, светилиштима, трговима, детаљима бедема... О томе ће вам најбоље испричати уважени професор Мирослав, чија је судбина на неки чудан начин испреплетана судбином Старог града и поднебља. И како волим често да кажем: његов живот и дјело су стражара на бедему Старог града, која чува оно најљепше у Будви.

БАРОКНИ ОКОВИ

У архитектури Старог града примјетне су степенишне ограде и терасе од лијепо кованог гвожђа, као траг венецијанске архитектуре.

Професор Миро Стари утврђени град

ШТА ЈЕ НА ИЛУСТРАЦИЈИ?

АНТИЧКА ИЛИРИЈА

- 1 Некропола
- 2 Пилони - капија града

АНТИЧКИ РИМ

- 3 Некропола
- 4 Жртвеник
- 5 Терме
- 6 Остаци „Villa Urbana”

ХРИШЋАНСКИ РИМ

- 7 Базилика
- 8 Зидине каштела
- 9 Св. Марија од Анђела

СРПСКЕ ДРЖАВЕ

- 10 Св. Марија на Рту
- 11 Св. Сава Освећени
- 12 Св. Марија од Каштела
- 13 Цитадела

МЛЕЧАНИ

- 14 Рођења Св. Ивана
- 15 Зидине града
- 16 Грбови

АУСТРИЈА

- 17 Св. Тројица
- 18 Звоник Рођења Св. Ивана

Античка Бутама

Поново смо заједно :) Почећу причу о давним временима... Нико не може са сигурношћу рећи када су настала прва насеља на топлој обали будванског мора, која и данас једнако привлачи људе из цијелог свјета у свој загрљај. Хроничари будванске историје проналазе трагове постојања још у доба ране антике у вријеме настанка мита о хеленским божанствима. Један од првих хероја древних времена је сам Кадмо, митски оснивач Будве. Са својом женом богињом Хармонијом дошао је, по пророчанству, међу сународнике који су ту подигли трговачку луку у мирним водама Јадрана, окружени ратничким племенима. Ти неустрашиви поморци и вјешти трговци су у ствари први свјedoци живописних пејзажа и људи који су их окруживали. Њихово постојање су записали хеленски философи кроз своја дјела и једина су данас позната помињања њихових имена. А ко су у ствари ти људи који су дочекали хеленске поморце а потом се повукли у планине под силином Кадмових, а касније римских и афричких освајача, тек ће нам посвједочити Кадмова сестра Европа, када се врати из загрљаја Зевса у дом свог брата. Тада ћемо сазнати и ко смо ми, свих ових вјекова.

АНТИЧКА АМФОРА

Вино се чувало у запечаћеним земљаним посудама и преносило се бродовима са свих континената.

Стари град

Приказ Старе Будве. Некада привилегија владара, а од 840. године - мјесто живљења и трговине становника Ривијере. Вишеспратнице у Будви почеле су се правити доласком Млечана, са карактеристичним каћунима, са степеницама и прозорима украшених барокним детаљима. Данашње зидине су из XV вијека, завршене под управом млетачког ректора Николе Мема.

Стари град
на истом мјесту
постоји више од
4000
година

ТРАГОВИ ИЛИРСКЕ БУДВЕ

Античка и Илирска Будва била је значајно историјско и трговинско средиште, са лукама, тржним складиштима. Илирски свијет се простирао Хелмом (шири простор данашњег Балкана) и јужним дјеловима Апенина. Острво на коме је данас Стари град било је утврђено сједиште војске и владара, а имало је и своје бедеме.

Њихове остатке видимо као пилоне, античку капију, улаз у легендом обавијену Будву која датира из VI вијека прије рођења Христа. Остале трагове првих зидина налазимо и у темељима постојећих бедема на сјеверној и западној страни.

ТЕБАНСКИ НОВЧИЋ

Примјерак новца којим су трговали хеленски и феничански трговци у Будви.

ПИЛОНИ

1 Ови први бедеми Будве рађени су у карактеристичној киклопској техници - ређање по хоризонтали масивних каменних блокова. Остаци су видљиви у темељима зграде у Старом граду.

РАСУТИ ЕКСПОНАТИ

Овај примјерак златне гривне пронађен у Старом граду можете видјети у Археолошком музеју у Сплиту, а многе друге у Музеју лијепих умјетности у Бостону.

Многи пронађени примјерци у Будви данас се налазе по Музејима широм свјета

Илири у VIII вијеку п.н.е

АМФОРА ВАЗА

Примјерке пронађене у Старом граду можете видјети и у Музеју града Будве.

ИЛИРСКИ ШЛЕМ

Део ратне опреме који се највише повезује са Илирима добио је управо назив по њима. Називају га илирско-дорски, коришћен међу Илирима и Доранима. Овај изванредан примјерак можете видјети у Музеју града Будве.

времеплов

XX вијек п. н. е.

Агенор се родио у Мемфису у Египту од оца Посејдона и мајке Либије, у Феникији владао као краљ града Тира. Зевс му отима ћерку Европу, син Кадмо креће у потрагу. Подиже Тебу. **БУДВА: Оснивање града и рађање Илирија...**

XIII - VIII вијек п. н. е.

Тројански рат, Хебрејски краљеви Давид и Соломон, хеленски препис епа Илијада и Одисеја, оснивање града Рима, прве Олимпијске игре.

VI вијек п. н. е.

Лао Це, Буда и Конфучије. Изграђени висећи вртови Вавилона, народ Рима основао републику, Кир Велики успоставио Персијско царство и освојио Вавилон. **БУДВА: Подигнуте античке зидине Будве - пилони. Софокле помиње Будву као град Кадма и Хармоније.**

V вијек п. н. е.

Хеленско-персијски ратови и Теба на страни Персије, философ Сократ, Пелопонески ратови, Хипократ отац медицине доказао да болести имају природне узроке. **БУДВА: Илирију и Илире помиње Херодот. Тукидид пише о илирским земљама на обали Јадрана.**

IV вијек п. н. е.

Философ Платон и Аристотел. Теба побјеђује Спарту. Александар Велики разара Кадмову Тебу у Хелади. Побједе Александра Великог над Персијом. **БУДВА: У Периплосу, дјелу непознатог аутора дат опис илирске обале и илирских племена. Бардил први поменути илирски краљ у списима Хелена.**

III вијек п. н. е.

Ашока Велики постаје цар Индије, I пунски рат Картагине против Рима, II пунски рат и Ханибал прелази Алпе. Ћин Ши Хуанг, постаје први цар Кине. **БУДВА: Вријеме илирског краља Агрона и његове краљице Теуте. Илирија се простира од Епира до Неретве као велика војна сила и на мору и на копну. После смрти краља Теутина флота, претрпјела пораз у I илирском рату са Римом, успоставља се римски протекторат, Илирима одузето право слободне пловидбе. II неуспјешни илирски рат против Рима покренуо Деметрије Хварски.**

II вијек п. н. е.

III пунски рат и уништење Картагине.

I вијек п. н. е.

Помпеј и Јулије Цезар проширују територију Рима. Цезар убијен у Риму, Октавијан Август постаје први римски цар. **БУДВА: Посљедњи четворогодишњи велики илирски устанак против Рима, под вођством Бате.**

НОВА ЕРА: Рођење и Васкрсење Исуса Христа.

I вијек

Вулкан Везув уништава римски град Помпеју у данашњој Италији.

II вијек

Тс'аи Лун је изумио папир у Кини. **БУДВА: Будву освајају и насељавају Римљани.**

ТРАГОВИ БУДВЕ АНТИЧКОГ РИМА

Римски сунчани сат, налик постољу каменог стуба са удубљењем у средишту и траговима жљебова чува се у Музеју града Будве уз мноштво других римских остатака. У Петровцу на Миришту постоје остаци римског Сеоског љетњиковца и сјајног мозаика који нам дочаравају сав луксуз живота Римљана.

Непосредно испред главног улаза у Стари град су пронађени остаци хипокаустума, просторије која је загријавала Градски љетњиковац, најзначајнију откривену грађевину из тог периода. Мозаик љетњиковца је у Музеју града Будве.

ПОДНИ МОЗАИК

Мозаик Градског љетњиковца направљен је од обрађених каменчћа мегренске плаже, и на себи има мотиве митских делфина и змаја, који је занимљив подсјетник на легенду о Илирију, Змају са Спаса.

ЖРТВЕНИК

У Старом граду на мјесту гдје је пронађен изложен је римски жртвеник, на ком су се приносиле жртве (углавном у облику вина, уља и сл.) боговима.

КАПИТОЛ

Стуб са налазишта Градског љетњиковца постављен је на тргу палми у Старом граду као амбијентални експонат.

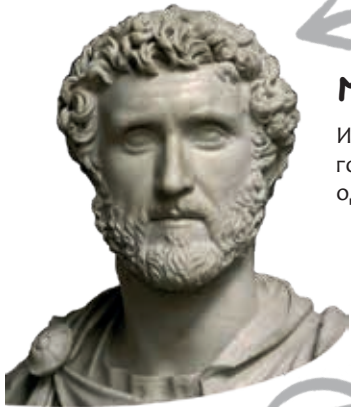
ЧЕСМА

Из истог периода је четвртаста камена чесма, са изливним каналом на једној страни, која се налазила ван сјеверних зидина Старог града.

ИГЛА ЗА ТОГУ

У ископинама древне Будве нађени су многи одјевни детаљи које су Римљани користили у својој свакодневици.

МАРКО АУРЕЛИЈЕ

Император који је владао 168. године, у доба освајања Будве од стране Римљана.

УРНЕ

Богата колекција стаклених и камених урни које су пронађене у некрополи јединствено су благо Музеја у Будви.

НЕКРОПОЛА

Пред вратима Старог града налази се античко гробље Хелена и Римљана.

КАМЕНА УРНА

Камене урне су се користиле за полагање пепела покојника у гробно мјесто.

времеплов

II вијек

БУДВА: Будва је дио провинције Превалис и римски град са монументалним грађевинама, поплочаним улицама и масивним бедемима. Граде се Сеоски љетњиковац (Villa Rustica) у Петровцу, Градски љетњиковац (Villa Urbana) у Будви, римске терме у Старом граду.

III вијек

Племи Бантуси стижу до Јужне Африке, Маје су развиле напредну цивилизацију у Централној Америци и Мексику.

IV вијек

Успоставља се Гана, прво велико царство црнаца у западној Африци, Константин прихвата хришћанство и доноси Милански едикт, почињу миграције народа у римске територије, пропада западни дио Римског царства. **БУДВА:** Будва након пропасти Западног остаје у саставу Источног римског царства.

Римске терме

Купатила (терма или balnea) су комплекс објеката који су били доступни свима, и слободним људима и робовима, за богате и сиромашне. Најчешће су прецизно дефинисани сати купања за болеснике, жене и мушкарце. Надокнада за коришћење купатила била је веома ниска, а повемено се укидала милошћу цара - да би придобио народ.

ПРИБОР ЗА ХИГИЈЕНУ

Бочица за парфем и алат за скидање прљавштине са коже, посуда за поливање хладном водом, боочица за лак за нокте и игле за уши...

АХ ТИ БОГАТАШИ...

Иако су богати Римљани имали купатила у својим домовима, нарочито у сеоским вилама, посјећивали су јавна купатила јер им се ту пружила прилика да их грађани заволе, а самим тим да повећају своју популарност.

ХИПОКАУСТУМ

Од првог вијека нове ере Римљани су за загријавање кућа и терми топлим ваздухом користили систем централног гријања - хипокаустум. Ријеч је кованица од хеленских ријечи хипо - „испод” и каиеин - „палити” или „палити ватру”.

БУДВАНСКА ТЕРМА

Данас се испод површине Трга од црква налазе остаци Римских терми - градског купатила.

Купање у термама је било **ДОГАЂАЈ** дана у Римском царству

ТРАГОВИ БУДВЕ ХРИШЋАНСКОГ РИМА

Од успостављања Хришћанства у IV вијеку као званичне религије Римског царства од стране цара Константина, у провинцијама се подижу храмови и шири проповјед. Тако је било и у Будви, као једном од значајних центара на Јадрану, који је добио величанствену базилику посвећену Богородици чији остаци се могу видјети и данас. Утврђени римски град је био изложен сталним насртајима војски са копна и мора. Данашња позиција и изглед зидина везује се за период власти Римљана пред крај средњовјековне епохе, мада су зидине касније крупно разаране и обнављане. Град је потпуно уништен земљотресом 518. године, а потом су обновљени град срушили гусари Сарацени из Африке.

СВ. МАРИЈА ОД АНЂЕЛА

Црква је подигнута као дио манастирског комплекса којем је централни храм био базилика. Послије разарања од стране Сарацена на њеним темељима се подиже црква Рођења Св. Ивана Крститеља.

Готово сва свједочанства Источног царства УНИШТЕНА су временом у Будви.

ЕКСПОНАТИ

У Музеју Будве могу се видјети остаци умјетничких рукотворина из овог бурног периода историје.

Повратак Римљана

Опустјели град обнављају Римљани 480. године, и у зидине ослабљеног царства пуштају да живе старосједиоци Ривијере. Зазидана врата поред главног улаза упућују на то да је опсег римске Будве био сличан данашњем, као и да је, осим главног, постојао и споредни улаз у град – са копна на западној страни.

СВЕТИ ЦАР КОНСТАНТИН ВЕЛИКИ

Константин Велики био је римски цар (324-337) који је донио двије судбоносне одлуке које су промијениле ток историје. Стао је на крај прогону хришћана и прешао у њихову вјеру, и основао је град раван Риму - Константинопољ, осигуравши тако опстанак царства на Истоку дуго после пада Рима и западних провинција у V вијеку. Сврстава се у најутицајније владаре људске историје.

V вијек

Рим пљачкају Готи, рођен Св. Августин, Атила Хун осваја земље, Англосаксонци мигрирају на острво (Енглеска данас).

VI вијек

Легенда о краљу Артуру, Јустинијанова куга (1. дубонска куга) осакаћује Источно римско царство, рођен пророк Мухамед, оснивач ислама. **БУДВА: Земљотрес разара Будву, град се обнавља после 40 година.**

VII вијек

Мухамед, пророк ислама проповједа. Његов пут, од Меке до Медине назван Хиџра, почетак је исламског календара. **БУДВА: Римљани међу зидине Будве пуштају народе из окружења да се насељавају. Гради се ранохришћанска базилика и манастир на Рту посвећен Богородици са црквом Св. Марије од Анђела (данас рођења Св. Ивана Крститеља).**

РИМСКА ВРАТА

На лијевој страни главног улаза уочавају се зазидана врата с полукружним завршетком.

времеплов

VIII вијек

Карло Велики краљ Франака. Абасиди су постали калифи исламског свијета. **БУДВА: Авари привремено освајају Будву и насељавају је, код Римљана записан као „Avarorum sinus”.**

IX вијек

Написана херојска пјесма Беовулф на староенглеском, о готском краљу који убија Змаја. Папа Лав III крунише франачког Карла Великог за римског цара. **БУДВА: Почиње изградња Цитаделе за одбрану са мора. Бенедиктинци обнављају цркву Св. Марије од Рта. Сарацени из Африке опустошили су и опљачкали Будву. Василије Велики Ромејски цар прогања Сарацене са обала Јадрана.**

РИМСКЕ ЗИДИНЕ

Дио ромејских зидина су код цркве Свете Марије на Рту, обновљене од стране Бенедиктинаца у IX вијеку.

8

ЦАР ЈУСТИНИЈАН

Рођен у Нишу. „Последњи Римаљанин” владао је од 527 до 565. године. Обновио је јединствено Римско царство. Један је од најутицајнијих владара у историји.

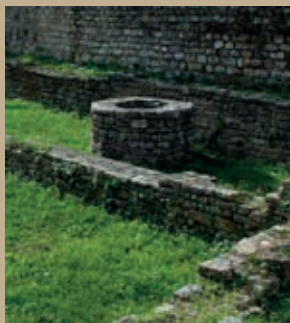
Ранохришћанска базилика

Потиче с почетка VI вијека из доба цара Јустинијана. Својим одликама свједочи о Будви као о значајном културном, религијском и економском средишту на Јадрану. У сјевероисточном дијелу базилике пронађени су остаци мозаика, и на њему су представљене птице и цвјетни елементи. Око базилике урађен је манастирски комплекс којем су припадали данашња Света Марија са Рта и Св. Марија од Анђела на чијим темељима је касније подигнута црква Рођења Св. Јована Крститеља.

МОЗАИК БАЗИЛИКЕ

Мозаик је изведен ређањем коцкица од разнобојног мозаичког стакла, мермера, кречњака, карактеристичног зеленог бечићког камена и опеке.

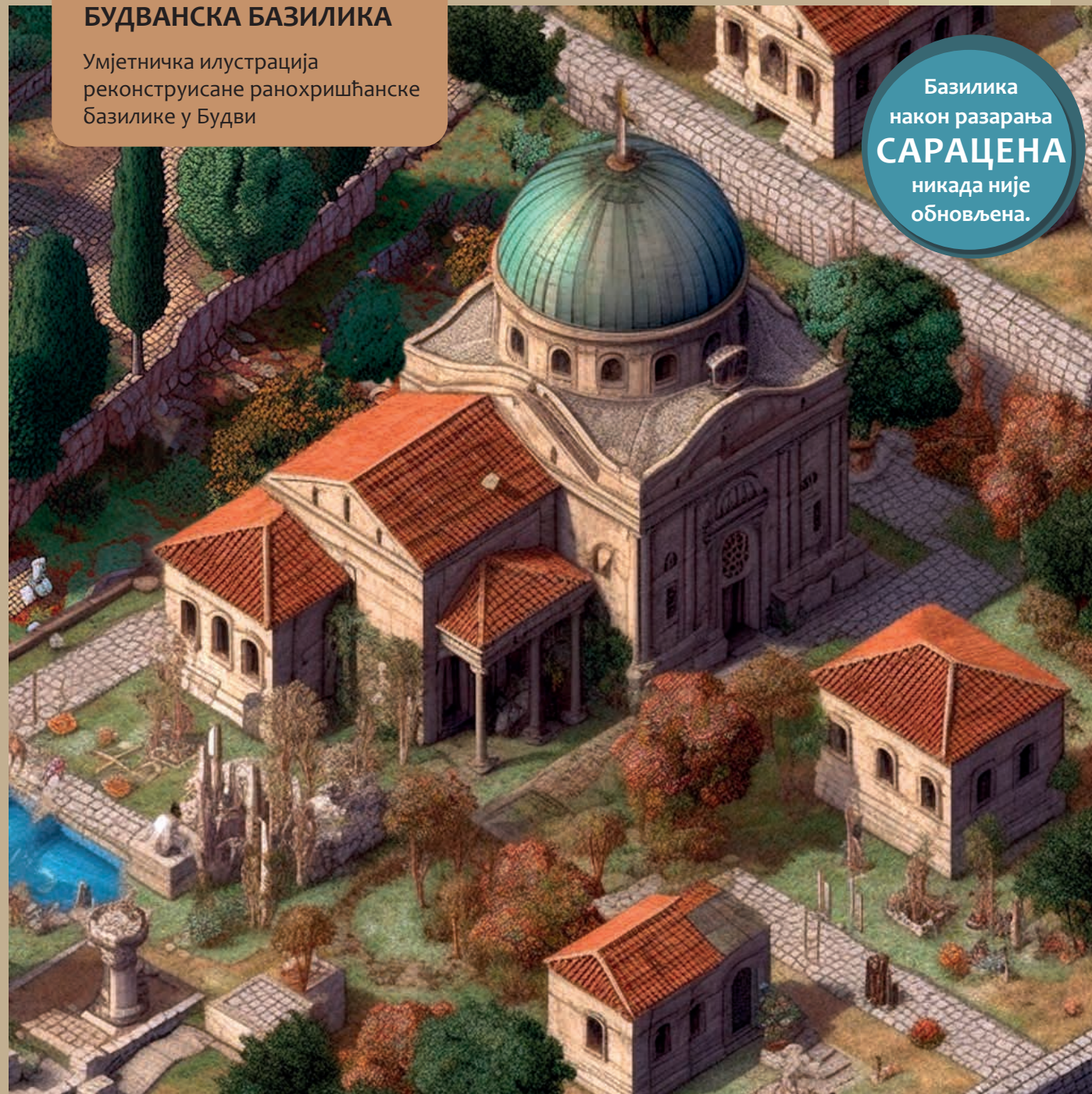

БУНАР НА ОСТРВУ

У базилици је постојао бунар са свјежом водом за пиће, прокопан на острву у мору. Тиме су становници унутар зидина били сигурни са снабдијевањем водом током опсаде са мора и копна.

БУДВАНСКА БАЗИЛИКА

Умјетничка илустрација реконструисане ранохришћанске базилике у Будви

Базилика
након разарања
САРАЦЕНА
никада није
обновљена.

ТРАГОВИ СРПСКЕ СРЕДЊОВЈЕКОВНЕ БУДВЕ

Претпоставља се да је дио зидина код бенедиктинског манастира Свете Марије на Рту настао у IX вијеку, а дио зида на потезу сјевер-југ од XII до XIII вијека у доба Немањића. Остатак зидина је подигнут после XV вијека, у доба млетачке владавине. Зид има облик потковице, тј. није затворен.

ЦРКВА Св. МАРИЈЕ НА РТУ

Најстарија је сачувана грађевина у Будви. Обновили су је Бенедиктинци, а касније су је преузели Франевци о чему свједочи и грб на зиду цркве. Легенда каже да је подигнута на мјесту гдје је раније био ранохришћански манастир. Везана је јужном и западном страном за градске зидине. У цркви се првобитно чувала икона Будванске Госпе, све док црква није оскрнављена и претворена у шталу у вријеме Наполеона. Данас више не служи као црква.

ЦРКВА Св. САВЕ ОСВЕЋЕНОГ

Близу цркве Света Марија на Рту, на југозападном дијелу Старог будванског града, уз градски бедем у XII вијеку подигнута је црква Св. Саве Освећеног. Малих је димензија, представља романичку једнобродну грађевину са полукружном апсидом окренутом према истоку, без звоника.

БУДВАНСКА ГОСПА

Поријекло иконе је непознато, легенде долазак иконе везују за Бенедиктинце и манастир Ратац али и за Шпанију. Она је највећа светиња Будванима. Данас у цркви Св. Ивана, некада је уз процесије ношена Будвом.

ДЕСПОТ ЂУРАЋ БРАНКОВИЋ

Српски деспот Ђураћ Бранковић је у цркви Свете Марије на Каштелу, на Цитадели, године 1412. издао повељу којом се маинска породица Бубић проглашава племићком породицом. У улици Стефана Митрова Љубише налази се средњовјековни грб породице.

МАЛА БРАЋА

Убрајају се међу просјачке редове Франеваца, јер су вођени идеалима свог оснивача, полагали завјет сиромаштва и били путујући просјаци - проповједници.

времеплов

X вијек

Отон Велики постаје први свети римски император. Викинзи стижу до Њуфаундленда. Владимир I је преобратио Русе у хришћанство.

XI вијек

Велики раскол раздваја Цркву на Западну католичку и Источну православну. Вилијам Освајач осваја Енглеску. **БУДВА: Будва постаје епископски центар са катедралом Св. Ивана. Подиже се манастир Војнићи. На острву Св. Никола сахрањени крсташи Рајмонда Тулушког, учесници Првог крсташког похода.**

XII вијек

Први крсташки поход. Слом власти Источног Рима. Кинези су измислили магнетни компас. **БУДВА: Подиже се црква Св. Саве Освећеног. Будва престаје да буде епископски центар. Српска династија Немањића влада Јадранским приморјем.**

XIII вијек

Монголски вођа Чингис Кан гради највећу империју у историји, преузевши контролу над читавом Кином. Свети Тома Аквински. **БУДВА: Краљ Стефан Првовјенчани одобрава Паштровски суд - Банкаду, подиже манастир Режевиће.**

XIV вијек

Почиње Стогодишњи рат. Црна смрт (II бубонска куга) убија око 50% становништва Европе. Ренесанса је почела у Италији. Дужд Млетака Пјетро Градениго спроводи велике реформе. **БУДВА: Краљ Милутин гради манастир Прасквицу Јелени Анжујској. Будва добија Статут цара Душана. Почиње паљење кандила иконе Богородице над вратима града, породица Микула брине о икони. Манастир Подластву подиже цар Душан Силни. Балша преузима власт над Будвом уз помоћ Млечана. Балша III Стратимировић Балшић подиже цркву Св. Николе у Прасквици. Развија се солана и Трг од соли. Бубићи добијају племство од Ђурађа Бранковића.**

Каштел и остаци цркве Св. Марије

Унутар Цитаделе су остаци темеља цркве Св. Марије од Каштела која потиче из доба Немањића и Балшића, а по којој се цијела тврђава називала Каштел Св. Марије.

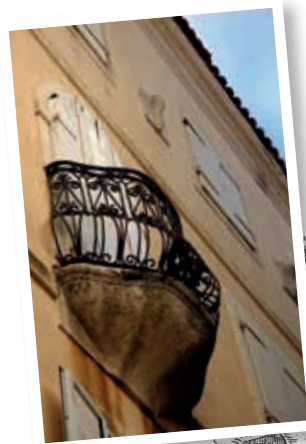

Српског краља заступај **КНЕЗ** који није смио бити становник Будве.

ТРАГОВИ МЛЕТАЧКЕ БУДВЕ

Вишеспратнице

Од времена млетачке власти у граду се почињу дизати двоспратне и троспратне куће изграђене од домаћег камена, са елементима ренесансног и барокног изгледа на прозорима горњих спратова, као и на балконима скромних димензија у главној градској улици. Једна од карактеристика улаза у куће имућнијих породица у Старом граду су врата која најчешће воде ка дворишту, а које претходи главном улазу у кућу.

ЦРКВА РОЂЕЊА Св. ИВАНА КРСТИТЕЉА

Ова католичка црква се налази у срцу будванског Старог града. Уз цркву је, до почетка XIX вијека било сједиште Будванске бискупије. Претходно је на садашњем мјесту постојала стара византијска црква Свете Марије од Анђела, у облику ротонде, карактеристичног кружног типа из VII вијека. Нова црква је подигнута на њеним рушевинама. У цркви се налази неколико значајних икона, међу њима оштећена икона Богородице која је вјековима била над главном капијом града, икона Св. Антонија Падованског и најважнија светиња града Будве, његова заштитница, икона Будванске Госпе на сјеверном олтару. Она је донесена из цркве Свете Марије на Рту за вријеме Наполеонове окупације.

ГРАВИРЕ

Са краја XVI вијека потичу прве познате гравире на којима се може видјети да је град у то вријеме био окружен зидинама са шест издужених кула и једном округлом, између којих су се протезали дебели зидови, постављени од камена.

ГРБ ПОРОДИЦЕ БУБИЋА

Један од сигурно најупечатљивијих средњовјековних мотива у Старом граду је камени грб племићке породице Бубић добијен од Млечана, а који нам показује сву раскош њиховог статуса у Будви.

Српски племићи Бубићи су промјенили своју ВЈЕРУ да би задржали племство

СЛАВА БОГОРОДИЦИ

На зиду у близини Трга пјесника, налази се занимљива средњовјековна камена плоча са двије исклесане главе и натписом изнад њих, који слави Исуса.

XV вијек

Гутенберг изумио модерну штампарију. Да Винчи. Рат ружа. Колумбо прелази Атлантик. Шпанска инквизиција. Турци Османлије заузели Константинопољ (Истанбул) и срушили Источно римско царство. Васко да Гама је открио морски пут до Индије. **БУДВА: Будву преузимају Млечани а војска деспота Ђурађа Бранковића улази у град. Деспот Ђурађ је издао повељу граду Будви. Паштровићи утврђују острво Свети Стефан. Млетачка република заузима читав обалски појас. Рођен Св. Стефан Штиљановић, деспот српски. Будва добија зидине, под ректором Николом Мемом.**

XVI вијек

Мартин Лутер и протестантска реформација. Магеланова посада обилази свијет. Никола Коперник тврди да сунце није центар универзума. Научна револуција. Најсмртоноснији земљотрес погодио је Шанкси у Кини. Реформација католичке цркве довела до рађања протестантизма. Бабар, муслимански принц напао Индију и основао Моголско царство. Енглеска морнарица поразила шпанску Армаду, и постала велика поморска сила. **БУДВА: Будву разарају турски гусари из Улциња.**

ГРБ ПОРОДИЦЕ МИКУЛА

Представа с приказом пса окружена је стилизованом флоралном декорацијом. У горњем дијелу читљиви су иницијали М и Ц, а у доњем дијелу 1825. година. Породица Микула је неколико вјекова водила рачуна о икони Богородице на улазу у град и палила свијећу. Икона је бачена у море на крају Другог свјетског рата али је пронађена на обали плаже Пизане.

времеплов

XVII вијек

Тридесетогодишњи рат. Рене Декарт, Вилијем Шекспир, Галилео. Почиње барокни период. Таџ Махал изграђен. Енглески грађански рат. Исак Њутн. Петар Велики цар Русије. **БУДВА: Катастрофални земљотрес и поново је Будва срушена.**

XVIII вијек

Ј. С. Бах. Просветитељство, почиње доба разума. Седмогодишњи рат. Америчка револуција, проглашење независности, успостављање Сједињених Америчких Држава. Парни мотор измишљен. Француска револуција. **БУДВА: Рођен Стефан Конте Зановић, пустилов, писац... Подигнута црква Св. Томе. У будванским водама искрцан је ратни материјал за Црногорце, поклон аустријског императора Леополда II. Пошиљка одиграла судбоносну улогу за Црну Гору. Јегор почиње изградњу свог пута. Пад Млетачке републике. Будвом почиње да влада Аустрија.**

Цитадела тврђава

Први пут се помиње 1425. године. Изграђена је како би заштитила Будву од напада са мора у случајевима када снага обичних градских зидина више није била довољна. Унутар бастiona се налазио арсенал и намирнице које су могле успјешно да издрже дугу опсаду непријатеља, а вишеслојне зидине тврђаве гарантовали су недоступност и моћ Цитаделе.

СВЕТИ МАРКО

На кули Градениго се налази представа крилатог лава који је, према библијској традицији, симбол јеванђелисте Св. Марка, заштитника Венеције.

ОТВОР ЗА ОДБРАНУ ЗИДИНА

Изнад улаза у Стари град налазе се испусти са отворима са којих се контролисао улазак у утврђење, и са којих се могао напасти нежељени гост.

ГРБ ГРАДА

Изнад Вељих врата, главног улаза, налази се грб са представом Лава и штита са три звијезде.

ВЕЉА КАПИЈА

На сјеверозападној страни Старог града налази се главна „Велика/Веља” капија.

16

КУЛА РЕПЕНО

Друга кула је на предњој страни зидина, са платоом и осматрачницама. Постоје непоуздана мишљења да је названа по једном од млетачких провидура у Будви.

БРИЈЕГ ОД БУДВЕ

У вријеме када је море долазило до самих зидина Старог града, дограђен је зид и осматрачница ради контроле приласка барки зидинама. Данас је ту једна од омиљених градских плажа, коју називају и „Ричардова глава”.

СТРАЖАРСКИ ПУТ

Дуж бедема којим је Будва опасана постоји стражарски пут, и спаја куле са тврђавом Цитаделом. И данас је проходан и атрактиван за посјетиоце Будве.

ГРАДСКА ВРАТА

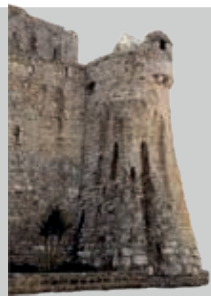
Осим главне, „Веље” капије, зидине имају још четири активна улаза. Један је на сјеверу, са гвозденим капијом, и зове се „Улаз од Гвоздених врата”. Друга два улаза и цијела будванска рива Лизанела добила су име млетачког провидура Лизани-а. На једна су бродоћима доношене потрешине за град, а друга су у вријеме опсаде коришћена за избацивање отпада, и названа су „Врата од рупе од смећа”. Шести улаз је из периода Ромејског царства и зазидан је.

Чињенице о бедемима

- > ПОСТОЈЕЋА ДУЖИНА ЗИДА УТВРЂЕЊА СТАРИ ГРАД
820 метара
- > БРОЈ КУЛА И СТРАЖАРА
Постоји 3 куле и 6 стражара
- > КАПИЈЕ ГРАДА
Утврђење има 6 капија и једну зазидану.

ТРАГОВИ АУСТРИЈСКЕ БУДВЕ

Наполеон укида Дубровачку и Млетачку републику освајањима, а Аустрија 1797. године преузима управу над овим областима. Ратни вихори доводе Русе и Црногорце који управљају годину дана Будвом, а затим Наполеон продире у Боку и врши одмазду. Од цркве Св. Госпе на Рту прави војну шталу, а монаси сакривају икону Будванске Госпе у цркву Рођења Св. Ивана гдје се и данас налази. Пораз под Москвом спутава Наполеона у даљим освајањима, Француско царство пропада и Руска војска тријумфално улази у Париз. Аустроугарска монархија се враћа на Ривијеру и влада до пропасти царевине и ослобађања Будве 1918. године.

УТВРЂЕНА ЦИТАДЕЛА

Посебан значај у аустроугарском периоду имала је Цитадела, у којој су се поред бунара, стамбених и војних дјелова, налазили тајни пролази и складишта за муницију. Цитадела, као посебан објекат, била је опремљена свим што је у случају опсаде града било потребно за преживљавање.

МОЗАИЧКА ИКОНА ЦРНОГОРСКОГ ВЛАДИКЕ Св. ПЕТРА / ЦЕТИЊСКОГ

Постављена је изнад (на унутрашњој страни) сјеверних врата Старог града у знак захвалности православних вјерника овом светитељу и црногорском владару. Подсјећа на његову помоћ приликом добијања дозволе од аустријске власти за изградњу цркве Св. Тројице, 1798. године.

ГОДИНА СЛОБОДЕ

Од 1806 до 1807. године руско-црногорска војска управља Будвом.

ОДМАЗДА НАПОЛЕОНА

Легионари француске разарају манастир Прасквицу и убијају - „мушкатире” становништво.

НАДОГРАДЊА ЦРКВЕ

За вријеме аустријске власти подигнут је звоник католичке цркве Рођења Св. Ивана и други спрат бившег епископског двора.

XIX вијек

Наполеон, Бетовен, Карл Маркс, романтизам, велика вулканска ерупција изазива „Годину без љета”, Чарлс Дарвин, Сигмунд Фројд, измишљени сијалица и телефон. Наполеон Бонапарта је поражен на Ватерлоу, Велика Британија преузела власт над Индијом, отворен Суетски канал, Њемачка се ујединила под пруским царем. **БУДВА: Подиже се црква Св. Тројице, руско-црногорска управа влада Будвом, пренос Будванске Госпе у катедралу Св. Ивана, Французи пљачкају и разарају манастир Прасквицу, Бока Которска постаје дио аустроугарске територије, прекид прославе Спасовдана у Будви, рођен Стефан Митров Љубиша дипломата и писац, рођен митрополит Митрофан Бан, подигнуте тврђаве Космач и Могрен, рођен митрополит Висарион Љубиша.**

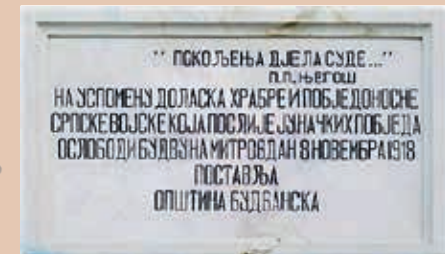
времеплов

XX вијек

Отворена Транссибирска жељезница. Прва бежична порука, Едисон изумео електричну батерију, браћа Рајт лете својим „Флајером”, Ројс производи први моторни аутомобил, Алберт Ајнштајн каже да су вријеме и брзина релативни. Прва подморница, филмови у боји, почетак кинеске револуције која је окончала 1000 година царске владавине. Титаник, највећи брод на свјету потонуо. Рак успјешно лијечен радијумом. Франца Фердинанда убија студент Гарвило Принцип. Први свјетски рат. Руска револуција, Москва је проглашена новом пријестоницом, убијен цар Николај II и његова породица. Завршен је Први свјетски рат и потписан Версајски споразум. Створена Краљевина Срба Хрвата и Словенаца. **БУДВА: Српска војска са добровољцима из Боке пробија Солунски фронт и ослобађа Балкан и Будву. Разорни земљотрес уништава град.**

ПОДИЖЕ СЕ ЦРКВА Св. ТРОЈИЦЕ

Уз помоћ црногорског владике Петра I православни Будвани су 1797. године добили од Аустрије дозволу за изградњу храма посвећеног Св. Тројици. Радови су завршени у вријеме Карађорђевог устанка у Србији 1804. године. Испред цркве се налази гроб знаменитог Стефана Митрова Љубише.

СПОМЕН ПЛОЧА

Плочом са натписом и стиховима Његоша обиљежено је ослобађање Будве 1918. године.

1918.
Будва постаје саставни дио Србије, затим краљевине Срба Хрвата и Словенаца, Југославије и Зетске бановине у њеном оквиру

БРДО СПАС

Будва је настала на падинама и подножју брда Спас, и звала се БУТУА како Хелени изговарају, или БУТАМА, како кажу стари Будвани. Била је једна од најзначајнијих лука старог доба.

МАПА БРОДОЛОМА

Мапа коју је капетан дао учитељу Вуку, и на њој је приказ позиција свих познатих бродолома у Будванском заливу.

Капетан Медин Морски хоризонти и пуна једра

.....

Изаћи ћемо кроз врата Пизане на обалу и стати босим ногама на врућ пијесак поред зидина. Пучина која је испред нас је мирна и острво Св. Никола дјелује као једина ствар која нарушава равнодушност хоризонта. Ако се загледамо мало боље, видјећемо слани ваздух и површину мора избраздану једрима старих галија, а испод њих приче које подижу таласе. Некада су овуда пловили једрењаџи, насртали гусари и тонули товари. Стари капетан Медин још чува у свом сјетном погледу заборављену будванску флоту, и у мирним рибарима види неустрашиве морепловце који су освајали тврђаве. Запловимо са њим у невјероватне поморске приче.

БУДВАНСКИ РИБАРИ

Излов рибе на мору једно је од најстаријих занимања становништва Ривијере. О важности риболова највише говори народна изрека: „Ко је близу мора, тај је близу Бога.” Данас у будванској луци још можемо видјети рибаре, и њихове вјештине су благо које свјетлуца као крљушт свјеже уловљеног шируна. Хајде да се мало упознамо са тим тајнама рибања/излова.

Алат за рибање

Од риболовних алата у Будви су се одувијек користиле мреже, парангали, ости и врше. Неки од ових алата су и данас у употреби. Жене су се бавиле крпљењем и плетењем мрежа.

ПАРАНГАЛ

Алат је и риболовна техника намијењена лову приднене и пелагијске рибе. Предност му је у односу на класични конач то што обухвата већу површину улова. Парангал се састоји од основне узице (дуге 100 до 1000 м), на коју су, на размацима, привезане тање, постране узице (дуге 0,5 до 5 м), с удицама на крају. Полаже се из чамца или брода. Употребљава се на отвореним морима и океанима за лов бакалара и риба из породица туна, а у Јадрану за лов ослића, арбуна, кањца, угора и др.

ПОТЕГАЧА

Лов мрежом потегачом, чије извлачење на „рибарској пости”, дијелу мора и обале гдје рибари спуштају и извлаче мреже, и данас је присутно.

У Музеју Будве можете видјети средњовјековни прибор за риболов!

Рибе, рибе!

Риба се продавала најчешће из барке која је пловила лагано уз обалу, а рибари су дозивали купце узвицима „рибе, рибе”.

Продаја на пешкарији

Други начин продаје био је на „пешкарији” (пијаци) које су постојале у Котору, Рисну и Херцег Новом. Жене су биле задужене за сољење и продају рибе коју су носиле на „пешкарију” у Котору на леђима или на магарцима, а било је случајева да су се активно бавиле изловом у оквиру породице.

Задруга риболоваца

Главна задруга риболоваца је била из Баошића, а један пункт задруге био је стациониран у Будви. Ту су некада биле четири коче које су се у оквиру Задруге бавиле изловом. **ХЛАДЊАЧА:** На Риви је тада постојала једна велика хладњача. Када су коче излазиле на рибање по ноћи, у зору би уловљену рибу складиштили у те хладњаче. **ТРАНСПОРТ НА КОНЗЕРВИРАЊЕ:** Риба је из хладњаче ишла у транспорт да се конзервира, највише на Ријеку Црнојевића. **ИЗВОЗ:** Риба се извозила пут Дубровника, Албаније и на друга мјеста.

Фешта од шируна

Настављајући рибарску традицију у Будви, у знак сјећања на старе будванске рибаре, још од 1965. године одржава се традиционална манифестација „Фешта од Шируна” у организацији Будвана.

ШИРУН

Још га називају Шарун, Шњур, Сарун... Ово је пелагичка, приобална врста. Формира велика јата изнад пјешчаног дна. Настањује обично дубине од 100-200 метара а понекад и до 1050 метара. Максимална забиљежена дужина шируна је 70 центиметара, а чешће се могу срести примјерци до 30 центиметара. Максимална тежина је 2 килограма. Храни се рибом, раковима и главоношцима.

ИЗЛОВ ТОКОМ ГОДИНЕ

Према добу лова и врсти рибе, осим различитог прибора (удица, врша, парангала, ости и лампи на петролеј за ноћни риболов) употребљавале су се и одговарајуће мреже: прострица се употребљавала у прољеће за буквице и барбуне, срделара љети за сарделу, пливарица љети за мале плаве рибе, потпуњица цијеле године за ракове и барбуне, а трата, велика мрежа употребљавала се највише љети за ситну и крупну рибу. За сваку мрежу је требало по пет барки са по четири рибара. Пола улова припадало је власнику барке и мреже, а другу половину су дијелили рибари између себе. Често је долазило до сукоба међу рибарима и покушаја да једни другима отму улов. У вријеме лова на сарделе, паштровски рибари су се удруживали, одлазили у будванске воде и често отимали Будванима уловљену рибу, док су будвански рибари одлазили у паштровске воде и Барски залив.

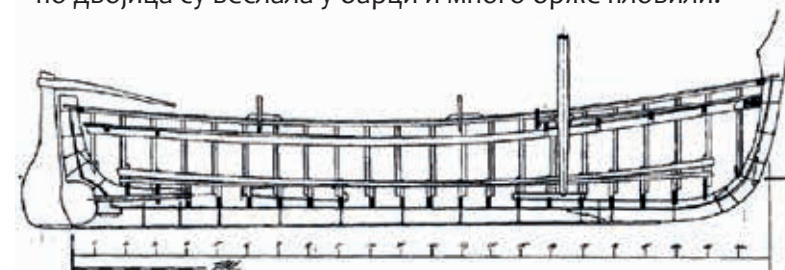
Ко би раније
изашао на рибанье
или био са бржом
барком изабрао
би бољу пошту за
рибанье!

НО КАДА?

Будвански рибари су увијек
вечерали прије, а паштровски
послије рибарења!

Барке

Биле су двије врсте барки: гајета корчуланка са провом и крмом и шкајет са двије прове. Ти шкајети су били много погоднији за рибанье, бацање парангала и мрежа него ове барке са крмама, а и били су бржи јер су обично ти шкајети имали четири весла, по двојица су веслала у барци и много брже пловили.

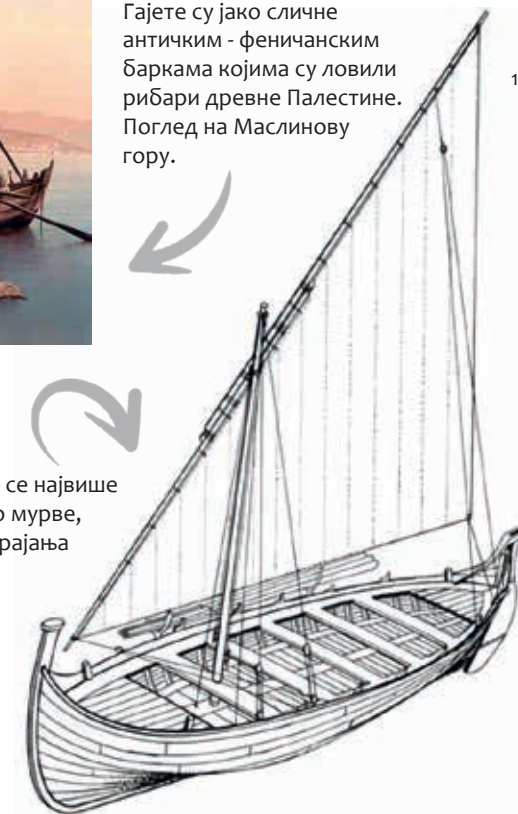
ФЕНИЧАНСКЕ БАРКЕ

Гајете су јако сличне античким - феничанским баркама којима су ловили рибари древне Палестине. Поглед на Маслинову гору.

КАТРАМАВАЊЕ БАРКЕ

При градњи барки употребљавала се највише храстовина, затим боровина, дрво мурве, буковина и јеловина. Због дужег трајања рибари су, између осталог, барке „катрамавали” – „све унутрашње стране барке мажу се врелим катраном, што чешће то боље, само се горњи дио палубе није премазивао ни са чим”.

БУДВАНСКИ ПОМОРЦИ

Још у античко доба Бутама (Бутуа, Будва) била је једна од најзначајнијих лука на подручју Јадрана, са великим поморским прометом. Кадмо је својим освајањима створио јаку поморску силу Илирског царства и доминацију Јадраном, а коју су послје неколико вјекова преузели Римљани.

Тек у XIII и XIV вијеку у вријеме снажних Немањића, нарочито краља Милутина и цара Душана Силног, Бока а уз њу и Будва добија слободу и прилику да ствара нове темеље градског и поморског живота.

Од XIV вијека и владавине Ђурађа Балшића па све до смрти посљедњег Балше III, Будва је више од 50 година била главна трговачка лука Зете. Балшићи су са 4 ратна и 8 трговачких бродова унаприједили трговину рудама и сољу. Послије Балшића, од 1423. године па наредних 350 година Паштровићи и Будва су, због страха од напада Турака, под млетачком заштитом.

ДА ЛИ СЕ ЧУЈЕМО?

У Музеју су и средњовјековни навигациони инструменти – барометар, октант с краја XVII и почетка XVIII вијека, лог за мјерење брзине брода и мегафон из XIX вијека, бродски фењер...

Будвански поморци бродовима плове по свјетским морима и океанима, и имају разне трговачке повластице. У Венецији су за своје бродове имали сопствено мјесто у пристаништу, били су ослобођени од неких такси и уживали друге привилегије.

У вријеме Немањића, поморство у Будви постаје главна привредна грана уз риболов

ТУЊА АРХЕЛИСКОПА СВЕТОГ САВЕ

Из Будванске луке Свети Сава српски архиепископ путовао је на своја поклоничка путовања у Свету земљу. Једном приликом подигла се олуја и није могао да приступи са пратњом галији која га је чекала заштићена на острву Св. Никола. Помолио се Богородици и бацао каменчиће све док није подигао ниво мора и допјешачио до острва. Тај пут је видљив и данас а назива се ТУЊА.

ЈОРГОВАНИ ЈЕЛЕНЕ АНЖУЈСКЕ

Јелену Анжујску која је помагала многе манастире Будве прати једна од најљепших љубавних прича српске историје. Чим је француска принцеза допловила у Будву, кренула је у сусрет свом будућем супругу краљу Стефану Урошу I Немањићу (Првовјенчаном). У част будуће краљице, краљ нареди да се цијелом долином ријеке (Т)Ибра засади цвијеће јоргована како би предио Јелену подсећао на њену родну Провансу. Ове цвјетне и мирисне литице кањона и данас постоје, и у народу су познате као „Долина јоргована”.

СВЕТИ СТЕФАН

Свети Стефан био је трговински и саобраћајни центар Паштровића у вријеме Млетачке републике. Посједовао је велики стратегијско - трговачки значај живе трговине са Венецијом.

ТРГОВИНА

Производи са којим највише тргују Будвани за вријеме Млетака су: сир, маслине, уље, вино, ракија, суве смокве, сушена риба и месо, лој, вуна, кожа, восак, мед, со и слана риба.

РУСКОМ ЦАРСТВУ

1775. године бродом капетана Николе Анзуловића архимандрит Петар I Петровић Његош одлази у прву посјету царској Русији, али због политичких прилика није стигао на своје одредиште.

БРОДОГРАДИЛИШТЕ

Од 1442. године, када је Будва припала Млетачкој републици па до 1797. када пропада под Наполеоном, у Будви је радило бродоградилиште за мање бродове приобалне пловидбе.

ПОМОРСТВО ПОД АУСТРИЈОМ

У XVIII вијеку Будва је важна војна и саобраћајна база са складиштима хране и бродском опремом, а важна је и санитетска станица за карантин у млетачком лазарету у Петровцу.

Капетани и бродовласници XIX вијека

У историјским списима поморства 1878. године, од Будвана су познати велики добротвор капетан Јово Митровић, капетан Стјепан Медин заповједник бродова „Обилић” и „Навјестник” и капетан Никола Армелин, бродовласник из Будве. Јоко Давидовић и Илија Зановић су од 1860. до 1912. године радили у цариградском пристаништу Галати, као поморски агенти, мешетари и снабдјевачи бродова.

ОДЛАЗАК ЈЕДРЕЊАКА

Поносни једрењаци Будве и Паштровића имали су исту судбину као и у осталим мјестима Боке. Постепено су нестајали у неправедној борби за тржиште са конкурентским паробродима, чија је производња узимала маха. Покушаји бокељских предузимача да направе успјешне пароброде који би донијели нови развој Боке грубо је сасјечен од великих сила одузимањем права на производњу, а била је ту и очигледна небрига владајуће Аустрије, која је преферирала Трст.

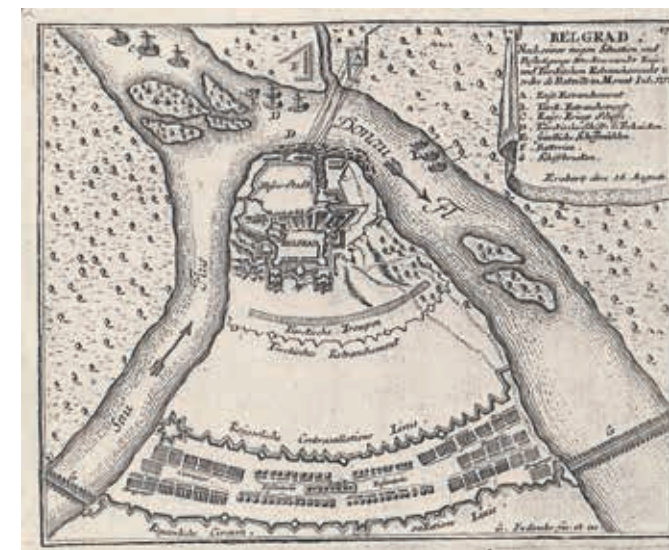
ПЕТРОВАЧКИ ОБИЛИЋ

Капетан Стјепан Медин био је власник неколико једрењака. Поред тога што је био зет племенитих Бубића, овај угледни и храбри поморац заслужан је за ослобођење Улциња и Бара. На слици је макета његовог брода „Обилић” из XIX вијека.

БУДВАНСКИ МОРНАРИ ДУНАВА

Капетан Никола Армелин и његови наслједници су развили поморско пословање и на Дунаву. Постепено и благодарећи сталној сарадњи и напорима осталих Бокеља који су радили на доњем Дунаву покренуто је поморство Румуније и Бугарске на Црном мору. У развојку и унапређењу поморства у овим земљама наши бокељски поморци били су заиста претече и пионири, што треба увјек поменути. Средњовјековне велике српске државе Немањића и Бранковића имале су ријеку Дунав у свом саставу и многи поморци су пловили њом. Одатле и у пјесми „Приморкиња коња јаше” помињање Дунава.

„Приморкиња коња јаше,
Сребрном се ћордом паше,
На Дунав се назираше.”

Пропаст поморства

Лука Свети Стефан је почела лагано да губи значај крајем XIX вијека, када се становништво, махом рибарско, почело исељавати. Потпуно исељавање извршено је 1955. године, када је острво претворено у „град- хотел”.

Први
свјетски рат је
прекинуо поморску
дјелатност. Многи
поморци су отишли
за Америку.

ПАРК ПОМОРАЦА

У лијепом градском парку Будве некада је било благиште, а сада су ту никли мириси цијелог свијета... Афрички еукалиптус, аризонски чемпрес, бријест... Будвански поморци су из свих крајева свијета доносили по садницу да би га уљепшали.

БУДВАНСКА ФЛОТА

Рибање је било најважније занимање Будвана све док Немањићи краљ Милутин и Душан Силни - цар Срба, Бугара, Грка и Арбанаса није почео да развија снажну поморску флоту и цијелу Боку усмјерио ка пучини. Уз Млечане, искусне трговце, Будвани су долазили до свих крајева свијета и учили живјети са морем под ногама. У раздобљу владавине Аустрије Будва се нагло уздиже и посједује једрењаке обалне и дуге пловидбе са бродовласницима, посадама морнара, веслачима и капетанима... Та времена су прошла. Док се не врате, наши морнари су свуда по свијету расути, а ми их чекамо да нам се врате и донесу своје осмјехе.

МОРНАРСКА ШКРЋА

У оваквим сандуцима, исцртаним изнутра, наши морнари су чували своје личне ствари. Данас се може видјети у Музеју Будве.

СТАРИ ГРАД БУДВА

Некада је био најзначајнија лука Страог свијета.

ОСТРВО СВЕТИ НИКОЛА

Острво је због завјетрине и близине Старог града био значајно пристаниште.

БРОД „НАВЈЕСТНИК“

Био је један од бродова чувеног капетана Стјепана Медина.

Чињенице о флоти 1808.

- 32 једрењака обалне пловидбе
- 4 једрењака дуге пловидбе
- 38 бродовласника
- 35 капетана и патруна
- око 140 морнара
- 15 регистрованих гајета са 45 морнара

Паштровићи имају својих 6 капетана дуге пловидбе и 287 морнара и веслача.

БРОДОЛОМИ

На жалост, бродоломи се дешавају. Ти трагични догађаји су историјски подсјетник вјечне повезаност човјека и мора, у чију везу су уграђене душе храбрих морепловаца страдалника. До сада су у Будванском заливу пронађени разноврсни остаци бродолома из античког периода, као и ратних сукоба Првог и Другог свјетског рата. Море у својим дубинама под пијеском крије драматична свједочења о борбама илирских и римских галија, трговачких бродова средњовјековних галија и остатке пиратских и гусарских пљенидби. Таласи ће их можда као давно послату боцу са поруком избацити на топле обале. Све пронађене олупине су због старости данас под заштитом државе Црне Горе.

АНТИЧКИ БРОДОЛОМНИЦИ

Приобаље од рта Платамуни до острва Свети Никола још скрива остатке потопљених трговачких бродова. У широј зони Будванског залива прије нове ере су се десила четири бродолома. Два у IV вијеку прије нове ере и два бродолома у II вијеку прије нове ере, оба су превозили хеленске и италске амфоре. У ново доба, у II вијеку нове ере бродолом је доживио брод с товаром превоженим у амфорама родоског типа, а у V вијеку брод са тунижанским амфорама типа Африкана.

ПОТОПЉЕНА ЦРКВЕНА ЗВОНА ПАШТРОВСКА

Постоји усмено предање да је на југу рта Платамуни потонуо дрвени брод којим су аустроугарски војници превозили бронзана звона из паштровских и црногорских цркава како би их претопили у топовске чауре. Брод још није пронађен.

НИЈЕМИ СВЈЕДОК БРОДОЛОМА

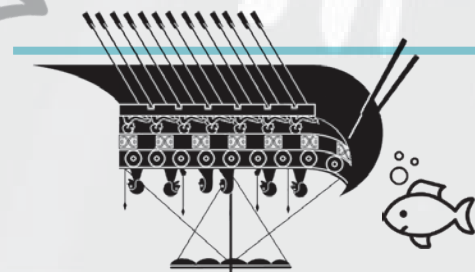
Амфора (на хеленском: посуда са двије дршке) је велика трбушаста ваза (ћуп) са двије наспрамне ручице и суженим вратом, направљена од печене глине, често доље завршена у шиљак којим се забадала у пјесак. Висине су од 30 до 150 цм.

ИТАЛИЈАНСКИ ПАРОБРОД „MARIA ROMPEI“

Пароброд је изграђен 1909. године. Налетио је на мину у јесен 1941. године, и налази се потопљен на дубини око 70 метара.

ИТАЛИЈАНСКИ МОТОРНИ ЈЕДРЕЊАК „LITTORIO“

Моторни једрењак изграђен је 1937. године и пловио је на релацији Венеција - Драч. Ратног прољећа 1943. године налетио је на британску мину између острва Свети Никола и Свети Стефан и потонуо. Налази се на дубини око 40 метара.

АУСТРОУГАРСКА РАТНА КРСТАРИЦА „ZENTA“

Била је једна од највећих крстарица које су пловиле Јадраном током Првог свјетског рата, дугачка око 100м. Изграђена је крајем XIX вијека у Пули. Французи су је потопили испред Петровца, непун километар од острва Катич, на самом почетку рата. Лежи на дубини од 70м и на њој је готово цијело наоружање, мост, бродски компас, торпедне цијеви... Олупина је под заштитом УНЕСКА као значајна свјетска културна баштина.

ИТАЛИЈАНСКИ ПАРОБРОД „ORESTE“

Саграђен је крајем XIX вијека у Калифорнији са именом „Morbi“ а затим прелази у руке италијанске компаније и мијења име. Пловећи из Бара у Сплит, у ували Трстено наомак плаже Јаз налетио је на подводну мину и потонуо је за два сата. На дубини од 32 метра „Oreste“ лежи преполовљен од експлозије на пјесковитом дну.

ИТАЛИЈАНСКИ ПАРОБРОД „CARLOTTA“

Пловио је на рути Бар - Дубровник. Једног љетњег јутра у Другом свјетском рату, на само миљу удаљености од рта Платамуни код Кримице, погодила га је британска подморница и потонуо је за 15 минута. На дубини од 70 метра Carlotta је окренута према Бару, као да ће већ сјутра наставити свој пут.

Олупина
брда „ZENTA“
је под заштитом
УНЕСКА

ОСТРВО КАТИЧ

На ово острво је допливао краљ Радослав и спасао се од прогонитеља.

ЦРКВА Св. ДОМЕНИК

Црква коју су подигли морнари у знак захвалности.

ХРИД СВЕТА НЕЂЕЉА

Мјесто на ком су се многи морнари са брода ЗЕНТА спасили из таласа.

ТОРПЕДОВАНА „ЗЕНТА”

Највећи аустроугарски ратни брод уништен је на самом почетку Великог рата 1914. године.

ХРАБРИ ПЕТРОВЧАНИ

Мјештани Ластве (Петровца) су се без размишљања отиснули у узбуркано море да помогну страдалим морнарима у ратном вихору.

ТРАГЕДИЈА АУСТРОУГАРСКЕ РАТНЕ КРСТАРИЦЕ „ЗЕНТА”

Од 350 морнара спашено их је 140 са капетаном. Посаду су већином чинили морнари с простора бивше Југославије а међу њима и два Бокеља - Иван Брковић из Пераста и Косто Никаљевић из Грбља. Преживјели бродоломници су послије рата локалном љекару у Кастил Ластви поклонили сребрну кутију са својим именима и призором брода који тоне. На хриди Света Неђеља гдје су се домогли копна, обновили су разрушену малу капелу посвећену Св. Доменику, коју је у XVII вијеку као породичну задуџбину изградио капетан Лука Медин. Годинама су ветерани са „Зенте” долазили да запаље свијеће у спомен погинулих.

.....

Послије ове мале пловидбе кроз љепоте Будванског мора, дошло је вријеме да се пробудимо из овог недосањаног сна и преиспитамо себе: како да сачувамо за наше потомство сва преостала блага наше Ривијере...

Капија времена је отворена у лапидаријуму градског музеја, а наша сјећања и свједочанства треба да носимо са собом као што то чини мој пријатељ и вриједни записничар будванских прича, добри учитељ Вук. Да не би сва ова љепота била само тренутак пред заборав, он се потрудио да забиљежи све што смо видјели и чули, и од тога учини занимљиви подсјетник. Па хајде да прегледамо све те записнике и упамтимо причу за нашу дјецу о божанственој Будви!

ЗАПИСИ ВУКА ВРЧЕВИЋА

Вук је Врчевић је био будвански хроничар и писац из XIX вијека. Записао је много значајних историјских детаља и догађаја који су данас омиљена литература нашег учитеља, и свих заљубљеника у Будву.

Учитељ Вук

Да се не заборави

ЧУДОТВОРНА ИКОНА

Будванска Госпа је највећа светиња Будве, чудотворна икона која је много пута спасила становништво од страдања.

ПОДСЈЕТНИК: ПЛЕМЕНА БУДВАНСКА

Пажљиво ПРОУЧИ шта смо сазнали од Ђеда Вида, разговарај са својим другарима, погледај на интернету и одговори на сљедећа питања:

1. Колико племена живи на простору Будванске ривијере? Наброј их!
2. Како се звао једногодишњи скуп Паштровића и зашто се одржавао?
3. Зашто је напуштено острво Свети Стефан?
4. Проучи у литератури узбудљиви живот Стефана Зановића и испричај га другарима!
5. Гдје се налази споменик и гроб Стефана Митрова Љубише?
6. Ко су били племенити Бубићи, и гдје се може видјети њихов породични грб данас?
7. Ко је био Стефан Митров Љубиша? Опиши његов живот!

ПОДСЈЕТНИК: ГЕОГРАФИЈА БУДВАНСКЕ РИВИЈЕРЕ

Пажљиво ПРОУЧИ шта смо сазнали од туристичког водича Данице, разговарај са својим другарима, погледај на интернету и одговори на сљедећа питања:

1. Колико има сунчаних дана годишње Будванска ривијера?
2. Како се зове планински вијенац изнад Будванске ривијере?
3. Колико ријека има на Будванској ривијери?
4. Шта је ТУЊА? Како је настала, по легенди, до острва Свети Никола?
5. Шта је то ТОМБОЛО? Која два острва су таква на Будванској ривијери?
6. Објасни шта доноси вјетар југо и одакле дува?
7. Који је највиши планински врх Будванске ривијере?
8. Колико плажа има Будванска ривијера званично?

ПОДСЈЕТНИК: ЉУДИ И ОБИЧАЈИ

Пажљиво ПРОУЧИ шта смо сазнали од унуке Анђе, разговарај са својим другарима, погледај на интернету и одговори на сљедећа питања:

1. Шта је то прђија? Питај своју баку о томе.
2. Посјети спомен-дом у Режевићима и опиши нам шта си видео тамо!
3. Како се праве макаруле?
4. Ко је показао Будванима како се прави вино?
5. Које наше воће ти највише волиш?
6. Објасни нам шта је гумно и чему служи?
7. Колико је стара Веља маслина и гдје се она налази? Зашто су важне маслине?
8. Ко све има по Далмацији капу сличну или исту као што је имају Будвани?
9. Шта су процесије (литије) и опиши како је изгледала процесија Св. Антуна Падованског у Будви.

• Шта је на тебе у овим
• будванским причама оставило
• најјачи утисак? Запиши овдје!

ПОДСЈЕТНИК: СЕЛА И КУЋЕ БУДВАНСКЕ РИВИЈЕРЕ

Пажљиво ПРОУЧИ шта смо сазнали од туристичког водича Данице, разговарај са својим другарима, погледај на интернету и одговори на сљедећа питања:

1. Зашто је огњиште најважнији дио куће?
2. Зашто су се куће правиле од камена?
3. Да ли имаш стару породичну кућу на селу? Како се зове твоје село?
4. Како су Будвани звали обрадиву земљу поред куће на селу?
5. Зашто су одлазили Будвани у морнаре? Зашто иду данас?
6. Како се зове марама коју носе жене Паштровића?
7. Зашто су младићи прије женидбе морали да посаде маслине и виноград? Разговарај са родитељима и учитељима о томе!

ПОДСЈЕТНИК: ЦРКВЕ И МАНАСТИРИ

Пажљиво ПРОУЧИ шта смо сазнали од монаха Рафаила, разговарај са својим другарима, погледај на интернету и одговори на сљедећа питања:

1. Како је настала црква Св. Николе на истоименом острву?
2. Колико има манастира на Будванској ривијери?
3. Ко је митрополит? Колико их је Будва дала и како су се звали?
4. Испричај нам како је манастир Прасквица добио име!
5. Како је настао Јегоров пут и зашто?
6. Шта су фреске, а шта су иконе?
7. Како се зову два светитеља поријеклом са Будванске ривијере? Гдје им се налазе мошти данас?
8. Колико цркава је било на брду Спас?

СУДБИНА ХЕРОЈА КАДМА И БОГИЊЕ ХАРМОНИЈЕ

Пажљиво ПРОУЧИ животну причу Кадма и Хармоније и УПИШИ БРОЈЕВЕ у кружиће по редосљеду дешавања испод илустрација:

ПОДСЈЕТНИК: УТВРЂЕЊА БУДВАНСКЕ РИВИЈЕРЕ

Пажљиво ПРОУЧИ шта смо сазнали од инжињера Стева, разговарај са својим другарима, погледај на интернету и одговори на сљедећа питања:

1. Колико данас има видљивих утврђења Будванска ривијера? Колико их је срушено?
2. Шта је то ПОМОРСКА ТВРЂАВА БОКА? Гдје се простирала?
3. Ко су били петровачки Каштелани?
4. Како је настао град на острву Свети Стефан? Испричај некоме кога познајеш!
5. Како су комуницирале аустријске тврђаве међу собом?
6. Зашто се праве утврђења, чему служе?
7. Како се раније звало утврђење Цитадела у Старом граду и зашто?
8. Ко је подигао тврђаву Космач и зашто?

ПОДСЈЕТНИК: МОРЕ И МОРНАРИ

Пажљиво ПРОУЧИ шта смо сазнали од капетана Медина, разговарај са својим другарима, погледај на интернету и одговори на сљедећа питања:

1. Колико већих острва има Будванска ривијера?
2. Како је настао парк помораца и гдје се налази у Будви?
3. Гдје се данас могу видјети изроњене античке амфоре у Будви?
4. Колико је највише једрењака имала Будва у једном тренутку? Зашто су нестали?
5. Како су Будвани повезани са Дунавом?
6. Ко је капетан Стево Медин? Какав је подвиг урадио?
7. Како се лови риба са парангалом?
8. Знаш ли неког морнара? Нека ти исприча неку узбудљиву причу са пловидбе!

ПОДСЈЕТНИК: СТАРИ УТВРЂЕНИ ГРАД БУДВА

Пажљиво ПРОУЧИ шта смо сазнали од професора Мира, разговарај са својим другарима, погледај на интернету и одговори на сљедећа питања:

1. Колико има капија Стари град?
2. Гдје се налази скривена римска терма?
3. Зашто су Будвани направили град на острву?
4. Како се зове највиши објект у Старом граду?
5. Чему је служила Цитадела?
6. Наброј све тргове у Старом граду!
7. Гдје се налази чудотворна икона Будванске Госпе? Зашто је сматрају чудотворном?
8. Ко је подигао прве бедеме града (пилоне)? Гдје се налазе њихови остаци?
9. Колико црква или њихових остатака има у Старом граду? Наброј их!

- Питај своје родитеље за
- легенду о доласку чудотворне
- иконе Будванске Госпе у
- Будву и запиши то овдје!

ОДГОВОРИ на питања: Да ли знаш нека чуда којим је икона Богородице спасила Будву? Зашто је икона премјештена у цркву Рођења Св. Ивана Крститеља?

ЗАПИС О ТУРИСТИЧКОМ УТВРЂЕЊУ КОСМАЧ

Изнад Будве, на стјеновитом узвишењу од 815 метара надморске висине на размеђу приморског и континенталног појаса данашње Црне Горе, налази се стара аустроугарска војна тврђава Космач. Тврђава је у вријеме Аустроугарске била једна од три најзначајнија утврђења на нашим просторима. Њена геостратешка позиција и прилагођеност терену је била пресудна за контролу границе са Црном Гором.

ЗАШТИЋЕНА ЗАКОНОМ

Тврђава је као непокретно културно добро заштићено од стране републичке Управе за заштиту културних добара још од давне 1964. године.

Реконструкција

Данас, Космач је на важној позицији културног пејзажа и панорамске мапе, и са тог простора се пружа изузетан поглед на Будву, Стари град, Свети Стефан и Паштровиће. Као значајни фортификацијски објекат ће временом бити реконструисан и приведен јединственој културно-историјској намјени. Ево неких предлога из моје архиве.

РЕЦЕПТ БУДВАНСКЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ КУХИЊЕ: БРАЊЕ

Прољеће је доба од брања!
Ово јело је због зачинског
биља као што су морач и копар
јако ароматично, може се
спремати само на уљу, најбоље
маслиновом. Омиљено јело
овога краја свакако је брање са
сувим месом.

ПРИПРЕМА

Сви наведени састојци се прво фино очисте
и добро оперу, а затим се све то ситно исјецка.
Онда се све заједно кува на тихој ватри на сопственој
пари, уз обавезно мијешање, па се послије пет минута дода вода и појача
ватра. Потом се остави, да вода прокључа и да се јело крчка. Вода се као
и приликом кувања других јела, додаје по потреби, да јело не загори.
Кад вода прокључа дода се маслиново уље. Брање се може правити
„на густо” кад се вода пред крај кувања пусти да испари или „на супу”,
кад се додаје више воде па се добије врло укусна супа. Обично се кува
на умјереној ватри. Када је густо, брање може послужити као идеалан
прилог јелима од меса, док је када је кувано са супом изванредно топло
предјело, при томе врло здраво у оба случаја. Тајна брања је, као и у свим
куваним јелима, баш у крчкању и добро (до каше) раскуваном кромпиру.
Ово једноставно јело не изискује много новца и времена за припрему, а
свакако је права делиција за све љубитеље „јела на кашику”.

САСТОЈЦИ

Пори лук, блитва, морач, копар,
шаргарепа, кромпир, балице (везице)
лука шкаљона, српуља (самоникло
биље), раштан (зеље), маслиново уље,
со и бибер. Све састојке количински
стављати у зависности од количине
јела коју правите.

РЕЦЕПТ БУДВАНСКЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ КУХИЊЕ: ПЕЧЕНИ ШИРУН

Суштина је овог специјалитета
је да риба прво мора да плива
у маринади најмање пола сата
прије печења.

ПРИПРЕМА

Помијешати маслиново уље, першун, бијели
лук, бибер, рузмарин, лимун и бијело вино и
направити маринаду. Убацити посољену
рибу и пустити је да одстоји најмање пола
сата у овој течности. Риба се пече
до шест минута са
обије стране и
након 12 минута
добијате савршен
медитерански
залагај и
уживање!

Дјеца
воле да једу
ширун јер има мало
КОСТИЈУ
(драча)

САСТОЈЦИ

Свјежи ширун, маслиново уље,
першун, бијели лук, бибер,
рузмарин, лимун и бијело
вино.

РЕЦЕПТ БУДВАНСКЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ КУХИЊЕ: ПАШТРОВСКИ МАКАРУЛИ

За макарале је осим пажљиво припремљеног тијеста, врло важно да сир буде доброг квалитета и да се затопе са одговарајућом количином масти. Данас се често служе са паштицадом, али су се у ранија времена служили са брашњеном кобасицом која се зове мушница.

ПРИПРЕМА

Брашно се просије кроз сито, а затим се помијеша са хладном водом. Вода се додаје тако да тијесто буде тврдо (мало тврђе него тијесто за хљеб). Тијесто се мијеси све док се не постигне жељена тврдоћа. Након тога, тијесто се умота у крпу и остави се да се суши 2-3 сата. Пошто се осуши тијесто се развлачи у макарале на зунгама (дугачке игле од суве жукве или мочаљине, 30-40 цм).

Од укупне масе тијеста се одвоји количина која је потребна да би се развукла једна макарала, стави се на средину зунге (која је претходно намазана уљем), па се онда утрљава кружним покретима све док се не развуче цијелом дужином зунге. Кад је макарала развучена, она се пажљиво скида са зунге.

Врло је важно да остане шупља, ради кувања, па их не треба стискати и гњечити.

САСТОЈЦИ

1 кг брашна (шкуро, меко брашно),
1 кафена кашика соли, 1 шољица
маслиновог уља, 1 кг сувог, тврдог
сира гратаног (ренданог), 200 грама
масти од печења или уља

Најбољи
је сир који је
одстојао у уљу а
потом се додатно
ОСУШИО

РЕЦЕПТ БУДВАНСКЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ КУХИЊЕ: ТОРТА ЗМАЈ СА СПАСА

Ово је торта од бадема која чува успомену на будванску легенду о Змају са брда Спас. Није много компликована, али тражи доста рада и времена, па је зато данас и ријетко праве. Иначе, торта је у облику змаја, те отуда и њено име.

ПРИПРЕМА

Умутити жуманца са шећером. Додати путер, вино, прашак за пециво и кору од лимуна. Додати брашно и умјесити мало тврђе тијесто. Оставити да одстоји пола сата. Тијесто подјелити на два дијела. Развити половину и сјећи на траке ширине шест центиметра.

Другу половину развити и сјећи на траке ширине једног центиметра. Шире траке ређати у облику змаја, од средине ка круговима, у посуду у којој ће се колач пећи и сваку намазати филем. Ужим тракицама омотати ивице.

Умутити миксером бјеланца са шећером. Додати бадеме и мараскино. Пећи на лаганој температури од 120 до 150 степени око 40 минута.

САСТОЈЦИ

5 жуманаца, 100 г путера или
маргарина, 100 г шећера,
1 дл бијелог вина, 1 прашак за
пециво, 2 коре од лимуна и
брашна по потреби

САСТОЈЦИ ЗА ФИЛ:
5 бјеланаца, 200 г шећера,
300 г бадема (мандула)
обарени и ољуштени,
1 ванилин шећер, мало
мараскина

:

МАПА ПЛЕМЕНА, МАНАСТИРА ТВРЂАВА И БРОДОЛОМА

ДИВАН ДАН ЗА ШЕТЊУ!

Опрема за шетњу и добробити од шетње

За шетњу вам је потребан пар удобних патика и ранац. У ранцу треба да имате обавезно воду, храну, резервну одјећу и по могућности непромочиву јакну и панталоне. И наравно, добро расположење за пријатну шетњу у природи. А ово су добробити:

- Јачање рада срца и регулисање крвног притиска. Смањење могућност за срчани или мождани удар на минимум
- Спречавње артеросклерозе, накопљања плака на унутрашњим зидовима артерија
- Поправљање расположења, јер мозак лучи катехолаmine: допамин, норадреналин и адреналин као и ендорфине
- Губитак килограма, јер један сат хикинга и трекинга сагори 440-550 калорија
- Поправљање општег стања организма
- Смањење ризика од дијабетеса типа 2 који је повезан са гојазношћу као фактором ризика
- Кости остају чвршће, а поправља се и само држање тијела
- Боравком на отвореном организм, под дејством ултраљубичастих сунчевих зрака, претвара неактивни витамин Д у активан
- Један прелијепи дан на Будванској ривијери и пуне очи љепоте

СКЕНИРАЈ „паметним” телефоном код, СКИНИ апликацију
ПОГЛЕДАЈ све пјешачке туре и УЖИВАЈ у шетњи Будванском ривијером

ЈЕДНА ПЈЕШАЧКА ТУРА КРОЗ ПАШТРОВИЋЕ

Један дио Будванске ривијере може се обићи јединственом пјешачком туром кроз Паштровиће, а период ван главне туристичке сезоне идеалан је за такву шетњу. У свим мјестима ће вас дочекати топла атмосфера, дивни домаћини и мир за којим сви трагамо.

+ Крећемо из лијепог мијеста ПРЖНА, све до МАНАСТИРА ВОЈНИЋИ, саграђеног у 15. вијеку. Даље пролазимо кроз село Куљаче и лаганом шетњом стижемо до + МАНАСТИРА ДУЉЕВО, подигнутог у доба цара Душана на веома живописној висоравни. Настављамо стазом до јединственог + МАНАСТИРА РУСТОВО, који је подигнут на заравни изнад острва Свети Стефан, са које се пружа поглед према непрегледној морској пучини. Лаганом шетњом се даље стиже до села Челобрдо и затим силазимо чувеним „Јегоровим путем” све до вјековима старог и знаменитог + МАНАСТИРА ПРАСКВИЦА.

> **ДУЖИНА СТАЗЕ**
14 километара
.....
> **ВРИЈЕМЕ ТРАЈАЊА ШЕТЊЕ**
3 сата 40 минута
.....
> **ТЕЖИНА СТАЗЕ**
Средње тешка

Пењање 741 метар
Спуштање 755 метара

БУДВАНСКА ЛЕГЕНДА ЗМАЈ СА СПАСА

За брдо Спас је везана стара легенда о Змају са брда Спас илити краљу Илирију који је чувао Бутаму (Будву) и био заљубљен у лијепу Будванку Зору. Њихова љубав се није срећно завршила али је остао један вјечни сан и сјећање на Спасовдан...

СКЕНИРАЈ „паметним” телефоном код
и ПРОЧИТАЈ цијелу легенду

• **НАПИШИ:** Како мислиш да би
• требало да се заврши легенда
• Змај са Спаса?
•

ОДГОВОРИ на питања: Ко је, у ствари, био Змај са Спаса? Зашто се Зора заљубила у Змаја? Зашто је побјегла кући? Шта мисле твоји другари о томе? На коју те бајку подсјећа ова будванска легенда?

ПРИМОРКИЊА КОЊА ЈАШЕ

Стара паштровска пјесма, ноте је записала Злата Марјановић, 2011. године

СКЕНИРАЈ „паметним” телефоном код, ПОСЛУШАЈ пјесму
и ОДСВИРАЈ по нотама на неком инструменту

При - мор - ки ___ ња ко - ња ја - ше, При - мор - ки - ња ко - ња ја - ше.

Приморкиња коња јаше,
Сребрном се ћордом паше,
На Дунав се назираше.

Сама собом говораше:
„Фина ли сам, вишја Боже!
Још да су ми очи црне!
Очи црне, коса плава!
Три би града премамила!
И у граду Алил-бега!
Алил- бега ал' му брата,
Ил' његова братунчуда!”

То зачуле бегов' слуге,
Па су бегу казивале.

Бег слугама наређује:
„Ухватите приморкињу,
Мјерите јој мачем косу!
Ак' јој коса дужа од мача,
Биће љубав мога брата,
Ак' јој коса краћа од мача,
то је мога братунчеда
Ак' јој коса наспрам мача
То ће бити љубав моја!”

Ухватише приморкињу
Мјерише јој мачем косу.
Коса бјеше наспрам мача:

„То ће бити љубав моја!”

ЗАНИМЉИВЕ ЧИЊЕНИЦЕ О БУДВИ, О ЉУДИМА И О ДОГАЂАЈИМА

Будва има фасцинантну и узбудљиву историју, и несвакидашње љепоте које красе цјелокупну ривијеру. Ево неколико занимљивих чињеница које можда нисте знали:

Роб који би доспио у Будву, постао би СЛОБОДАН грађанин, без обзира на вјеру и поријекло, на основу повеље слободе у Статуту Будве из XV вијека цара Душана Силног.

9

Ривијера има девет средњовјековних манастира, велики број цркава и реликвија. Вјерници је називају и **ПАШТРОВСКА СВЕТА ГОРА**.

Број острва која красе Ривијеру: Катич, Света Неђеља и Свети Никола који је и највеће острво јужног Јадрана, а острва Свети Стефан и Будва су везана копном.

5

Последњи Паштровски кнез Стефан Штиљановић, ратник и добротвор, проглашен је **СВЕТИТЕЉЕМ** Српске православне цркве.

ИЛИРИЈЕ, родоначелник народа Илира рођен је у Будви и чувао ју је, претворен у Змаја, са брда Спас. Само име Илирије садржи назив змије. Кадмо и Хармонија су се претворили на крају живота у змије и о томе свједочи култ који су Илири обожавали.

Осам империја владало је Будвом. Илирска, Римска, Српска, Млетачка, Француска, Руска, Аустроугарска, Њемачка.

8

Будванска Госпа је **ЧУДОТВОРНА** икона и заштитница Будве. Спашавала је град од пирата, болести и страдања.

СТЕФАН МИТРОВ ЉУБИША је знаменити писац и дипломата Будве. Споменик му се налази у градском парку а гроб испред цркве Св. Тројице у Старом граду. Примјер је узорног, храброг, правдољубивог и слободољубивог човјека који је свој живот посветио родној Будви.

6

Будва је 6 пута до темеља срушена и затим обновљена. Три пута као посљедица земљотреса, последњи пут 1979, а разарана је од стране Авара, Сарацена и Турака.

Музеј Будве има као експонате јединствену колекцију античког **СТАКЛА** и **ЗЛАТА**!

Сазвјежђе Волар је директно везано за настанак Будве, а назив Бутуа или Бутама значи „волоовски пут”, пут судбине којим је, по легенди, Кадмо дошао из Тебе.

6

Број тврђава које чувају простор Ривијере: Средњовјековни Ђурђевац и утврђени град Свети Стефан, млетачки Кастел Ластва и утврђење Старог града Будве, аустријски комплекс тврђава Могрен и Космач.

Два **црногорска митрополита** су судбински везани за Будву: Митрофан Бан и Висарион Љубиша, рођак Стефана Митрова Љубише.

2

Будванско племство се вјенчавало женама које **НИСУ** биле племенитог рода

36

Будва је 1808. године имала 32 једрењака обалне пловидбе, 4 једрењака дуге пловидбе, 38 бродовласника и 42 капетана!

4000

Будва постоји више од 4000 година, и најстарији је град на Јадрану. Први пут да се зна Будву помиње Софокле у V вијеку.

355

355 година Будва је имала бродоградилиште, све до пропасти Млетачке републике.

1000

Више од 1000 добровољаца из Будве је учествовало са Српском војском у пробоју Солунског фронта и ослобађању Боке 1918. године.

2300

Будва има 2300 сунчаних сати годшње, 182 дана траје сезона купања!

22

Будванска ривијера има 22 најљепше и најдуже плаже на јужном Јадрану.

Филмско звоно

Звоно је било дио сценографије за филм „Дуги бродови”, са Ричардом Вудмарком у насловној улози. По њему и плажу зову „Ричардова глава”.

Бријег од Будве

Испод пијеска данашње плаже налази се муо (пристаниште за барке), који су наши исељеници из Калифорније направили.

Будванска балерина

Поред Могрена се налази скулптура балерине, приказ дјевојке која је по легенди умрла на том мјесту чекајући безнадежно свог вјереника морнара. Постала је један од симбола Будве.

Сузница

У њој су младе дјевојке сакупљале сузе док су биле одвојене од својих момака и мужева, најчешће поморца или трговаца у далеким земљама.

Стригил

Стригилос је стругач за чишћење уља са тијела гладијатора послје борбе. Натопљено крвљу и прашином продавано је обожаваоцима.

Трг од соли

Некада главни трг Старог града, у доба када је со имала јако велику вриједност, а цијене поред новца биле изражене у мјерама соли.

Велика вода

Центар Будве се некад звао Веља вода и у њему није било никакве градње стотинама година. Топоним „Веља вода” за појас између Јадранског сајма и Старог града, указивао је свима да је ријеч о мочварном и трусном подручју, великом језеру подводних вода испод будванског акваторијума. Модерне технологије градње и огромна жеља за експанзијом довели су до тога да се може рећи да је ово подручје данас можда и превише изграђено.

Свастика

Свастика је древни симбол среће и живота, а у нашем језику је сачуван као назив за женину сестру. Овај позитивни симбол који су његовали и хришћани, налази се поред голубица на мозаику базилике. Нажалост, злоупотријебљен је од стране нациста у II свјетском рату.

Мирко, умјетник

Мирко Ковачевић, чувени српски архитекта, био је шеф обнове Будве од посљедица разорног земљотреса осамдесетих година прошлог вијека. За Стари град какав данас видите претежно је заслужно управо умијеће овог архитекте и његовог тима стручњака.

Посластичарница „Код Бранке”

Пратећи огласе које су градске власти шестедестих година давале широм Југославије - да ће у тада ненасељеном дијелу Будве давати бесплатне плацеве за дефицитарне дјелатности неопходне за туризам - Енвер и Бранка су отворили посластичарницу у Медитеранској улици. Будва се брзо мијењала али је „код Бранке” скоро све остало исто. Као некад и данас је један од симбола Будве.

Мали Стари град

У једном од бутика у Старом граду налази се најстарији сачувани споменик - Пилони. То су капије античког Старог града, који је био много мањи од садашњег.

Које тајне крију старе улице?

У Музеју града Будве можете видјети остатак некадашње улице. Овдје ћете открити да је ниво некадашње Будве био много нижи од нивоа за који сада знамо.

Касарна као школа

До земљотреса 1979. у аустроугарској касарни која је некад постојала испред Старог града била је главна школа Будве.

Гирице „за понијети”

На почецима будванског туризма, прије 80 и више година, у Будви није било „брзе хране” на сваком кораку, као што је то случај данас. Једино сте могли да добијете гирице у папирним „фишецима”.

Гирице припадају категорији масних и врло укусних риба које се некад уопште нису чистиле већ су се јеле интегрално, са главом, уваљане у брашно и потом пржене у дубоком уљу. Данас код многих постоји носталгија за тим временима а нарочито за гирицама које су тек ухваћене и одмах пржене.

Конте Зановић или Казанова?

Постоје записи да је будвански племић Зановић био кудикамо већи љубавник и заводник од чувеног Казанове. Колико је био утицајан и умјешан најбоље говори чињеница да је због његових смицалица и варки умало почео рат између Венеције и Холандије! Многи тврде да му је надимак био и Ханибал!

Да ли би било данашње Будве да није било Авале?

Будванин Васо Новаковић продао је главни дио плаца на коме је изграђен хотел Авала за цијену од 100.000 тадашњих динара. Хотел је отворен 1939. године као акционарско друштво у коме је поред угледног београдског апотекара Радомира Стојића, покретача и главног финансијера изградње хотела, учествовала и будванска породица Рајковић.

3

До средине XX вијека на територији данашње Будве налазиле су се чак 3 општине - Будва, Свети Стефан и Петровац.

1

За 1 само глас разлике је 1919. одлучено да се промијене имена освајача Ластва српским Петровац или Александровац „...како би наше потомство и цијели свијет знали да је овај наш крај у свему и по свему – по имену и осјећају – српски био, да српски остаје и да ће увијек српски остати”.

Град позоришта

Мало се зна да је модерно позориште у Будви покренула једна италијанка - Кјара Зорзи, супруга војног управитеља града Геатана. Будва је позната као град позоришних фестивала од којих је чувен Град театар основан 1987. године. „Кањош Мацеџиновић” је прва велика позоришна представа у продукцији фестивала Град театар из давне 1989. године. Главну ролу је имао недавно преминули црногорски глумац Жарко Лаушевић који је такође глумио и незаборавну улогу у представи „Лажни цар Шћепан Мали” четири године касније. Дејан Мијач је редитељ са највећим бројем представа режираних за фестивал Град театар Будва.

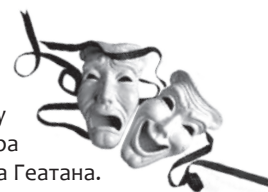
Позоришни виртуоз из Маина. Богобој Руцовић је највећи будвански глумац XIX и XX вијека. Рођен је 21. марта 1869. у Будви, као седмо и једино мушко дијете протојереја и предсједника српско-православне конзисторије Гаврила Руцовића. Осим као глумац истакао се као врсни преводилац позоришних комада са њемачког и италијанског језика. О њему је драму „Оговарање” написао Небојша Ромчевић коју је режирао за фестивал Град театар Љубиша Ристић.

Поред фестивала које су дали Будви, људи из свијета ове умјетности давали су имена улицама. Јован Ђирилов, чувени српски театролог, драматург и редитељ, био је дуго на челу комисије која је давала имена улицама у Старом граду али и ван њега.

2

Мозаик будванског змаја израђен је од каменчића са двије плаже - Бечића и Могрена.

ИЛИРСКИ АНТИЧКИ ШЉЕМ

ПРОШИРЕНА РЕАЛНОСТ (AR)

1. Преузмите бесплатно и инсталирајте на ваш телефон програм AERO PLAYER са Google Play (Android корисници) или ADOBE AERO са Apple Store (iOS корисници)
2. Пронађите добро освијетљен простор у вашој близини са хоризонталном подлогом, на примјер ваш радни сто!
3. Скенирајте QR код ИЛИРИЈЕ и аутоматски преузмите шљем.
4. Пратите упутства, изаберите освијетљену хоризонталну површину и "тапните" на позицију гдје желите да поставите шљем.
5. Уживајте у прегледању, погледајте га са свих страна. Не заборавите да погледате прави експонат у Музеју града Будве!

Будвански сликар Јово Ивановић: КАДМО

ТВОЈЕ ПОРОДИЧНО СТАБЛО

Име наврђеда

Име наврђеда

Име наврђеда

Име наврђеда

Име чукунђеда

Име чукунђеда

Име чукунђеда

Име чукунђеда

Име прађеда

Име прабабе

Име прађеда

Име прабабе

Име ђеда

Име бабе

Име оца

Твоје име

и презиме

Име наврђеда

Име наврђеда

Име наврђеда

Име наврђеда

Име чукунђеда

Име чукунђеда

Име чукунђеда

Име чукунђеда

Име прађеда

Име прабабе

Име прађеда

Име прабабе

Име ђеда

Име бабе

Име мајке

Твоје име

и презиме

Handwriting practice lines on the left page. The page contains ten horizontal orange lines for writing, spaced evenly across the page.

Handwriting practice lines on the right page. The page contains ten horizontal orange lines for writing, spaced evenly across the page.

БОЖАНСТВЕНА БУДВА

Осунчана и окупана у таласима Медитерана, Будва нам се у својој љепоти открива на хоризонту, док трагамо за мислима по плаветнилу. Затечена тако на топлој обали, у трену се огрне каменим зидинама и учини нам се да као Европа покушава да сачува своју чедност од погледа Зевса који би да је краде. И тако све док не дођемо до њених капија, гдје се древни бедеми претварају у загрљај, а улице постају водичи до тајног пријестола богиње Хармоније. Она нас ту, у божанственој Будви, воли и заувјек чека.